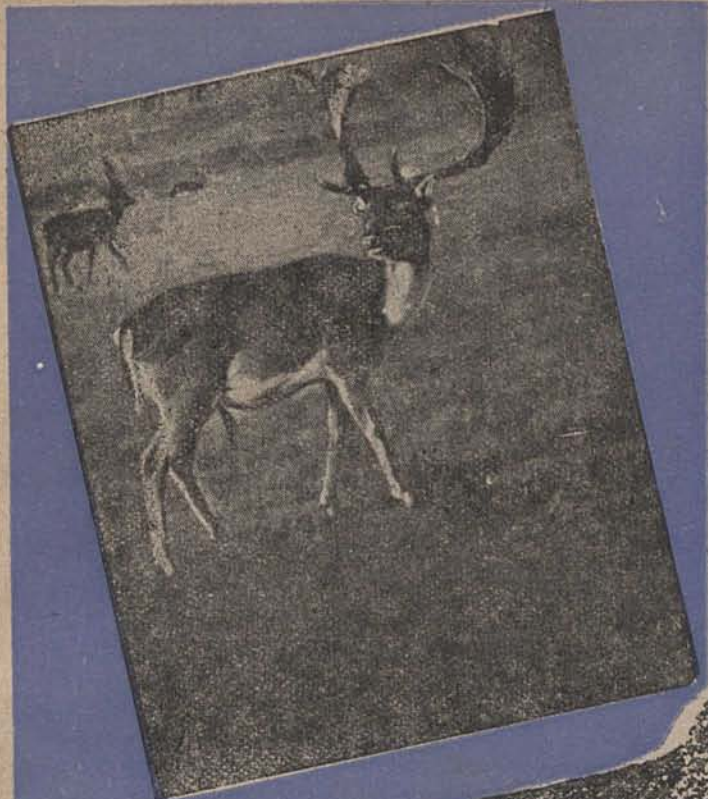

13.95

*Мир
и
доброта*

1931

ВЕРАСЕНЬ

№

Падпісвайцеся
— НА ЧАСОПІС —

Падпісвайцеся
— НА ЧАСОПІС —

„ШЛЯХІ КАЛЕКТЫВІЗАЦЫІ“

Орган Наркамзему і Калгасцэнтру БССР. Выдавецтва
ЦК КП(б)Б „Калгасьнік Беларусі“

ЧАСОПІС ШЫРОКА АСВЯТЛЯЕ ПЫТАНЬНІ КАЛЕКТЫВІЗАЦЫІ
СЕЛЬСКОЙ ГАСПАДАРКІ, ЖЫЦЬЦЁ І ПРАЦУ САЎГАСАЎ,
КАМУН, АРЦЕЛЯЙ, ВЫТВОРЧЫХ ТАВАРЫСТВАЎ — — —

Кожная калектыўная гаспадарка, кожная вёска
павінны выпісваць часопіс. Кожны калгасьнік,
кожны бядняк і серадняк павінен чытаць

ЧАСОПІС „ШЛЯХІ КАЛЕКТЫВІЗАЦЫІ“

Ч А С О П І С РЭГУЛЯРНА ВЫХОДЗІЦЬ ДВА РАЗЫ Ё МЕСЯЦ НА 32-Х
СТАРОНКАХ З ШМАТЛІКІМІ ФОТА-ЗДЫМКАМІ І КАШТУЕ ЁСЯГО ТОЛЬКІ:

На 1 год — 24 нумары.	. . .	3 руб.	
„ 6 мес. — 12	„ . . .	1 „	50 к.
„ 3 „ — 6	„ . . .	— —	75 „
„ 1 „ — 2	„ . . .	— —	25 „

Падпіску здавайце на пошту альбо лістаносцу

➡ Адрас рэдакцыі часопісу: ➡
г. Менск, Савецкая, 68, 2-гі паверх.

А Д Р Э Д А К Ц Ы І:

Па недагляду рэдакцыі на тытульнай старонцы гэтага нумару нашай часопісі ўкрасаен
тэхнічная памылка: ЗАМЕСТ № 9 НАДРУКАВАНА—№ 10.

Па-новаму арганізаваць адыходніцтва!

Гіганцкі рост соцыялістычнай прамысловасці, пабудовы і транспарту патрабуе нясупынна ўсё большага прытоку рабочай сілы. Толькі ў адным трэцім квартале бягучага году па саюзу для ўсіх галін соцыялістычнай прамысловасці трэба даць 3 мільёны рабочых, з якіх 2 з паловай мільёнаў прыпадае на вёску.

Па БССР на працягу 1931 году трэба даўкомплектаваць прамысловасць рабочай сілай (ня лічучы сезонных работ) на 26550 чал.; з іх жанчын 16500 чал.

Між тым прыток рабочых за апошні час рэзка адстае ад патрэб соцыялістычнай гаспадаркі. Гэта адставаньне наглядзецца ў радзе галін прамысловасці і пры чым—рашаючых (каменнавугольная, металургічная). Недахоп рабочае сілы пагражае стаць вузкім месцам у іх развіцці. Яшчэ горш з прытокам рабочае сілы ў сезонных галінах прамысловасці. Так, лесанарыхтоўкі па Саюзу былі забяспечаны рабочай сілай толькі на 40 проц., торфараспрацоўкі—ня 76,5 проц. і пудзіна 64 проц.

У чым-жа корань цяжкасцяў з рабочай сілай, бо наш саюз найбольш багаты ёю. Яе рэсурсы ў нашай краіне, ва ўмовах соцыяльна культурнага ўздыму працоўных мас і скарачэння сьмяротнасці нявычарпальны і ў гэтым заключаецца паручка маючага быць далейшага ніколі раней нябачнага соцыяльна-эканамічнага росквіту на шляхох будаўніцтва соцыялізму. Корань цяжкасцяў у тым, што механізм стыхійнага неразьмеркаваньня рабочае сілы паміж горадам і вёскай, які дзейнічаў раней у новых умовах, ва ўмовах перамаганьня элементаў соцыяльнай дыфэрэнцыяцыі вёскі, амаль перастаў дзейнічаць.

У дарэволюцыйны час соцыяльна-эканамічнай базай масавага адыходніцтва было жабрацтва мільёнаў сялянскіх мас. Разьвіваючыся капіталізм у вёсцы ўтвараў вялікую колькасць беднаты, якая ня мела ніякай магчымасці пракарміцца на сваім маленькім кавалку надзельнай зямлі, што і выклікала масавыя „ўцёкі мужыка з вёскі ў горад“. І ня толькі батрак і бядняк уцякаў з вёскі ў горад, адыходніцтва ў дарэволюцыйны час ахаплівала досыць вялікую частку селяніна—серадняка. Вось што аб гэтым пісаў Ленін: „у большасці выпадкаў сяродні селянін ня можа зьвязаць канцоў з канцамі без таго, каб ня шукаць „падсобных“ пачобных заробкаў, складаючыхся таксама часкова і з прадажы рабочае сілы, і г. д.“ (Ленін „Разьвіццё капіталізма ў Расіі, том III, стар. 136., Выд. 1923 г.).

Пролетарская-ж рэволюцыя падарвала базу старага адыходніцтва. Мы падарвалі ў корні раслаенне вёскі, стала быць перамаглі тое самае жабрацтва, якое гнала селяніна з вёскі ў горад. Нарэшце мы забяспечылі вёску дзесяткамі тысяч трактароў і сельска-гаспадарчых машын, разьбілі кулака, арганізавалі колгасы і далі сялянам магчымасць жыць пачалавецку. Зараз вёску нельга назваць мачахай для селяніна. І менавіта таму, што яе нельга назваць мачахай, селянін стаў асядаць у вёсцы і ў нас ня стала болей ні „ўцёкаў мужыка з вёскі ў горад, ні самацёку рабочай сілы“ (Сталін).

І так, крыніца, якая раней харчавала самацёк, пры арганізацыі колгасаў, ліквідавана. Такім чынам справа адыходніцтва ўступіла ў новую паласу. Калі перад намі жыццё паставіла рубам пытаньне—перайсці ад „політыкі“ самацёку да політыкі арганізаванага набору рабочых для соцыялістычнай прамысловасці.

Што-ж канкрэтна трэба зрабіць, каб мець пэўную магчымасць арганізаваць адыходніцтва ў колгасе?

На гэта пытаньне даюць адказ Журавінскія колгаснікі, якія выступілі з адозвай праз „Комсамольскую Правду“—да ўсіх маладых колгаснікаў СССР—арганізаваць мюдаўскі прызыў рабочых у прамысловасць. Яны пішуць: „Правільная расстаноўка рабочае сілы ў колгасе, ўвядзеньне брыгаднай сыстэмы,—усё гэта дало нам магчымасць вылучыць для соцыялістычнай індустрыі 300 чалавек. Зьдзельшчына адыграла ў нас рашаючае значэнне. Мы перавялі на здзельшчыну ўсе работы ў колгасе“.

Гэтыя некалькі радкоў з адозвы Журавінскіх колгаснікаў з усёй яскравасцю паказваюць, што пры дакладнай арганізацыі працы кожны колгас мае пэўную магчымасць арганізаваць адыходніцтва.

*Над ілюстрацыяй
Б. Карусі*

ЗЬМЕСТ

Перадавая—Па-новаму арганізаваць адыходніцтва.

Волдынь—Дабіць стаўку на самацёк.

Праф. А. У. Федзюшын—Калектыўныя прыпіскныя гаспадаркі ў БССР.

Ф. А. Лялія—Заяц і пеляваньне на яго.

М. Эфрон—Кантрольная работа з котнай самкай.

Паразыты трусоў і меры барацьбы з імі.

В. Генерозаў—Арганізацыя вопытнае калектыўнае паркаводства.

Па Таварыствах і лчэйках.

Б.—Эканамічная разруха ў гарадох Заходняй Беларусі.

Цудзія—Выканаем наш інтэрнацыянальны абавязак.

Ян Гон—Па крывавым шляху.

Гэта ня першы выпадак.

Барташ—Справадеча аб Рэчыцкай выстаўцы сабак.

Дзеля тага, каб яшчэ больш падмацаваць довады аб пэўнай мажлівасці для кожнага колгасу даць прамысловасці адыходнікаў мы правядзем некалькі лічбаў з матэрыялу балаясаў працы, якія даюцца ўкраінскім інстытутам працы і соцыялістычнай рэканструкцыі сельскай гаспадаркі. Яны вылічылі, што па ўкраінскіх колгасах лішак рабочае сілы ў 1931 г. складае прыкладна каля 57 проц. агульнага запасу і перавышае 4 мільёны чалавек.

Калі прасачыць за працоўнай нагруккай колгаснікаў па колгасах Беларусі, можна ўпэўніцца, што колгасы маюць вялікую колькасць рабочых рук, якія поўнасьцю не загружаны працай. Між тым нізкая працоўная нагрукка працаздольных рабочых рук у колгасе прыносяць вялікія страты ня толькі колгасу, але кожнаму колгаснаму двару паасобку. Нізкая працоўная нагрукка трымае прыбыткі колгаснага двару на штучна нізкім узроўні. Адыходніцтва зьяўляецца адным з фактараў, які спрыяе ўзьяццю прыбыткаў колгаснікаў.

З гэтага вывад. Па-першае, што кожны колгас мае ўсе мажлівасці арганізаваць адыходніцтва, па-другое, правільная арганізацыя адыходніцтва будзе спрыяць узросту прыбыткаў колгасу і кожнага колгасніка. Таму, кожны колгас і колгаснік павінен быць зацікаўлены, каб дакладна арганізаваць працу ў колгасе, а вольныя рабочыя рукі накіраваць у соцыялістычную прамысловасць.

Асноўнай прычынай незадавальняючага стану арганізацыі адыходніцтва караніцца ў недаацэнцы з боку раду раённых кіруючых арганізацый усёй гаспадарча-політычнай важнасці адыходніцтва. Партыйныя, камсамольскія і іншыя грамадзкія аргані-

зацы павінны ўжыць самыя рашучыя захады, каб заданьне па вярбоўцы адыходнікаў было выканана поўнасьцю і ў тэрмін. Для гэтага па нашаму погляду трэба:

Дабіцца ў кожным колгасе дакладнага ўліку ўсіх працаздольных, улічыць патрэбу для колгаса рабочых рук, правільна арганізаваць работу ў колгасе на аснове брыгаднай сыстэмы і здзельшчыны, поўнасьцю і рацыянальна выкарыстаць машыны і механізмы, ліквідаваць абязьлічку, узняць прдукцыйнасьць працы на аснове шырокага разгортвання соцыялістычнага саборніцтва і ўдарніцтва.

Трэба шырока растлумачыць кожнаму колгасніку і аднаасобніку аб ільготах адыходніку. Растлумачыць колгасніку, што нізкая працоўная нагрукка рабочых рук у колгасе, трымае прыбыткі колгаснага двара на штучна нізкім узроўні, што ад правільнай арганізацыі працы ўзрасьце прыбытак колгаснага двара. Разам з гэтым трэба з усёй рашучасьцю змагацца з рознага роду скажэньнямі дырэктыву партыі і ўраду ў пытаньнях адыходніцтва, выкрываць і біць па тых, хто тармазіць адыходніцтва.

Партыйныя і камсамольскія ячэйкі павінны рашуча змагацца з опартуністычнай бязьдзеянасьцю і самацёкам у рабоце па арганізацыі адыходніцтва. Работу па арганізацыі адыходніцтва правесці па ўдарнаму! Усе вольныя рукі колгасаў у соцыялістычную прамысловасць! Усе грамадзкія арганізацыі і ў тым ліку ячэйкі паляўнічых павінны пад кіраўніцтвам партыйных ячэек па ўдарнаму змагацца за выкананьне дырэктыву партыі і ўраду аб арганізацыі адыходніцтва для соцыялістычнай прамысловасці.

Па-баявому за працу!

Дабіць стаўку на самацёк!

З бальшавіцкай напорыстасьцю ў бой за пушніну

Практыка мінулага году паказала, што работа паляўнічай кааперацыі ў радзе раёнаў неадказвае тым задачам, якія стаяць перад раённымі таварыствамі. Работа праводзілася самацёкам, без актыўнага ўдзелу саміх мас паляўнічых: адсутнічала масава-выхаваўчая работа, адсутнічала кіраўніцтва нізавымі ячэйкамі, у шмат якіх т-вах ня было разгорнута сацсаборніцтва і ўдарніцтва, ня ўжыты меры, каб арганізаваць брыгады паляўнічых. Дзякуючы гэтаму заданьне па нарыхтоўцы пушніны, дадзенае Белкахотсаюзу на асобны квартал 1930 году выканана толькі на 42,5 проц., а па мэхсыравіне нарыхтавана на 2.534 руб. У 1931 г. за I, II, і III квартал плян нарыхтовак, як гэта паказваюць лічбы на 28 жніўня, таксама недавыкананы. Так, па пушніне выканана ўсяго на 25,2 проц., мэхсыравіне—на 49 проц., пухпяру—4 проц., дзічы—4,2, лектравах—0,065 проц.

За апошнія 3 гады нарыхтавана „самацёкам“ пушніны наступная колькасць па відах (гл. табл. № 1).

Аб чым гавораць гэтыя лічбы. Аб тым, што на нашай тэрыторыі ёсць розныя віды пушніны, што пры добра арганізаванай працы па пушных нарыхтоўках і дзічанарыхтоўках можна было-б дасягнуць лепшых посьпехаў, чым вышэйпаказаныя. Можна было-б ня толькі выканаць, але і перавыканаць пляны на 200—300 проц. Калі пры самацёчным па-

радку ўсё-ж такі нарыхтавана такая колькасць, дык пры дакладнай арганізацыі можна было-б нарыхтаваць куды больш. Гэтыя лічбы паказваюць на зьлачынную бязьдзеянасьць раду раённых т-ваў, праўленьні якіх не звярчалі ўвагі на нарыхтоўкі, не арганізоўвалі паляўнічых на штурмаваньне прарываў, не ліквідавалі стаўкі на самацёк. Ня глядзячы на канкрэтныя дырэктывы і паказаньні Белкахотсаюзу. Гэтыя райтаварыствы не прыцягнулі да нарыхтовак камсамольскія ячэйкі і півнёрскія атрады на вёсцы.

Абсьледваньнем інструктароў Белкахотсаюзу выяўлена, што шмат якіх т-вы нават не размеркавалі пляну нарыхтовак па сельчэйках. На сельчэйках пляны не абгаварваліся і ня былі даведзены да кожнага паляўнічага ў паасобку. Краталоўкі не раздадзены па брыгадах нарыхтоўшчыкаў трымаліся ў магазынах пад прылаўкамі. Таксама ня былі вызначаны зборшчыкі пушніны па раёнах, а праўленьні сядзелі ў цэнтры раёнаў і чакалі пушніны самацёкам.

Чым тлумачацца такія галавацянскія адносіны да нарыхтовак. З майго пункту погляду проста не зразуменьне важнасці нарыхтовак, не зразуменьне тых вялізарных задач, якія стаяць перад намі для завяршэньня фундаманту сацыяльнай эканомікі нашай краіны.

Табл. № 1.

Віды пушніны	З 1/X— 1928 г. па 1/X— 1929 г.	З 1/X— 1929 г. па 1/X— 1930 г.	З 1/X— 1930 г. па 1/X— 1931 г.	Усяго за 3 гады
Барсук	76	231	157	464
Воўк	448	256	326	1030
Вавёрка	—	80240	13066	92306
Выдра	—	—	3	3
Гарнастай	847	1467	1750	4064
Зяц шарак	35089	27514	54099	116702
„ бяляк	2375	4025	2277	8677
Крот	41	7789	75995	83825
Пацук	—	36	369	405
Куніца	—	124	93	217
Лісіца	2433	2333	2413	7239
Ласка	464	834	774	2007
Норка	1	170	128	299
Тхор	4412	4481	5805	14698
Белка ледага	—	1	98	99
Рысь	19	20	15	54
Усяго	46205	129584	157367	333154
Кошка	—	3876	4410	8286
Сабака	—	2570	13683	16253
Трус	—	756	2486	3243
Усяго	—	7202	20579	27781
Усяго	46205	136783	177946	360935

Асобныя старшні райт-ваў імкнуцца змазаць злучныя адносіны да нарыхтовак, адгаварваючыся тым, што не ва ўсіх раёнах ёсць эканамічная база для выканання плянаў. З гэтым згадзіцца нельга. Пасколькі вясеннія нарыхтоўкі пушніны мелі апору выключна на крата, якога ў нас дастаткова ва ўсёй БССР, дык чаму імі ня выкананы пляны хоць па крату. Уся справа ў тым, што ня была сваячасова мабілізавана на нарыхтоўкі грамадзкая ўвага, бо каб гэ-

тага ня было, дык пляны былі-б ня толькі выкананы, але і перавыкананы, як гэта зрабілі перадавыя райтаварыствы, якія за 2 месяцы нарыхтавалі ў сярэднім: Чашнікі 485 проц., Копыль 350, Гарадок 340, Віцебск 320, Орша 305, Горкі 250, Слуцк 220, Заслаўе 200, Магілёў 120 проц., Койданава—160 проц.

Першага лістапада пачынаецца асенняя і зімняя нарыхтоўка пушніны. Трэба зараз-жа распачаць па раёнах падрыхтоўчую працу так, каб плян нарыхтоўкі пушніны на 4 квартал, ня толькі быў выканан але каб была нарыхтавана пушніна недавыкананых трох папярэдніх кварталаў. Для гэтага трэба зараз-жа абгаварыць плян па ўсіх раёнах і сельчэйках у паасобку, даць заданне кожнаму паляўнічому, сваячасова задаволіць паляўнічых огнябопрыладамі, паклапаціцца аб прамтаварах для прэміравання здатчыкаў, стварыць гурткі, на якіх вывучаць правілы палявання на рознага зьвера, здыманьне і выхажваньне пушніны, арганізаваць ударныя брыгады паляўнічых. Трэба растлумачыць кожнаму паляўнічому ўсё гаспадарча-палітычнае значэньне пушнанарыхтовак для нашае краіны.

Для таго, каб палешыць якасьць пушніны, неабходна падрыхтаваць правілі, сушкі шкуру зьвяроў і разаслаць іх па ячэйках, вызначыць зборчыкаў пушніны па раёнах і па сельсаветах і ўстанавіць продант адлічэньня ў іх карысьць. Падрыхтаваць тару для сваячасовай адпраўкі пушніны на пушную базу, не даючы ёй залежвацца ў райтаварыствах ці па руках паляўнічых. Падрыхтаваць адпаведныя квітанцыйныя кніжкі для прыёмкі пушніны. Дагаварыцца на мясцох—з РВК, райкалгасаюзам, калгасамі, сельсаветамі аб узаемадапамозе і аслабавеньні паляўнічых-калгаснікаў—здатчыкаў пушніны ў добрае надвор'ё для палявання, замяняючы гэтыя дні выхаднымі днямі. Стварыць спецыяльныя брыгады з паляўнічых для правядзеньня аблаў на ваўкоў, узяўшы на вучот усіх спецыялістых—абкладчыкаў ваўкоў і даўшы ім цвёрдае заданьне. Задаволіць іх прыладамі палявання—сцяжкамі, лыжамі і г. д.

Самае галоўнае ў пушназагатоўчую кампанію—гэта арганізаваць грамадзкасьць на нарыхтоўку пушніны, дабіць стаўку на самацёк. Павесці шырокую масавую работу, склікаць сходы па ўсіх ячэйках, арганізаваць гурткі, мабілізаваць увагу насценгазэт, прыстасавашы ўсю іх дзейнасьць на выкананьне плянаў, пасылаць брыгадзіраў у вёску для правядзеньня сходаў, арганізаваць актыў паляўнічых, вызначаючы іх старэйшымі брыгадзірамі.

З большавіцкай напорыстасьцю ў бой за выкананьне пляну пушных нарыхтовак!

Волдынь.

Шырэй сацыялістычнае спаборніцтва і ўдарніцтва! Дамо 100 проц. выкананьня пляну пушмехзагатовак!

Калектыўныя прыпісныя гаспадаркі ў БССР.

Вопыт абследавання 17 лясніцтваў ў Рэчыцкім палесся ў мінулым годзе экспедыцыяй Палесмэліо-вему і Зоолёгічнага музэю БАН дазволіў, пасля апрацоўкі сабраных матэрыялаў па стану паляўнічай фауны і эканамічнаму значэнню мясцовых паляваных прыйсці да пэўных вывадаў адносна, па-першае, перспектывага значэння палявання на фоне ўтвараемай грунтоўнай рэарганізацыі сельскай гаспадаркі, і па-другое, неабходных мерапрыемстваў у галіне рэканструкцыі паляўнічае гаспадаркі.

Гэтыя вывады хаця і атрыманы галоўным чынам для Палесся, але ў арганізацыйнай частцы, вядома, маюць агульнае значэнне і могуць быць выкарыстаны, за выключэннем некаторых прыватных момантаў, па ўсёй тэрыторыі БССР і большай частцы земляробчай паласы СССР (па крайняй меры ў Эўропэйскай частцы саюзу).

Па сваіх натуральных умовах Рэчыцкае палесся зьяўляецца раёнам, дзе з поўным поспехам могуць ажыццяўляцца і ў значнай меры ажыццяўляюцца амаль усе віды сельскай гаспадаркі, тыпічныя для данай географічнай шыраты: земляробства, жывёлагадоўля і лясная гаспадарка, прычым першая ў шмат якіх сваіх галінах у выглядзе зернавых і тэхнічных культур; лугаводства і травасеяння; садаводства і гародніцтва; жывёлаводства і лясная гаспадарка таксама ня сціснуты прыроднымі ўмовамі края для свайго найвышэйшага развіцця і, дзе, у выніку гэтага, паляванне і яго прадукты, у розніцу ад паўночных шырот, не зьяўляецца рашаючым фактарам існавання насялення.

Бліжэйшае даследаванне данага пытання паказала, што каштоўнасць прадуктаў палявання ў адносіне да даходнасці ад сельскай гаспадаркі складае ўсяго толькі 0,48 проц. (для 6 раёнаў Рэчыцкага палесся). У бюджэце кожнага паляўнічага каштоўнасць прадуктаў палявання ў сярэднім складае суму каля 23 руб. (у 1929-30 годзе), пры сярэдняй падушнай даходнасці бядняцка-серадняцкай частцы насялення ў год, каля 65 руб., што пры гадавым бюджэце сям'і ў 300—350 руб. складае 6—7 проц. Значыцца, тут паляванне мае ўжо характар некаторага падсобнага промыслу і не зьяўляецца толькі аматарска-спартыўным¹⁾, як гэта звычайна прымалася ва ўсіх ранейшых работах зводчага характару. У прамысловых і паўпрамысловых паўночных раёнах Эўропэйскай часткі СССР даходнасць ад палявання толькі нямногавышэй, складаючая (па Бітрыху) для Аланецкай губ. у 1913 г. 35 руб. на год, а для Вяцкай (па Лобачаву, 1929 г.)— 40 руб.

Таму і Палесся ў сучасны момант можна таксама лічыць часткова раёнам, дзе паляванне мае падсобна-прамысловы характар.

Агульная валавая даходнасць ад палявання ў 1929-30 годзе выяўлялася тут сумай у 56.400 руб., або ў 6,7 кап. з кожнага гектара ўсёй плошчы Рэчыцкага палесся.

¹⁾ Па Лобачаву паўпрамысловым паляваннем зьяўляецца тое, дзе даход ад яго складае ад 5 да 50 проц. агульнага даходу паляўнічага.

Але па сапастаўленьні з Заходня-Эўропэйскімі дзяржавамі (Германіяй), якія знаходзяцца прыблізна ў сходных прыродна-геаграфічных умовах, паляванне ў апісваемых раёнах палесся дае вельмі нязначны даход і насяленню і дзяржаве, прычым даходнасць гэта, як мы бачылі вышэй, працягвае з году ў год падаць. Між тым, вынікі вышэйпамянанага даследавання паказваюць, што тут ёсць у на-ляўнасці ўсе неабходныя натуральныя і сацыяльна-эканамічныя ўмовы ня толькі для стабілізацыі даходнасці ад палявання, але і для высокага яго развіцця, і ня толькі як каштоўнага спорту, але і як даходнае гаспадаркі.

Выходзячы з вышэйпаказанага, мы і паспрабуем, змясціць схематычны плян далейшых неабходных мерапрыемстваў, накіроўваемых да захавання і палепшання палявання, якое можа, пры вядомай рацыяналізацыі, стаць куды больш даходным і апраўдаць назву гаспадаркі.

А. Схэма мерапрыемстваў, накіраваных да арганізацыі і развіцця правільнае паляўнічае гаспадаркі.

Ня толькі для падняцця прадукцыйнасці палявання, якое можа мець куды большае значэнне, чым зараз, але і для захавання яго ў спартыўным сэнсе неабходна карэнная змена вядзення ўсёе гаспадаркі, прычым гэта змена павінна пайсці па лініях: а) устанавлення найбольш пажаданага тыпу паляўнічае гаспадаркі; в) устанавлення найбольш рацыянальнай сістэмы; устанавлення найбольш рацыянальнай спецыялізацыі апошняе, прыкладна да географічных, біётонічных і эканамічных умоў кожнага раёну або нават часткі яго; д) арганізацыі, ў першую чаргу, часовых заказнікаў-рэзерватараў у адпаведных мясцох і ў дастатковай колькасці.

Апрача таго, неабходна карэнная змена і ўпарадкаванне кіраўніцтва справамі палявання па лініях: а) загатоўчай сістэмы; в) паляўнічае статыстыкі і вучоту; с) барацьбы з драпежнікамі; д) навукова-даследчай работы і кіраўніцтва ў галіне арганізацыі і вядзення паляўнічай гаспадаркі; е) падрыхтоўкі кадраў спецыялістаў паляўнічазнаўцаў.

Зразумела, што паказаная схэма, па якой павінен развівацца плян арганізацыйных мерапрыемстваў, датычыць, як паказана, ня толькі раёну Рэчыцкага палесся, але і ўсёй рэспублікі, па колькі яны маюць агульнае значэнне.

У даным выпадку праэтуемая правільная паляўнічая гаспадарка ў Палесся ёсць толькі прыватны прыклад, дзе павінны быць дапасаваны паказаныя агульнага значэння мерапрыемствы. Іншая справа, калі гутарка ідзе аб спецыфікацыі паляўнічае гаспадаркі, або аб так званым яе натуральным раёнаванні, дзе, зразумела, неабходна лічыцца з чыста-геаграфічнымі перавагамі таго або другога раёну для вядомага тыпу гаспадаркі.

а. Тып паляўнічае гаспадаркі.

Маючы на ўвазе значэнне палявання, а таксама і вышэйпрыведзеныя даныя адносна натуральных і сацыяльна-эканамічных умоў края, якія забяспеч-

ваюць інтэнсіфікацыю паляўнічага гаспадаркі, а разам з тым і падняцьце яе даходнасці, неабходна прызнаць, што найбольш рацыянальным тыпам апошняе зьявіцца тут, уперад за ўсё прамыслова-спартыўны і прамысловы тыпы.

Ні чыста спартыўнае, ні, тым больш, прамысловае (экстэнсіўнае) паляванне тут ня могуць разьвівацца па наступных, відавочных, прычынах.

Чыста спартыўнае або аматарскае паляванне ў Савецкім саюзе ня мае ніякага значэння, бо, косныя выдаткі, якія неабходны пры вядзенні палявання нярэдка ў шмат разоў перавышаюць магчымую даходнасць ад яго. У вивучаемых раёнах Палесься (як і ва ўсёй БССР) асноўная маса паляўнічых складаецца і будзе складацца з сялян-калгаснікаў. Не адмаўляючы таго, што і сярод масы сельскіх паляўнічых ёсць вялікія аматары-спортсмены, усё-ж большая частка з іх у паляванні, бязумоўна, бачаць некаторае падсобнае значэнне, якое выяўляецца ў даных раёнах, як мы бачылі, у 6—7 проц. сярэдняй гадавой даходнасці паляўнічага двара.

З другога боку нельга ня прызнаць і таго, што ўжо і зараз, ня гледзячы на вельмі малую прадукцыйнасць нашых паляванняў і тую-ж, здавалася-б, нязначную, пакуль, ролю іх у снабжэнні мясам, у паляванні кааперацыя і Наркамзем імкнуцца ўсё-ж бачыць дапамогу ў вырашэнні мясной праблемы.

Але іншая справа, які бок у паляваннях многіх асабліва, гарадзкіх паляўнічых прэваліруе, і тут, вядома, заўсёды, будзе мець месца поўная бездаходнасць або нават убытканасць палявання. Але для асноўнай масы сельскіх паляўнічых у вивучаемых раёнах паляванне, як ужо сказана, мае вядома падсобнае значэнне і пры інтэнсіфікацыі справы можа стаць куды нават даходнай.

Таму, тып прамыслова-спартыўнага і спартыўна-прамысловага палявання, па-мойму, найбольш правільны ва ўмовах земляробчай паласы СССР, дзе асноўнай крыніцай існавання зьяўляецца земляробства і індустрыяльная прамысловасць.

Элемент даходнасці ў паляванні мае вельмі істотнае значэнне і ўзмацненне яго і зьявіцца першай задачай правільна, на гаспадарчым разьліку арганізаваных паляўнічых гаспадарак.

Толькі гаспадарчы разьлік адначасна можа выратаваць паляванне і як спартыўную каштоўнасць цяжэй улічваемую і апраўдваемую ў якасці гэтакай і як вядомую даходную галіну, якая косна абумоўлівае існаванне нават цэлай прамысловасці, вырабляючай стрэльбы, бояпрыпасы, паляўнічыя прылады і інш.

Пераходзячы да канкрэтнага выпадку—арганізацыі паляўнічага гаспадаркі на тэрыторыі Рэчыцкага палесься, неабходна прызнаць, што галоўнымі перашкодамі ў ажыццяўленні паляўнічых калгасаў у даны момант зьяўляецца адсутнасць у кіруючым апарате (саюзу паляўнічых і НКЗ) спецыялістаў—паляўнічазнаўцаў, на якіх можна было-б ускласці арганізацыю гаспадарак, іх вядзенне і кантрольную ролю. Адсюль выцякае другая неабходнасць—тэрміновай падрыхтоўкі кваліфікаваных працаўнікоў—інструктараў і паляўнічаў парадка ваце ляй, хаця-б па 1—2 на кожны раён.

І так для ўпарадкаўваемай часткі Палесься, неабходна прызнаць найбольш мэтазгоднай сістэмай паляўнічай гаспадаркі—сыстэму паляўнічых калек-

тываў, атрымліваючых у дагаворным парадку паўныя тэрыторыі, з выключным на іх правам палявання і абавязкаў вядзення на прышліскай тэрыторыі правільнае паляўнічае гаспадаркі, карыстаючыся пры гэтым поўным кіраўніцтвам і загаданнем.

Паляўнічыя калгасы чыста прамысловага тыпу, дзе толькі-б прадукты палявання зьяўляліся сродкам да жыцця членам калектыву на даследванай тэрыторыі патрабуе ўкладання вялікіх капітальных грашовых затрат і кваліфікаванага кіраўніцтва. Але арганізацыя калгасаў інтэгральнага тыпу, дзе крыніцай сродкаў да жыцця, разам з паляваннем, зьяўляліся-б і іншыя віды гаспадарак, напрыклад, разьвядзенне свойскай птушкі, трусю, якіх-небудзь спецыяльных культур або іншых галін сельскай гаспадаркі, упайне магчыма і рэнтабельна. Пры разглядзе спецыфікацыі (відавочна ўстаноўкі) паляўнічага гаспадаркі мы пакажам на такія прыклады магчымай арганізацыі інтэгральных паляўнічых калгасаў.

Арганізацыя прамысловага тыпу паляўнічых гаспадарак, напрыклад, зоофермаў або зоопаркаў для мэтай зооэкспарту або атрымання племяннога матэрыялу для пасады або разьвядзення пушных зьявіцца ва ўмовах поўнай няволі, могуць быць эканамічна мэтазгоднымі толькі пры дастаткова буйных маштабах, даступных толькі дзяржаве, г. зн. у саўгасных прадпрыемствах. Сыстэма вольных угодзьдзяў, г. зн. незакантрактаваных асобнымі паляўнічымі аб'яднаннямі, таксама, павінна няўхільна застацца ў першы, па крайняй меры час, пакуль і дзе ня будзе магчымай іначэй іх выкарыстаць.

Найўнасць такіх вольных (але зусім не безгаспадарчых) угодзьдзяў дыктуецца яшчэ тымі меркаваннямі, што пры наяўнасці менш 2 проц. паляўнічых мужскога насяленьня практычна не магчыма будзе аб'яднаць распыленую паляўнічую масу, у асноўным занятую ў земляробчых і жывёлагадоўчых калгасах, у дастатковай велічыні паляўнічыя калектывы без штучнага перасялення іх у спецыяльныя паляўнічыя насяленьні, што зьявілася-б зусім непрактычным, з прычыны далёка невядучай ролі палявання ў крыніцах іх існавання.

Такім чынам у бліжэйшай будучыне напрашваецца сыстэма паляўнічай гаспадаркі ў наступным відзе:

1) Прыпісныя калектывы гаспадаркі 3-га разраду там, дзе па ўмовах дастатковай кантрактацыі і лёгкай сувязі між наяўнымі паляўнічымі магчыма калектывная іх работа па арганізацыі і вядзенню каапераванага паляўнічага гаспадаркі з прамыслова-аматарскім напрамкам і з абавязковай камэсійнай здачай часткі здабываемай кожным членам гаспадаркі здабычы.

2) Паляўнічыя калгасы (або паляўнічыя саўгасы) інтэгральнага тыпу на абасобленых, асобна каштоўных і падыходзячых для гэтага ўгодзьдзях з прамысловым напрамкам, дзе вядзецца культурная гаспадарка 2-га або 1-га разраду.

3) Гаспадарка на незакантрактаваных угодзьдзях, дзе паляванне і рэгуляванне яго павінны быць забяспечаны агульна-рэспубліканскімі законамі і правіламі з захаваннем усіх неабходных мерапрыемстваў і па падняццю эфектыўнасці палявання на гэтых тэрыторыях, шляхам: а) адводу ня менш 20 проц. пад заказнікі; в) забеспячэнне аховы як у заказніках, так і па-за імі; с) правядзенне плянавай барацьбы з шкоднымі драпежнікамі; д) уняд-

рэнне паляўнічазнаўскіх ведаў сярод насельніцтва, даручыўшы гэтыя функцыі непасрэдна веданью цэнтральных і раённых зямельных кіраўніцтваў.

Вольныя паляўнічыя тэрыторыі па меры палепшання шляхоў і сродкаў зносін, развіцця тэлефоннай сувязі і аўта-транспарта, бязумоўна таксама будуць паступаць у паступовую кантракцыю і прыпісвацца да калектыву паляўнічых, ужо ня столькі залежачых ад раз'яднаючых іх бездарожжа і адлегласці¹⁾.

У разуменьне аб разрадах паляўнічай гаспадаркі ў мэтах аднастайнасці, павінны быць прыняты тыя, якія ўстаноўлены ў рэвалюцыйных вышэйпамянёнае „Першае нарады“ (1928 г.), а іменна: разрад 3-і—правільная прыпісная кааперацыйная паляўнічая гаспадарка, па форме: а) заказная (на аснове сыстэмы заказнікаў) і б) з відавым адстрэлам (запускамі). Гэты разрад гаспадарак „характарызуецца невялікімі затратамі капіталаў, з напрамкам усіх напружанняў на наданне гаспадарцы такіх арганізацыйных форм, пры якіх прырода магла б папаўняць свае вытворчыя сілы“; „разрад 2-і—культурная, прыпісная кааперацыйная паляўнічая гаспадарка па форме: а) заказная і б) з відавым адстрэлам—характарызуецца значным капіталаўкладаннем на падставе значных паляўнічазнаўскіх ведаў“; „разрад 1-ы—гавальнікі, зоофермы, паркі, выспачныя гаспадаркі характарызуецца ізаляванасцю ад іншых паляўнічых угодзьдзяў натуральнымі або штучнымі перагародкамі, спосабамі накаплення вытворцаў, спосабамі здабычы, вялікім раз'мерам капіталаўкладанняў і вымаганнем падвышаных ведаў“²⁾.

Для гарадзкіх паляўнічых паказаная сыстэма таксама забяспечвае магчымасць палявання як не на законтрактаваных тэрыторыях, так і ў сваіх прыпісных калектывных гаспадарках, будаўніцтва якіх, уласна, і павінна ўзнікнуць у першую чаргу блізка будыйных і фабрычна-завадзкіх цэнтраў, дзе бліжэйшыя ўгодзьдзі найбольш апустошаны і таму найбольш вымагаюць хутчэйшага аднаўлення і папаўнення дзічай сваіх страчаных паляўнічых якасцяў. Тут можна будаваць культурныя гаспадаркі 2-га разраду, з вялікімі затратамі на інтэнсіфікацыю палявання, якія патрэбны на пасажу дзічы, пабудову штучных кармавых рэміз, арганізацыю дакладнай аховы, устанаўленьне суровых норм адстрэлу, падліку і г. д.

Пры адводзе прыпісных гаспадарак з малой інтэнсіфікацый (3-га разраду) трэба мець на ўвазе, што ў сярэднім на аднаго аматара-паляўнічага павінна выпадаць каля 500 га ўгодзьдзяў. На меншай плошчы, як паказвае вопыт, цяжка ўтрымаць неабходную раўнавагу ў колькасці дзічы нават пры паляванні аднаго чалавека, калі ня ўводзіць сурова нарміраванага адстрэлу.³⁾ Але пры інтэнсіфікацыі гаспадаркі, зразумела, паказаная норма зусім

умоўна, бо нагрузка ўгодзьдзяў паляўнічымі можа быць павялічана за кошт падняцця жывога запасу дзічыны.

А між тым, няма ніякага сумнення ў тым, што іменна гэта спартыўнае значэнне палявання будзе ўзрастаць проста прапарцыянальна росту сацыялістычнай культуры і матар'яльнай забяспечанасці працоўных за кошт прадуктаў земляробства і жыллагадоўлі, ня прымаючы, аднак, таго ўродлівага значэння буржуазнага „чыстага спорту“, калі дзіч і інш. жывыя аб'екты, як, напрыклад, садачныя галубы, служаць толькі рухомымі мішэнямі.

Пакуль-жа адзінаправільным будзе той погляд на мясцовае паляванне, які бачыў-бы ў ім адначасна абедзве яго каштоўнасці: і эканамічную і спартыўную.

Ня можа быць і гутаркі таксама і аб чыста прамысловым паляванні ў даным раёне, г. зн. такім, якое ўпаўне забяспечвала б адзінкі паляўнічых прамыславікоў і пазбавіла-б таго падсобнага даходу і спартыўнага задавальнення тысячы іншых паляўнічых-аматараў.

Чыста прамысловае паляванне ў паласе земляробчай культуры, па-правільнаму выразу Д. К. Салаўева, з'явілася-б у сучасны момант форменным „анахразізмам“, які даўно аджыў свой час тут. Ды і практычна такі тып палявання, пры той шчыльнасці паляўнічага насельніцтва, дзе на тысячу га прыходзіцца ад 2 да 3,5 паляўнічых, ня мог-быснаваць пры экстенсіўным вядзенні гаспадаркі.

Што датычыць перавышэння ў тым або іншым выпадку элементаў спартыўных або элементаў прамысловага значэння ў будучай паляўнічай гаспадарцы, дык гэта цалкам будзе залежаць ад разраду апошняга¹⁾, а іменна—паляўнічыя гаспадаркі 1-га разраду будуць амаль чыста прамысловага характару (напр. зоофермы); прамыслова-спартыўнага тыпу павінны быць паляўнічыя гаспадаркі 2-га разраду і спартыўна-прамысловыя—3-га разраду. Прэваліраванне ў кожным выпадку таго або іншага тыпу гаспадаркі абумоўліваецца прыроднымі тэхнічнымі і эканамічнымі магчымасцямі.

в. Сыстэма паляўнічае гаспадаркі

Важнейшым мерапрыемствам у справе падняцця прадукцыйнасці палявання з'яўляецца таксама ўстанавленне вядомай сыстэмы вядзення гаспадаркі.

Існуючая да гэтага часу сыстэма „вольных угодзьдзяў“, на якіх палявалі „гольныя паляўнічыя“ і прывяла да назіраемага падзення палявання (аб якім гаварылася вышэй). Неабходны іншыя прыцыпы ў карыстанні паляўнічымі ўгодзьдзямі, прыцыпы, дазваляючыя падтрымліваць і павялічваць прадукцыйнасць апошніх, весці суровы, чыста гаспадарчы падлік матар'яльных рэсурсаў, і эканамічная мэтазгоднасць.

У сучасны момант найбольш заслугаўваючай увагі з'яўляецца сыстэма абасобленых прыпісных калектывных паляўнічых гаспадарак, ухваленая ў рэвалюцыйных 1-й нарады па будаўніцтву паляўнічай гаспадаркі, якая адбылася ў 1928 г. ў Маскве. Праўда да гэтага часу няма цвёрдых паказанняў па гэтым пытанню з боку кіруючых органаў, але юрыдычныя падставы да ажыццяўлення прыпіскі

1) Аб разрадах паляўнічых гаспадарак гл. ніжэй.

1) У САСШ фермеры зьяжджаюцца на аўта-машынах, пасыла тэлефоннага апавішчэння, за сотні кіламетраў на паўгадзінную лекцыю агранома або іншы дзелавы сход.

2) Рэвалюцый „Першае нарады“ (Ю. А. Кудраўцаў „Пути строительства охотничьего хозяйства“, стар. 97, Масква, 1929 г.

3) У ВССР пры такой норме, лічачы за ўгодзьдзі ўсю яе плошчу, апошняй хоніць на 24000 паляўнічых, г. зн. што ўжо зараз мы ня маем запаснай плошчы і пры адеутнасці інтэнсіфікацыі паляўнічай гаспадаркі далейшы рост колькасці паляўнічых можа ісці толькі за кошт зніжэння адноснай (а потым абсалютнай) прадукцыйнасці паляванняў асобных паляўнічых.

Тыпы палюўнічых гаспадарак і іх падзяленьні	Разрад	Віды карыстаньня		Віды		Неабходныя тыпы ўгодзьдзяў
		Галоўныя	Другарадыя	Зусім недапушчальныя	Умеўна дапушчальныя	
I тып Лясны на: а) прынагулю дзіч.	III	Цецярук, глушэў, рабчык.	Слонка, галубы, вавёрка, зайцы, касуля, дзік.	Воўк, рысь, ліс, тхор, гарнастай, ястраб-цецеравятнік, ястраб-перапаятнік, канюк лясны, падорлікі—вялікі і малы, беркут, філін.	Куніца і барсук.	1. Ягаднікавыя, верасковыя і сфагнавыя бары, 2. Саснова-дубовыя суборы і сугрудкі, 3. Асінава-бярозавае дробна-лесьсе і 4. Дробналесьсе на балотце.
		Касуля, дзік (аось, данісель).	Глушэў, рабчык, цецярुक, слонка, галубы, качкі, зайцы, вавёрка, барсук.	Воўк і рысь, тхор і гарнастай, філін, ястраб-цецеравятнік, беркут, падорлікі, канюк, перапаятнік.	Ліс і куніца.	1. Шырокалісьцевыя лясны і суборы, 2. Олясы, 3. Белы, 4. Выспы шырокалісьцеванага лесу сярод балот, 5. Лісьцевыя маладнякі (вырубкі) 6. Верасковыя бары (жардныкі).
на: с) пушнога зьвера	III	Ліс, вавёрка, тхор, гарнастай, барсук.	Куніца, касуля, дзік, соня-палчок, ласка, крот.	Воўк і рысь, філін, ястраб-цецеравятнік, і перапаятнік, беркут, падорлікі.	Куніца.	1. Шырокалісьцевыя лясны, 2. Саснова-дубовыя суборы і сугрудкі 3. Сухія бары.
на: д) камбінаваныя	III; II	Касуля, дзік, (аось і данісель), глушэў, рабчык, цецярुक, зайцы	Слонка, галубы, вавёрка, соня-палчок, крот.	Воўк, рысь, філін, беркут, ястраб-цецеравятнік і перапаятнік, падорлікі, канюк.	Барсук, ліс, куніца.	1. Баравыя ўгодзьдзі, 2. Шырокалісьцевыя лясны, 3. Саснова-дубовыя суборы, 4. Белы, 5. Выспы шырокалісьцеванага лесу сярод балот.
II тып Балотна-балотны на: а) прынагулю дзіч	III; II	Качкі (кормжы, чыркы, белавокі нмырок), кулікі (дулялі, бакасы).	Качкі і кулікі іншых відаў, балотныя курачкі, драчмы, патанкі, выркі і інш. пралётныя віды.	Балотны лунь, сапсан, ястраб-цецеравятнік і перапаятнік, падорлік, філін, арлан-белухавост, сэрая варона, воўк, лісьца, тхор, гарнастай, куніца.	Белы бацян, выпь (вялікая і малая), чорны каршун, шэрая цапля, скопа, лунь, вадзяная крыса, норка, выдра.	1. Рэкі, 2. Праточныя і сталыя азёры, 3. Прырэчныя балоты, 4. Асковыя мокрыя балоты 5. Белы (крутавіны) сярод палёў і лясныя
		Бобр.	—	Вядра, норка, воўк, філін, ліс, куніца, гарнастай, тхор.	—	1. Закрытыя вадасёмы, вышнівыя рэкі
на: в) зьверавую фауну	I	Вядра, норка.	Вадзяны падуц.	Воўк і філін.	—	Рымбіяны рэчкі, азёры і рэвы
III тып Палявы на: а) палювую дзіч	III; II	Зяйд-шарак, шэрая курапатка.	Перапёл, драч, галубы, дрофа, цецярुक, гусі, сівач, крот.	Воўк, ліс, тхор, гарнастай, ястраб—цецеравятнік, і перапаятнік шэрая варона, сапсан, філін, беркут, чэглоб, маханогі канюк, воран.	Палывы лунь, пус-тэльга, совы, ласка.	1. Палі 2. Пусташы 3. Зарасьнікі хмызьнік 4. Мэліараныя пяскі 5. Сухія лугі 6. Асушаныя балоты

знаходзяцца некаторымі ў дэкрэце СНК РСФСР ад 23-VIII 1923 г. (аб парадку, умовах і тэрмінах выкарыстоўвання дзяржаўна-земельнай маемасці)¹⁾.

Перавагі прыпісных (абасобленых) калектыўных гаспадарак відавочны. „Нікому не належачыя ўгодзьдзі“ стануць прадметам бліжэйшых клопатаў і аховы асобных паляўнічых калектываў, якія атрымліваюць ня толькі выключнае права на паляванне ў прыпісаных да іх угодзьдзях, але і бяручых на сябе пэўныя абавязкі ў адносіне да гэтых угодзьдзяў.

Вось як гэтыя абавязкі прадугледжвае, напрыклад, 3 пункт практу тыпавога дагавору на прыпіску паляўнічых угодзьдзяў, апублікаванага ў часопісі „Охотнік“ за 1927 г. № 7: „Т-ва на прыпісным вучастку абавязуецца арганізоўваць правільную паляўнічую гаспадарку, плян якой зацьвярджаецца зямельным кіраўніцтвам, а іменна: а) учыняць учот налічча зьвера і дзічы на тэрыторыі прыпіснага вучастку; б) складаць плян вядзеньня гаспадаркі з выдзяленьнем плошчаў паляўнічых угодзьдзяў пад заказнікі, устанавляючы нормы штогадовай здабычы асобных відаў зьвера і птушкі, з такім разьлікам, каб наляўнасьць аб'ектаў паляваньня паступова павялічвалася; в) устанавляць правілы аб тэрмінах і спосабах паляваньня, дапасоўваючы іх да мясцовых умоў і задач падвышэньня вытворчасці паляўнічых угодзьдзяў; г) весці плянамерную барацьбу з драпежнікамі-шкоднікамі паляўнічае гаспадаркі; д) у мэтах шпаркага разьвядзеньня патрэбных экзэмпляраў зьвяроў і птушак у выпадку патрэбнасьці арганізоўваць пасадку кармавых і ахоўваючых рэміз, утвараць падкормку і падсадку зьвера і птушкі, будуючы для гэтага вальеры і інш. паляўніча-гаспадарчыя пабудовы; е) садзейнічаць земворганам у справе папярэджаньня і барацьбы з ляснымі пажарамі; ж) наладзіць рацыянальную арганізацыю іншых пачочных карыстаньняў на тэрыторыі паляўнічае гаспадаркі (апрача эксплёатацыі дрэваісны)“.

У пункце 7-м той-жа рэзалюцыі аб прыпісных гаспадарках ёсьць паказаньне аб тым, што „з прычыны слабой вытворчасці паляўнічых угодзьдзяў у сучасным стане, прызнаць гаспадарча-немагчымым учыняць прыпіску паляўнічых угодзьдзяў у парадку платнай арэнды“, устанавіўшы, як правіла, толькі бясплатную прыпіску.

В. Спецыялізацыя або відавая ўстаноўка паляўнічай гаспадаркі.

Пераходзячы да 3-га выстаўленага намі палажэньня адносна адпаведнага напрамку паляўнічае гаспадаркі ў галіне яе спецыфікацыі неабходна ўперш за ўсё ўлічваць прыродныя ўмовы края. З гэтага пункту погляду ўжо, напрыклад, тая абставіна, што пушніна (лісіца, вавёрка) з палескіх раёнаў па сваіх стандартных якасьцях ніжэй пушніны тых-жа відаў, але з паўночных частак БССР, павінна служыць вядомым практычным паказаньнем да таго, каб пры раёнаваньні паляўнічае гаспадаркі курс на зьверагадоўчыя яго тыпы (1-га разраду, зоофармы пушных відаў) быў узяты пераважна ў паўночных раёнах (Полацкі, Барысаўскі, Віцебскі, Аршанскі).

З другога боку, тыя-ж больш мяккія кліматычныя ўмовы Палесься, параўнаўча з іншымі раёнамі рэспублікі дапускаюць гаспадарку на капітных (касулю—даніэль, кабана) і некаторыя віды пярнатай дзічы (шэрую курапатку, напрыклад) з большымі шансамі на посьпех, чым у паўночных раёнах.

Аднак у адносіне 3-га разраду паляўнічае гаспадаркі, дзе аб'екты паляваньня здабываюцца ў вольных умовах і не падлягаюць штучнаму падбору, неабходна заўважыць, што паказаныя некаторыя больш нізкія стандартныя якасьці мясцовых пушных зьвяроў могуць быць кампэнсаваны большай прадукцыйнасьцю тутэйшых, больш кормных і разнастайных угодзьдзяў, што між іншым і сьцьвярджаецца параўнаньнем паказальнікаў таварнага выхаду (V) па асобных відах для Рэчыцкага палесься і апошняй тэрыторыі БССР.

Значыць, пры ўстанавленьні відавой спецыялізацыі паляўнічай гаспадаркі 3-га разраду можна ня лічыцца з паказанымі нязначнымі дэфектамі стандартна мясцовых пушных відаў.

У адносіне-ж да вадзяных відаў зьвяроў, як бобр, выдра, часткова норка, а таксама такіх відаў, як крот—гэтай розьніцы нават і не назіраецца¹⁾.

Выходзячы з сучасных эканамічных і экалогічных умоў угодзьдзяў у Рэчыцкім палесьсі могуць быць арганізоўваемы тры асноўных тыпа паляўнічых гаспадарак: лясныя, водна-балотныя і палявыя.

Усе яны могуць быць схэматычна спецыялізаваны і разьмешчаны наступным чынам (гл. табліцу).

Прыведзеная схэма тыпаў паляўнічай гаспадаркі больш ці менш умоўна і пры практычным ажыццяўленьні таго ці іншага тыпу, зразумела, будуць уносіцца некаторыя зьмены і папраўкі, у залежнасьці ад мясцовых умоў, эканамічнай мэтазгоднасьці і інш.

З лясных гаспадарак у першыя часы, відаць найбольш распаўсюджан будзе камбінаваны тып іх 3-га разраду. Да гаспадарак 2-га разраду будзе магчымасьць пераходзіць толькі пасля моцнага зьнішчэньня драпежнікаў ва ўсёй тэрыторыі ўпарадкоўваемага раёну, а таксама пасля забароны лясной пасьбы. У першую чаргу яны павінны закладацца ў якасьці вопытна-паказальных у найбольш арганізаваных калектывах і там, дзе будзе забяспечана кваліфікаванае кіраўніцтва.

Пры арганізацыі гаспадаркі на зьвера-капітную дзіч неабходна мець на ўвазе поўную магчымасьць разьвядзеньня тут лані (Dama dama) або па мясцоваму даніэлі, таксама вастанаўленьне лося. Устаноўка на даніэль толькі, а не на аленя (Cervus elephus) узята таму, што лань, як і дзікая каза (касуля)—адзіныя ў сямействе аленяў, якіх можна разводзіць без відавочных страт для лясной гаспадаркі, чаго зусім нельга сказаць у адносіне аленя, і, у меншай ступені,—і лося, але і пры гэтым акліматызацыя даніэлі (лёгка перанасіўшай зіму ня толькі ў Беларускай пушчы, дзе іх было вельмі шмат, але найлепш жыўшых і ў Смаленскай губ.) будзе мець сэнс толькі пасля зьнішчэньня воўчага засьлілля.

У якасьці прыклада магчымай інтэнсіфікацыі лясной паляўнічай гаспадаркі разглядзім вопыты вядзеньня зьвера-капітнай гаспадаркі з відавой уста-

¹⁾ Гл. рэзалюцыі Першае нарады па дакладах Кудраўцава і Вініцкага аб прыпісных паляўнічых угодзьдзях да паляўнічых т-ваў Ю. А. Кудраўцаў „Пути строит. охотков. Вид.“ Всекохотсоюза.

¹⁾ Па адносіне да апошніх хутчэй можна назіраць зваротнае, бо ў Рэчыцкім палесьсі распаўсюджана больш буйная форма крата.

ноўкай на касулю ў Нямецчыне. Па даных Доппель-маіра стада касуль у 10 штук у Дзінгельштэйскім лясніцтве (казёнае лясное кіраўніцтва Магдэбург) з 1868 году па 1878 г. павялічылася ў 15 разоў; у Плянкен (там-жа за гэты-ж тэрмін з 11 штук узрасло да 108 штук. Роль касулі сярод апошніх відаў дзічы ў сучасных паляўнічых гаспадарках Нямецчыны паказана намі вышэй. Але па тэарэтычных разьліках, пры адпавядаючай ахове і зьнішчэньні драпежнікаў таксама праз 15 год стада можа павялічыцца прыкладна ў 40 разоў, лічучы пры гэтым няўхільную некаторую гібель часткі маладых і старых і прымаючы штогадовы прыплод ад пары старых у адну штуку¹⁾, пры 10 гадовым жыцьці касуль.

Выходзячы з нааўнае колькасці касуль на дасьледванай тэрыторыі (400 штук), праз 15 год можна было-б мець стада іх у 16 тыс., што пры нармальным для аленій адстрэле, роўным $\frac{1}{5}$ частцы запасу дазволіла-б мець на 15 годзе 51.200 кг мяса і 3.200 скурак, г. зн. даходнасьць, блізкая да той, якую зараз дае ўсё паляваньне ў Рэчыцкім палесьсі і ў двое большую, чым уся пушніна, сабраная там.

Але для падобнай эфэктыўнасьці гаспадаркі неабходны значныя затраты капіталу і працы, і, зразумела, куды большыя сродкі, што абумоўліваецца неабходнасьцю вядомых падрыхтоўчых мерапрыемстваў, як, напрыклад, зьнішчэньне драпежнікаў, падрыхтоўка спецыялістаў паляўнічазнаўцаў, унядрэньне паляўнічазнаўскіх ведаў у паляўнічыя масы.

Водна-балотны тып паляўнічае гаспадаркі. Пераходзячы да разгледжаньня гэтага тыпу, трэба асабліваю ўвагу зьвярнуць на магчымасьць арганізацыі інтэнсіўных 1-га і 2-га разраду зьвераў гаспадарак і зоофэрм; у першую чаргу на бабра, а потым выдру і норку, запасы якіх зараз ужо настолькі мінімальны, што ад аднаўленьня іх (па-крайняй меры—бабра) бяз штучнай падсады ў упарадкаўваемай гаспадарцы нельга абыйсьціся. Вопыт амэрыканскіх зьвераводаў у адносіне бабра дае ўпаўне выпрабаваньня прыёмы яго разьвядзеньня як ва ўмовах поўнай няволі, так і паўняволі. Наўрадці трэба гаварыць аб клетачным разьвядзеньні бабра ў нас (у сэнсе эканамічнай мэтазгоднасьці), але выкарыстаць натуральныя замкнутыя або штучныя замкнутыя шматлічбовыя вадаёмы, у якіх параўнаўча надаўна жыву гэты каштоўны зьвер, неабходна.

Выходзячы з даных біолёгіі гэтага віду, лёгка бачыць, што ад двух пар гэтых грызуноў, утрымліваемых у замкнутым вадаёме (вазёры, перагароджанай увярхоўі ракі), пры дастатковым запасе харчоў, ахове і іншых садзейнічаючых жыцьцю і памнажэньню баброў мерапрыемствах, праз 10 год можна мець патамства прыблізна ў 300 штук²⁾.

Пры ўбоі $\frac{1}{3}$ запасу штогод ужо на 10 гаду можна мець 100 скурак, і столькі-ж пар мяшкоў струі (ня лічачы ўпаўне добрага для яды чалавекам мяса)³⁾, што складзе суму каля 10 тысяч руб.

¹⁾ Нармальна ў касулі бывае 2 казьят, у старых самак нават 3, але ў маладых ня больш аднаго.

²⁾ З разьліку, што самка прыносіць толькі 2 маладых пасьпяваючых, у свой чарод, праз 2 гады, і пры суадносіне полаў = 1:1.

³⁾ Бабровае мяса лічылася ў шмат краінах вельмі смачным. Асабліва цанілася яго каталічнымі манахамі ў Заходняй Эўропе, якія спажывалі яго ў пост замест рыбы, пры чым, што

г. зн. ня толькі ўпаўне акупаючую ўсе расходы па ахове, пабудове плоту і падсады дравеснай (харчовай) расьліны, але апрача таго, даючай яшчэ ня менш 3-4 тыс. чыстага даходу.

У апошнія гады, пры адсутнасьці новых арганізаваных выдаткаў, чыстая даходнасьць будзе адпаведна вышэй. Бабровая гаспадарка, судзячы па вопыту Амэрыкі, найменш клапатлівая і простая. Самі бабры вельмі выносьлівыя, мала баяцца хвароб, адносна вельмі доўгавечны, не баяцца чалавока, і даюць самы моцны, носкі мех, бязумоўна заўсёды будучы ў попыце.

Апрача таго, пры вальерным утрыманьні, бабры могуць даваць паступова некаторую колькасць каштоўнейшага пуху (фетравага)⁴⁾.

З пункту погляду паляўнічых магчымасьцяй вялікі інтарэс уяўляюць некаторыя азёры, асабліва замкнутага тыпу. Апошні тып, у выпадку дастатковай харчоўнасьці можа быць добра выкарыстан пад асобную гаспадарку на качак. Прыкладам такога возера можа служыць возера стаячае (Слаўнскае), Азавіцкага раёну з акаляючымі Кабанаўскімі балотамі. Апошняе возера ўвосьмі і пры другім дасьледваньні яго ў ліпені г.г. паказала, што апошняе, зьўляючыся няглыбокім (ад 20 см да 1,5 м) і вельмі ілістым вадаёмам, надзвычайна харчоўна і прыцягвае масу качак (гназьдзіцца 6 відаў), крыжнаў, чаек (*L. Ridilundus*), вадзяных курачак і кулікоў, прычым апошнія кормяцца на незалітых улетку гравіях берагох і выступаючых пасярод возера такіх-жа выспах. На асенніх і вясенніх пралётах тут таксама трымаецца нямала качак (асабліва крыжнаў і сьвізьяй), ныркоў (гогалей і варнецыяй) і радзей—гусей. Утраціўшы (дзякуючы заляньню) сваё рыбагаспадарчае значэньне (зараз рыба здабываецца тут толькі ваколічнымі жыхарамі в. Славань і хутаранамі для ўласнага спажываньня) возера ў сучасны момант прыцягвае ўвагу паляваньням на качак, і, у апошнія гады, тут здабываецца, с у дзяды па словах мясцовых паляўнічых да тысячы штук качак⁵⁾.

Разам з ваколічнымі балотамі і берагавымі зарасьлямі на мясцох вырубленых беляй, дзе трымаецца вялізарная колькасць цецярука, возера гэта ўяўляе сабой зручнае месца для арганізацыі камбінаванага тыпу прыпісной калектыўнай гаспадаркі на птушак, з галоўнымі аб'ектамі карыстаньня ў вадзе качак і цецярука.

Мала таго, тут ёсьць магчымасьць арганізаваць інтэгральную (камбінаваную) паляўнічую гаспадарку на птушак (паляўнічы саўгас або калгас), дзе пры інкубатарным разьвядзеньні свойскай качкі апошняя без усякіх затрат свойскіх качак выкармліваліся на тым-жа возеры, а дзікая качка і цецярук зьявіліся-б тады толькі падсобнымі артыкуламі даходу ў гаспадарцы.

сьмяшней за ўсяго, пакрыты рогавай шалухой хвост бабра служыў падставай для таго, каб мяса яго ішло за рыбе г. з. поснае.

⁴⁾ Вопыты па атрыманьні пуху і ўстанаўленьні колькасці яго ў тэхніцы здабываньня вядуцца ў зоолягічнай лябараторыі БДУ.

⁵⁾ У першы дзень паляваньняў у мінулым годзе тут палявалі каля 100 чалавек з Жлобіна, Каалінкавіч, Шацілак, і ваколічных сяленьняў, пры чым у некаторых выпадках на стрэльбу прыходзілася да 10—15 качак (замест былых 50—60 штук).

Мне здаецца, што на шмат якіх палескіх замкнутых „уміраючых“ вазёрах з падвышанай харчоўнасцю, але дзе, тым ня менш, немагчыма даходная рыбная гаспадарка, дзякуючы хэмічным уласцівасцям вады, належыла-б спрабаваць развіць гаспадарку на свойскую качку інкубатарным, зразумела, шляхам, падабраўшы для гэтага найбольш носкія пароды качак, чым была-б пераможана галоўная перашкода ў масавым развядзенні качак—іх параўнаўчая маланоскасць.

Гэтаму тыпу гаспадарак я думаю прысьвяціць больш падрабязны артыкул.

Прадугледжаныя намі 3-ці тып палявых гаспадарак на зайца і курапатак у перспэктывным сэнсе, мае бадай, найбольшы інтарэс і вялікую будучыню. Калі ўзрастаючая патрэбнасць у лесе, у сувязі з растучай індустрыялізацыяй і павялічэннем запахваемых плошчаў з году ў год, бязумоўна будуць скарачаць лясную плошчу і абмалажваць пакінутыя лясы, а г. зн. будуць скарачацца таксама і перспэктывы лясных тыпаў паляўнічых гаспадарак, дык адносна палявога прыходзіцца сказаць якраз наадварот.

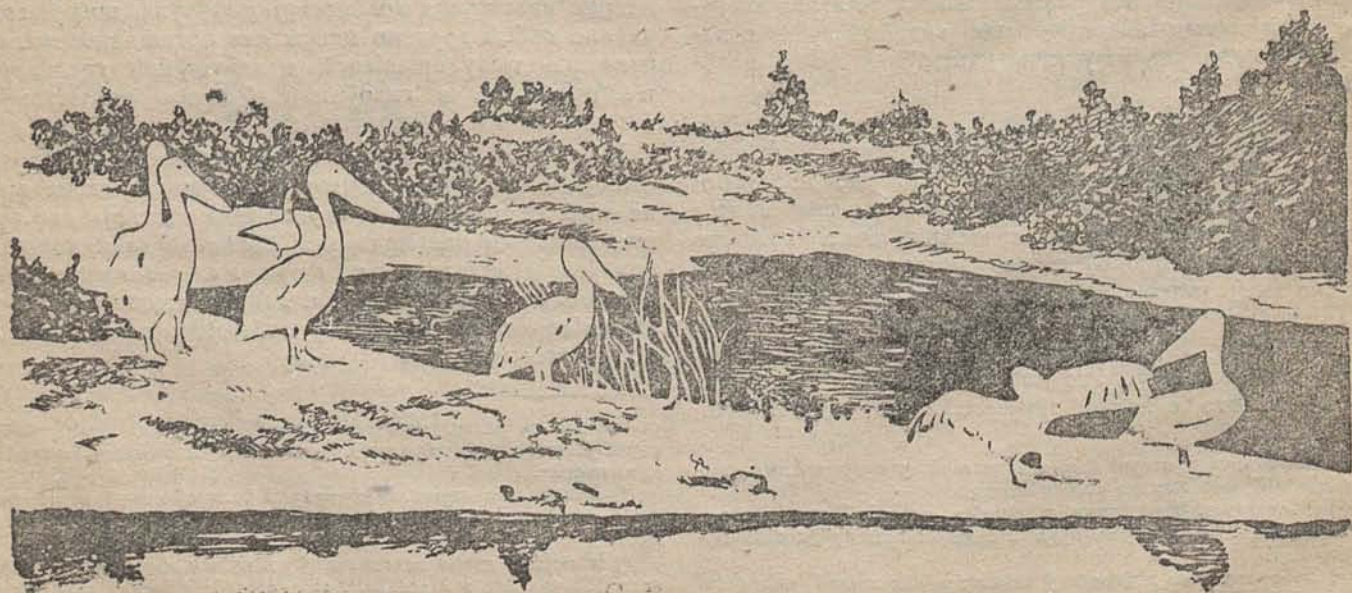
Палявыя ўгодзьдзі ня толькі будуць павялічвацца па плошчы, але разам з ростам сельска-гаспадарчай культуры, паляпшацца па сваіх харчовых якасцях, набываючы вялікую разнастайнасць у складзе расьлін, якія на іх засяваюцца. Мэліяраваньне голых зарасляў, пяскоў, асушка і пасьледуючая запашка дзікіх балот—таксама пераробіць іх у пахатнае поле, пакрытае вялізарнай масай культурных расьлін. Але ўся гэта глебавая культура, як паказвае вопыт

Германіі, ня толькі ня зьніжае паляўнічых магчымасцяў у палявых угодзьдзях, але апошнія могуць расьці паралельна росту гэтай культуры. Па даных прафэсара Допельмаіра, у Германіі „ніжэйшае паляваньне, гаспадарчую аснову якога складае заяц і шэрая курапатка, ня толькі мірыцца з высокай сельска-гаспадарчай культурай, але іх развіцьцё ідзе паралельна апошняй. Найбольш культурныя і багатыя ў сельска-гаспадарчай адносіне правінцыі Прусіі, як Саксонія і Сілезія даюць найвышнюю колькасць зайцоў і курапатак; нідзе паляваньне на гэтую дзічыну не дае такіх вялізарных вынікаў“ (І. с. стр. 32). Але, зразумела, ад адной глебай культуры для паляпшэння паляваньня недастаткова, і ў Германіі гэта вялізарная колькасць дзічы на палёх стала магчымай толькі дзякуючы вядомым мерапрыемствам, адпаведнаму паляўнічаму законодаўству і „лічыльна склаўшыхся традыцыях і запасу навукова-практычных звестак у галіне паляваньня“ (Допельмаір).

Пры арганізацыі палявых паляўнічых гаспадарак неабходна мець на ўвазе пераважна другі раэрад іх, з пастаноўкай ня толькі належнай аховы, але і арганізацыяй харчавых рэміз. У першую чаргу такія гаспадаркі могуць быць закладзены на апустошаных прыгарадных палёх і на мэліяраваных пласкох адразу ж пасля дасьледваньня іх, пры гэтым неабходна адначасная пасадка на вялікіх плошчах жарнаўца (*Spartium scorarium*) і другіх кармавых расьлін, пабудовы рэміз, збожжавых культур, якія не патрабуюць добрай глебы.

Праф. А. У. Фэдзюныч.

Рэканструкцыя паляўнічай гаспадаркі навінна ісьці ў ногу з агульнымі тэмпамі сацыялістычнае рэканструкцыі народнае гаспадаркі.

Зайце і

ПАЛЯВАНЬНЕ НА

Хто ня ведае зайца і дзе яго толькі няма. Зайца ведаюць адзінакава і жыхар гораду і жыхар вёскі. Зайца ведае і той, хто толькі што ўзяў стрэльбу, і той, хто вышаў у поле першы раз, стаў пасьвіць жывёлу. Зайца ведаюць усе. Заяц вунь там у лесе, што сёння на небасхіле, заяц і тут у ваколіцы на азімах. „Поле апусьцела, гракі ўляцелі“...—пачалося паляваньне за зайцам. І ў глыбокую старыну і зараз, у машы дні, заяц—дзічына найлепшая ў нашых краях. Хто можа сказаць супроць гэтага.

Зьяўляючыся прадметам вывазу за мяжу, заяц дае нам на значную суму валюты.

Па даных статыстыкі (да 1928 году) лічаць, што заяц уносіць у гандлёвы і спажывецкі абарот наш ня менш 10 мільёнаў рублёў. Збор зайца ва ўсім Савезе вызначаецца ня ніжэй 10 мільёнаў штук. Калі аданіць шкуру па 50 кап., дык уся здабыча павінна быць аденена ў 5 мільёнаў рублёў. Апрача таго кожны заяц дае ў сярэднім ня менш 2 кгр. мяса, што дасць увогуле звыш 20 мільёнаў кгр. Мяса гэта, калі лічыць па цане 25 кап. за кгр., дае лямчэ 5 мільёнаў руб. (Па цэнах апошняга году сума значна павялічыцца). Такім чынам заяц заслугуе нашу ўвагу ня толькі як аб'ект паляваньня, але і як гандлёвая адзінка. Таму на зайцы мы павінны, як гавораць зараз, завастрыць сваю ўвагу.

Сямейства зайцоў у нас складаецца з трох відаў: русак, бялак і толай. Кожны з гэтых відаў заклучае ў сябе некалькі падвідаў. Апрача гэтых асноўных форм існуе гібрыдная форма—помесь шарака з бялком. Заяц такі носіць назву—тмак.

Заяц шарак распаўсюджан на поўнач да Прыбалтыйскага краю, Фінскага заліва, паўднёвай часткі Вяцкай вобласці, паўночнай часткі Казанскай і Пермскай, на ўсход да Уральскага хрэбта, на поўдзень да берагоў Чорнага, Азоўскага і Каспійскага марэй, аж да Каўказа ўключна.

У Эўропэйскай частцы СССР сустракаюцца наступныя падвіды шаракоў: сярэдня-рускі шарак, стэпавы шарак, румынскі шарак, прыкаспійскі шарак і закаўкаскі шарак. Распаўсюджваньне румынскага шарака—Румынія, Балканская паўвыспа, Таўрыйскія стэпы і паўднёвы бераг Крыма, таксама паўночны Каўказ. У нізоўях Урала—прыкаспійскі шарак

і закаўкаскі шарак займаюць даліны ўсходняга Закаўказья.

Цэнтральная частка ўсходняй Эўропы на захад да Германіі месца распаўсюджваньня сярэдня-рускага шарака. Стэпавы шарак распаўсюджан у ўсходняй і сярэдняй частцы паўднёвай чорназемнай паласы ўсходняй Эўропы.

На поўначы шарак даходзіць прымерна да 62° паўночнай шыраты ў Фінляндыі і 60° паўночнай шыраты ў Прыўральлі, не заходзячы ў сцэльныя лясныя масывы Аланецкай і Валагодзкай был. губ. Па меры вырубкі сцэльных лясоў і зьяўленьня пашань—шарак усё больш і больш пасоўваецца да поўначы, пашыраючы раён свайго сумеснага ўжываньня з бялком.

Найбольшую тэрыторыю ў нас займае бялак. Бялак жыве ў межах усёй лясной зоны эўрапейскай і азіяцкай часткі СССР. На Камчатцы і Сахаліне, на поўначы заходзіць у вобласць тундраў, паўднёвая частка мяжы яго распаўсюджваньня супадае з межамі леса-стэпавай паласы, праходзячы прыкладна па был. губерніях Уфійскай, паўночнай частцы Валынскай, Чарнігаўскай, Харкаўскай, Тамбоўскай і Паўночнай частцы Камышынскага раёну, был. Саратаўскай губ. Бялак сустракаецца ва ўсёй лясной паласе Вялікага акіяну. Ідзе праз усю Сібір, захапляючы Сямірэчча да Сахаліна ўключна.

Заяц талы, або леманаў заяц, жыве ў Закаспійскай вобласці, Туркестане і ў пустынна-стэпавай частцы Алтая (Чуйскі стэп) і Забайкалье.

Ёсць яшчэ заяц, так званы, манчжурскі заяц. Месца распаўсюджваньня гэтага зайца—Усурыйскі край, ад хрэбта Малога Кінчана на ўсход да Японскага мора.

Паляўнічага Беларусі цікавіць, бязумоўна, наш мясцовы заяц. Аб ім і будзе гутарка ўперадзе.

Паляўнічыя, ды і звычайныя грамадзяне, думаюць, што яны добра ведаюць шарака і бяляка. На самай справе шмат хто з іх не адрозніць шарака ад бяляка ў іх летнім мяху. Мех у шарака складаецца з падшэрстка і осыці; кароткія валасы ў шарака, густыя лягкія, моцна закручваюцца; валасы осыці грубыя, даўжэй, менш густыя і закручваюцца толькі вьлёгка, ды і ўвесь верх шарака шэра-буры з чор-

ным налётам; на шьї больш рыжаваты колер; зад, і ў асаблівасьці ляжкі, белавата-шэра-серабрыстыя; пад жыватам бела.

Бяляк улётку мае даволі роўны шэры колер, ня мае хвалістых плям на сьпіне, якія, галоўным чынам, і розьняць шарака ад бяляка.

Адначасна, параўноўваючы мех гэтых двух зьвяркоў, вы беспамылкова ня будзеце бачыць розьніцу шарака і бяляка, ня вывучаючы іншых адзнакаў іх.

Другая і бясспрэчная адзнака для адрозьніваньня шарака ад бяляка служыць хвост. У шарака хвост даўжэй, чым у бяляка і мае зьверху (пасярод) чорную паласу, якая не мяняецца ў колеры і на зіму. У бяляка чорнай паласы на хвасце няма. У шарака сухая і больш выцягнутая пыска, у бяляка пыска карацей, круглавацей, пушысьцей. Лапа бяляка распушчана і шырокая ў пальцах, а сьлед гэтай лапы на сьнягу даволі шырокі ў адбітку. Лапа шарака—вузкая, сьціснута і дае на сьнягу прадаўгаваты сьлед.

Два гэтых зайцы розныя і па вазе: шарак дасягае вагой 6 кг і нават больш, бяляк-жа ў сярэднім каля 3—4 кг. рэдка дае 4^{1/2}.

У атрадзе грызуноў зайцы складаюць сямейства, якое розьніцца доўгімі вушамі і кароткім хвостом. Хвост у іх карацей вуха, а прыкладзенае к чэрапу вуха заходзіць далёка за межы вачэй. Другая адзнака, якая розьніць ад іншых грызуноў, зубная сыстэма. У іх ззаду пара вострых зубоў¹⁾ у верхняй сківіцы, якія існуюць для жаваньня харчоў²⁾, знаходзіцца пара нявялікіх тупых, нібы зачатковых зубоў³⁾. На пярэдніх нагах у зайца па 5 пальцаў, на задніх па 4. Падшва пакрыта шэрсьцю. Заднія ногі значна даўжэй пярэдніх. Хвост, які называецца на языку паляўнічых, асабліва барзятнікаў „кветачкай“, паднят кверху і загнут на сьпіну. Калі ён бяжыць, скачучы на чатырох нагах разам, на хвасце відаць чорная палосачка⁴⁾. Агульнай для ўсіх відаў адзнакай у афарбоўцы зайцаў служаць чорныя кончыкі вухэй.

Заяц усімі прызнаецца касым. Ва ўсіх паляўнічых існуе глыбокая ўпэўненасьць, што ў зайца вочы ня правільныя. „Паляўнічаў за касым, бачыў касога“—дастаткова сказаць без далейшых тлумачэньняў і будуць ужо ведаць, хто такі касы.

Для такой назвы няма фактычных падстаў. „Касы“ гэта слова павінна быць не сапраўдным, яго трэба разумець у пераносным сэнсе. Калі-б заяц быў касым, дык ён ня мог бы праходзіць шпарка ў кустох па лесе. Напалоханы сабакамі ён нярэдка наскаквае на паляўнічага. Адзін раз у нас бяляк ускачў у пазуху паляўнічаму селяніну. Вузкая лясная дарожка праразала хвойны лес. Моцна прылёг да зямлі і пачарнеў апаўшы ліст. Глыбокая восень. Узяты на вока ганчакі малады бялячок клубком выкаціў на дарожку і панёсься па ёй у напрамку да паляўнічага. У паляўнічага зьявілася думка скапіць зайца рукамі. Паляўнічы прысесьці не паспеў, як бяляк быў каля яго і яшчэ мацней наддаў і проста папаў у пазуху, калі міма яго замахнулася рука паляўнічага. Шэры піджак паляўнічага зьліваў яго з тонамі

1) Раздоў Рэд.

2) Разцы ў грызуноў існуюць не для „жаваньня харчоў“, а для адкусваньня гаінак, грызеньня кары і інш. Рэд.

3) Такія-ж дадатковыя рэццы, як у сямействе зайцоў, маюць з атраду грызуноў яшчэ сямейства пішчух. Рэд.

4) Прыходзіцца сумнявацца, каб у бягучага зайца можна было бачыць чорную палосачку на хвасце, паколькі палоска гэтая на сьпінным баку хваста, г. зн. прыгнута ўніз. Рэд.

акаляючых абставін, а вялікая адтапыраная пазуха паслужыла пасткай для бяляка.

Не дэфэкт вачэй зайца загнаў яго ў пазуху, а пасьпешнасьць хутчэй уцячы ад сабак. Бывае, што і востра бачучая лісіца і воўк ня горш касога налятаюць на паляўнічага і чужь ня зьбіваюць яго з ног.

Заяц прызнаецца палахлівым. Палахлівасьць зайца таксама не сьцьвярджаецца. Палахлівы, як заяц—гаворым мы, калі заўважаем за кім небудзь палахлівасьць. Прызнаваць за зайцам выключную палахлівасьць, параўноўваючы з іншымі зьвяркамі, няма дастаткова сур'ёзных падстаў. Калі параўноўваць яго з іншымі грызунамі, дык і тады гэта не дае падстаў прызнаваць за зайцам асобную палахлівасьць. Заяц, як і іншага зьвера, ратуець ногі. Самыя страшэнныя драпежнікі ўхіляюцца ад сустрэчы з сваім ворагам, як, напрыклад, чалавекам. Узяць хаця-б мядзведзя нашага: і дужы ён, і сьмелы, а як толькі зьнянацку напалохаць яго, крута прыходзіцца і яму. А такому зьвярку, як заяц, што рабіць прыходзіцца. Калі заяц і нельга лічыць адважным, дык і палахлівасьць не зьяўляецца адзнакай, якая розьніць яго ад іншых зьвяроў.

Заяц яшчэ лічаць хітрым. Хітрасць яго трымаецца на сьлядох па сьнегу, з якіх нібы можна вывесці заклячэньне, што заяц зусім сьвядома прыбягае да ўлоўкі, каб схваць сьлед на лежку. Гэтае пытаньне выклікае недавер'е ў тых або іншых назірацеляў, бо ўсякі даводзіць ня ўпэўніўшыся. Мае асабістыя назіраньні скіляюць мяне да таго, што заяц, ідучы на лежку, робіць сьметкі не па сьвядомаму жаданьню, а па асабістай (індывідуальнай) сьмякалцы¹⁾. Прасачыўшы сьляды на лежку, мы бачым, што яны розныя па свайму ўзору. У маладых больш простыя, бяз хітрасьці, у старыкоў складаныя і абавязкова апошнія сьляды загнуты так, каб лежка была ззаду вас, калі вы накіроўваецеся прама па сьледу²⁾. І як толькі пашлі

1) Дапусьціць „асабістую хітрасць“ у зайца, як і наогула ў большасьці жывёл, нельга, паколькі разуменьне „хітрасьць“ ёсьць раней абдумана і спянаваны паводзіны з пэўнай мэтай. Зразумела, што дапушчэньне такой здольнасьці можа быць толькі ў адносінах чалавека, вышэйшых мала і можа быць у драпежнікаў, якія актыўна здабываюць жывую дабычу, а ў іншых жывёл, у тым ліку і зайцаў, можна гаварыць скараў аб інстынктыўных (прыроджаных) паводзінах, падобных у даных абставінах ва ўсіх асобах аднаго віда. Ужо тое, што ўсе зайцы-шэракі выдуюць свой сьлед і падход да лёжкі настолькі сходна і тыпова, што ёсьць зусім станоўчыя правільны трапа (сачэньне) іх па парохы, і што ўсе зайцы другога віду—бялякі зусім інакш і па свайму (у відавым сэнсе) выдуюць свой „троп“, даказвае тое, што тут можа ісьці гутарка не пра асабістую хітрасць, а пра перадаваньне ў спадчыну відавых здольнасьцяў, ці г. зн. інстынкта. Гэтая відавая здольнасьць „запутваць“ свой сьлед перад лёжкай замацавана, зразумела, натуральным адборам, паколькі гэтая адзнака аказалася карыснай для віду.

В. Н. Каверзьнеў, у сваёй брашуры „О зайце и его добычании“ (Всеохотсоюз, 1930 г.), з якой наш аўтар у большасьці бярэ сваё апсаньне, дае больш правільнае тлумачэньне „хітрасьці“ зайцаў (гл. стар. 112 памянёнай брашуры). Рэд.

2) Каверзьнеў В. Н. якраз трымаецца іншага погляду. „Если запутывание следа считать признаком „хитрости“, то самым хитрым следует признать приемышку, зимой—листопадника, так как эта молодежь больше всего запутывает след. Чем моложе прибылой, тем больше он путает. С возрастом, рассудку вопреки, он свою „хитрость“ снижает.“ (О зайце и его добычании“, Изд. Всеохотсоюза, 1930, стр. 15).

Там-жа Каверзьнеў паказвае на адступленьні ад „правіла“ нібы-та зайцы кладуцца заўсёды пьсай да сьледу.

У гэтым выпадку трэба лічыцца, як відаць, больш за ўсё з кірункам ветру, пьсай супроць якога, сапраўды, ляжыць заўсёды ня толькі заяц, але і ўсякі іншы зьвер. Рэд.

па апошніх сьлядох і павярнулі назад, лежка ўжо пустая, а далёка толькі вушкі мільгаюць. А паглядзіце, як другі хітраець кладзе сьметку з купіны на купіну, а потым стане рабіць вузлы. Вядома, той хітрасьці, якую сабе ўяўляем мы, тут няма, але ўсё-ж такі розум ёсьць у аднаго больш у другога менш. Гэта стане больш відаць, калі назіраць пры паляваньні з ганчакамі. Аб гэтым я скажу ў частцы „Паляваньне за зайцамі з ганчакамі“.

Зайцы вельмі пладаватія. Зайчыха прыносіць ад 1 да 6 дзяцей і родзіць па 2—3 і больш раз у час сакавіка па верасень, і чым паўднёвей, тым большы лік памётаў.

Першая цечка бывае ў зайца (у нашай паласе) у лютым, а то і раней. У гэты час зайцы бегаюць за самкамі, ня рэдка б'юцца за аўладаньне самкай, пускаючы ў ход і лапы і зубы. Бойкі ўтвараюцца ціха, бяз крыку. Сонца ўжо высока, жывёла вышла ў поле, глядзіш дзе небудзь у канцы поля каля лесу ідзе пагоня за самкай.

Цечка ў зайцаў на волі цягнуцца некалькі дзён, за тое ў няволі ня больш 6—10 гадзін (назіраньне Маскоўскага зоопарка). Колькі менавіта дзён працягваецца цяжарнасьць зайчыхі, біолёгія наша на жаль, не дае дакладных вестак. Па назіраньнях таго-ж зоопарку яна вызначаецца прыблізна ў 50 дзён, а менавіта ад 48 да 53 дзён. Зайчаты родзяцца пакрытымі шэрсцю і могуць бачыць. На 7 дзень пасья нараджэньня ў зайчанят дастаткова разьвіваюцца зубы і яны ўжо пачынаюць есьці траву. Зайчаты звычайна разьбігаюцца і не застаюцца пры матцы. Зайчыха не праўляе асобных мацярынскіх пачуцьцяў і вы яе ня ўбачыце пры дзеях, абараняючай ад нападу ворага¹⁾. Між іншым мне прышлося прачытаць паведамленьне, калі зайчыха абараняла зайчанятка ад вароны, у сьпелым жыце. Адважнасьць такая зайчыхі—выключэньне. Часта знаходзяць зайчанят парамі, а бывае і трох ва ўзросьце ня менш тыдня. Гэта дае магчымасьць меркаваць, што калі зайчаняты і ўходзяць ад маткі, дык некаторы час трымаюцца разам. Зайчанятка можа, па назіраньні Маскоўскага зоопарку, пражыць без харчоў да 4 дзён, для харчаванья на працягу гэтага тэрміну яму дастаткова малака, якое накапілася ў кішках і страўніку. Зайчыха лёгка знаходзіць дзяцей нюхам па сьледу і мяркуюць, што пры выпадку яна корміць дзяцей ня толькі сваіх, але і чужых.

Котная зайчыха ніякіх прыгатаваньняў ня робіць, родзіць дзе момант захапіў.

Першы памёт бывае ў сакавіку, на сьнягу. Такія зайчаняткі называюцца паляўнічымі „мартовскімі“ або „наставікамі“.

Пасья родаў новая цечка наступае ў зайцаў на волі, прыкладна, праз тыдзень. Апошнія зайчаняты зьяўляюцца звычайна ў верасні і называюцца лістападнікамі.

Спазьненьне апошняга памёту назіраецца вельмі часта ў ровных мясцох вялізарнай тэрыторыі СССР. Напрыклад, блізка Якутска была забіта котная зайчыха 26 сьнежня 1928 года. У раёне гораду Троіцка, Ленінградзкай вобласьці, каля вёскі Веласьнікова была забіта таксама котная зайчыха (бяляк)

2-га студзеня 1929 г. Сьнежань і студзень можна аднесьці ў даным выпадку да спазьненьня ці абрабеньня, сказаць цяжка. Пытаньне патрабуе разьвязанья.

Зайцы тыпічныя грызуны. Харчуюцца травяністай расьліннасьцю, а за адсутнасьці такой, пры глыбокіх сьнягах хмызьнякамі і дрэвамі. Таму хмызьняковым насаджэньням яны могуць прыносіць вялікую шкоду. Таксама вялікую шкоду яны прыносяць плодавым садам, гадавальнікам, лясным пасадам, аб'ядаючы кару і пабегі, вінагараднікам, агародам і нават палям. З гэтага пункту погляду бяляк, які жыве большай часткай у сучальных лясных масывах, наогул ня так шкодзён, як шарак.

Ня здымаючы з зайца віны яго шкодніцтва, асабліва па садоўніцтву (узімку), усё-ж такі нельга зайца адносіць да такіх шкоднікаў, да якіх прылічаюць яго, напрыклад, энцыклёпэдычны слоўнік выдацеля Брокгауз і Эфрон. „Заяц вораг,—гаворыць слоўнік,—сельскай і лясной гаспадарак. Ён паядае ў часы вырастанья капусныя расьліны, рабс, сурэпіцу, канюшыну, лубін, сарадэлю і г. д.; усходы хлябоў, злакавыя і іншыя травы і шмат агародніны, асабліва морквы, вырываючы яе з глебы нагамі“. Не назіраючы асабіста сам, таму ніяк не магу згадзіцца з тым, што заяц вырывае моркву з зямлі. „Шкодніцтва“ зайца бязумоўна тут павялічана. Заяц як грызун можа быць прылічана да зьявяроў шкодных для нашае сельскае гаспадаркі, але сказаць, у якой меры, няма сур'ёзных матар'ялаў.

Там, дзе заяц колькасна дасягнуў пагражаючых разьмераў, заяц здолеў шкодзіць сярод расьлін, між іншым і палявым культурам. Але выпадкі вялізарнай шкоды ад гэтага выключна рэдкія. Куды больш шкода можа быць ад зайца лесаводзтву і галоўным чынам насаджэньням лісьцьвяных парод. Але ў нас ня так шмат зайцоў і ня так разьвіта лесанасаджэньне. З гэтага боку вялікую шкоду заяц прыносіць ня можа. Бясспрэчна, вялізарную шкоду заяц наносіць садоўніцтву, бо заяц здолен у адну зіму зьнішчыць увесь сад. Шкода зайца тут зводзіцца да аб'яданья маладых пабегаў і кары навокал ствала, ад чаго дрэва няўхільна гіне. Папераджальнай мерай захаванья дрэваў ад зайца служыць яловы лапнік, зьвернуты хвоямі ўніз, або суччамажавельніка. Гэта абвязка ўпаўне захоўвае дрэвы ад зайцоў, будучы шчыльна прывязана зьверху жытняй саломай.

Шчыльны плот, вядома, надзейная абарона ад зайцаў. У вялікі сьнег, калі навокал плоту ўтвараюцца наваі і заяц можа пераходзіць у сад праз яго, не дае зайцу перайсьці адкапаны сьнег, але галоўнай мерай захаванья садоў трэба лічыць падкармливаньне зайца.

Калі сьнягі малыя, заяц яшчэ знаходзіць дастаткова для сябе харчоў і на азімых палёх і ў хмызьнякох. Тады ён і не памышляе аб садох. Набегі на сады пачынаюцца з другой паловы зімы, калі заяц ня мае магчымасьці адкапаць сабе азімыя, ня можа знайсці дастаткова харчоў і ў хмызьнякох. Тады заяц (шарак), ганімы голадам накіроўваецца да жыльля чалавека, пачынае корміцца трухой каля пунь, падбіраць сена па дарожцы ад пунь да хлява, бо голад ня цётка. Заяц, зусім натуральна, забіраецца і ў сад. Калі ў гэты цяжкі час яго падкарміць, дык можна сказаць з упэўненасьцю,—заяц ня прыдзе ў сад, а калі і прыдзе, дык для прагулкі, дрэваў не зачэпіць. Канюшына ці сена, кепскі ка-

¹⁾ Проф. Ц. Аверын у сваім артыкуле „Экскурсія на о. Чурук“ (1928) апісвае цікавае назіраньне як старая зайчыха абараняла ў ступу маладога зайчана ад нападу двух лунёў не даваючы ім сесці на зямлю, без стамленьня перабігаючы ад аднаго к другому. Рэда.

пусны ліст, храпкі,—лакамыя блюда зайца і заяц, добра наеўшыся, выбярэ сабе тут-жа пabлiзку лежку. А каб адхлiць зайца зусiм ад сада, падкармку трэба класьцi далей ад сядзiбы, будуучы там спецыяльную кармушку з харчамi. Сена можна подкладаць i ня будуучы спецыяльных кармушак, а падвiзваюць яго да ствала дрэў з разьлiкам, каб заяц дастаў сена лёгка, або проста прывiзваюць да калоў. Для эканомii сена i захаваньня яго ад псаваньня робяць кармушкi з крышай. Для гэтага звязваюць у канцах тры калы, даўжынёю ў мэтр кожны, звязаныя калы ставяць на выбраным месцы, адцягваюць адзiн ад аднаго па баках i такiм чынам атрымлiваецца трыножнiк, або стажар'е, як называюць у некаторых мясцох, на якiх прасушваюць канюшыну. Калы пакрываюць зверху або карой, або хвойнымi вецьцямi, а пад гэтай крышай падвiзваюць сена або канюшыну. Канюшына, вядома, лепш. Шмат ёсьць i iншых кармушак простых, не замыславатых па сваёй пабудове. Аписваюць iх я лiчу непатрэбным, бо яны просты i ўсякi ня толькi палёўнiчы, але i хто ўгодна можа зрабiць крытую кармушку для гэтага звярка.

Даказваюць ня прыходзiцца, што заяц наносiць шкоду садоўнiцтву зiмой i толькi пераважна шарак. Бялякi ў глыбокiя сьнягi дастаткова знаходзяць сабе харчоў у лесе ў межах свайго прабываньня, а калi ёсьць сьсечаная асiна—у бяляка найлепшы сытны стол, пакуль не аголяцца да белу ўсе сукi i ствол, калi дрэва маладое, нятоўстае з незагрубелай карой. Бяляк у сады амаль не заглядае нават там, дзе сад шчыльна падышоў да месца пражываньня бяляка. З гэтага вывад: шкоду зайца садоўнiцтву ўзiмку (улетку заяц шкоды ня прыносiць садам) мы можам зьнiзiць да мiнiмуму, калi не паскупiцца падкармiць зайца ўзiмку, у крытычныя для яго часы. Падкармiваннем мы можам ня мала адцягнуць зайцоў да сябе з iншых месц, калi падкармку паступова наблiжаць у вызначаны раён.

Зараз, калi нязгорнута пушная нарыхтоўка, калi ўсюды раскiнулася густая сетка дзяржаўных i капэрацыйных загатоўчых пунктаў, калi збор зайчыны павялiчыўся i цэны на яе павысiлiся i зайчына пацякла на рынак моцным патокам, трэба прызнаць, што прылiчэньне зайца да шкоднiкаў у поўнай меры зараз зьнiзiлася, бо тая шкода, якую прыносiць заяц, пакрываецца яго карысьцю.

Наступнi час, бясспрэчна, калi да зайца мы павiнны падыйсьцi з чыста гаспадарчага практычнага боку з лёзунгам: „умееш браць—умей i даваць палёўнiчай гаспадарцы“.

Мы яшчэ ня прывыклi разводзiць зайцоў; мы не ўяўляем сабе ясна той карысьцi, якую дае заяц у правiльна арганiзаванай гаспадарцы. Каб дзе i хто займаўся размнажэньнем зайцоў у даны час, у нас чуваць ня прыходзiлася. I мы толькi пакуль рыхтуемса да гэтага.

Зайцаў як бялякоў, так i шаракоў (апошнiх часцей) разводзяць на апустошаных угодзьдзях звычайна шляхам выпуску злоўленых у другiх мясцох зайцоў. Ловяць зайцаў звычайна ў палове i канцы зiмы пры дапамозе ценетаў. Ценеты—сецi, якiя складаюцца з ячэй 3—4 дзюйма ў квадраце, даўжынёй кожнае (ценета) 32—44 мэтра, шырынёй 2—3 мэтра. Ценеты вяжуцца з бiчоўкi, таўшчыня якой знаходзiцца ў залежнасьцi ад велiчынi звяра, для здабывання якога прызначаецца. Ценета падвешваецца на сошках або на кольлях вертыкальна i некалькi

нахлiна ў той бок, адкуль чакаецца зьвер, настолькi слаба, каб ценета, пры нацiску звяра, звалiлася i ён у ёй заблытаўся. Пры гэтым яшчэ нiз сецi павiнен ляжаць шчыльна на зямлi, трохi адцягнуты ў бок чакаемага прыбыцця звяра. Пры лоўлi зайцоў зайцаловы становяцца на некаторай адлегласцi ад ценеты адзiн ад аднаго, прытайваючыся за дрэвамi. Падняты загонам заяц (гоняць зайца загоншчыкi) надае, мiнаваюшы зайцалова, якi напалохаў бегляца ў падыходзячы момант i заяц з усяго размаху апiнiцца ў ценетах.

Каб выкiнуць зайца з ценетаў, уперад за ўсё трэба злавiць яго за заднiя лапкi i, прыпаднiўшы адной рукой, другой ўзяць яго за вушы, апасаючыся, каб заяц ня ўкусiў. Злоўленых зайцоў садзяць спачатку ў палатняныя моцныя мяшкi, а потым перасаджваюць у спецыяльныя дравяныя скрынкi (шаракоў па аднаму, бялякоў па два) i накрiроўваюць па назначэньню. Пры выпуску зайца вынiмаюць i выпускаюць па адзiначцы цi адчынiўшы адразу дошкi крышкi, даюць зайцам скакаць на волю. Лясныя зарасьлi з поймакамі i хмызьняком, лепшыя месцы для выпуску зайцаў. Вельмi важна, каб выпуск зайцоў утвараўся па магчымасцi ў цэнтры ўгодзьдзяў, iнакш напалоханыя звяркi (што часта i бывае) уцякаюць далёка на чужыя месцы i звычайна не вяртаюцца. Таму важна, каб зайцы ня былі вельмi напалоханы i апрача таго, каб пabлiзу выпуску знаходзiлiся добрыя кармавыя мясцы. Пры ўмове выкананьня паказанага спосабу, наяўнасьцi ўдобных угодзьдзяў i аховы, дасягаецца добры посьпех.

Куды з большым посьпехам разводзяць зайцоў у садку. Для гэтага сярод кармавых палёў, у цэнтры (па магчымасцi), зручных угодзьдзяў агараджаюць сеткай больш цi менш значную колькасць зямлi з праточнай вадой, хмызьнячкамі, падсеянай канюшынай i iнш. кармавымі травамi. У гэтых садох пускаюць некалькi пар зайцоў, дзе яны вольна i памнажаюцца. Вядома тут трэба iх падкармiваць i ахоўваць.

Узросшыя некалькi зайчанята вольна праходзяць скрозь сетку плоту i распаўсюджваюцца па ваколiцы. Такiм чынам садок служыць расаднiкам для ўгодзьдзяў, акаляючых садок, дзе заяц шпарка памнажаецца i ўласьнiк садка дасягае мэты ў кароткi час.

Просты і мэтазгодны спосаб гэтага разьвядзеньня зайцоў дапасоўваецца і да разьвядзеньня фазанаў і шарых курапатак. Апрача садкоў будуць заячкі паркі. Для адбудовы парка выбіраецца роўны, або трохі бугрысты вучастак з плодароднай і цёплай глебай, пакрыты хмызьнякмі ў перамежку з апрацаванымі плошчамі і клачкамі лугоў. Дзе няма хмызьнякоў, ляскоў і іншых натуральных захоўваючых насаджэньняў, дык трэба ўтвараць іх штучна. Ручаёк, або рэчка павінны быць абавязкова на плошчы заяч'яга парка, якія забяспечваюць зайцаў праточнай добрай вадой. Плошча заяч'яга парка абгараджваецца плотам з дошак вышынёю ня менш 2-х мэтраў, а там, дзе ўзімку бывае вельмі шмат сьнегу, дык і вышэй.

Для папярэджваньня падкопаў апускаюць у вямялю дошкі на глыбіню $\frac{1}{2}$ мэтра. Калі падрыхтован парк, дык упускаюць у яго зайцоў. Адразу выпускаць шмат зайцоў ня раіцца з прычыны перасяленьня, для чаго прыводзіцца наступны лічбовы разьлік. Можам меркаваць, што мы выпускаем у парк да вясны 10 зайчых і 3 зайцаў. Пры ахове ўгодзьдзяў у абгараджаным вучастку кожная самка дасьць з сярэднім 8 маладых, дык ужо ў першы год насяленьне парка будзе складацца з 93 зайцаў. Калі з гэтае колькасці ў першы год выпускаць ва ўгодзьдзе палову, г. зн. 46 штук, тады да наступнага году будзе ў парку 47 (12 самцоў і 35 самак) прыплод 280 штук, а ўсяго 327. З гэтае колькасці можна выпускаць ва ўгодзьдзі для паляваньня 280 штук, пакідаючы апошніх у парку для далейшага разьвядзеньня. Вядома, пры няспрыяючых умовах якога-небудзь года прыходзіцца абмежаваць сябе ў выкарыстоўваньні разводзімага зьвярка.

Выпуск зайцаў з парка на ўгодзьдзі вытвараецца звычайна ў жніўні. Для зручнасьці выпуска часта будуць два аддзяленьні: адно вялікае — ($\frac{6}{7}$ плошчы), а другое малое ($\frac{1}{7}$ плошчы). У малое аддзя-

леньне пераганяюць тых зайцоў, якіх рашылі пакінуць у парку, у вялікім адкрываюць усе вароты для вольнага выхаду зайцоў. Як-бы ня была багата плошча заяч'яга парка кармавымі сродкамі, але яна ня можа пракарміць увесь год вялікую колькасць зайцаў, таму неабходнай зьяўляецца патрэбнасьць падкармліваньня зайцаў асабліва ўзімку і ўвесну. Лепшым кормам лічыцца канюшына, а таксама мешанка з аўса, ячменю, кукурузы з прыбаўкай звычайнай солі. Неабходна таксама даваць веткі асіны, яблыні, акацыі, івы і іншых лісьц'вяных дрэў. Агародніну, асабліва сечаную моркву, даваць неабходна. Злоўленыя зайчаняты, якія толькі што радзіліся, п'юць сьвежае кароўе малако, скоро прымаюцца за капустаны ліст, звычайна ў зьяўляюцца і даходзяць да поўнага ўзросту. Пры добрых харчох зайцы хутка растуць і памнажаюцца, ня так лёгка паддаюцца захварэньням, лягчэй пераносяць іх і ўрэшце даюць лепшае мяса і скуру.

Ворагі і хваробы зайца

Спыніўшы ўвагу на пладавітасьці зайца мы часта думаем, чаму ў нас мала тых зайцаў і дзе ўгодзьдзя адпавядаючыя, і паляўнічых мала, і наогул усё здавалася-б садзейнічала памнажэньню зайцаў. Аказваецца, у зайца вельмі шмат ворагаў, ня ўключаючы нават чалавека. Першы і бязлітасны вораг у зайца — павальныя эпизооты і розныя паразіты, сярод якіх першае месца займаюць рабакі. Гінуць зайцы ў вялікай колькасці ад так званых хваробы — псэўда сухот, пры якіх утвараюцца нарывы з густым гноем, напамінаючым сьмятану. Гінуць зайцы ад рознага запаленьня палавых органаў, пры якім назіраецца прыпуханьне і пачырваненьне палавых частак, з выпячэньнем адтуль гною. Хварэюць зайцы і каростай. Таксама гінуць яны і ад „ленточных глістов“, якія выклікаюць запаленьне кішчок. Месцамі „пузырчатка“, гэта значыць пухірная стадыя салітэра, зьнішчае зайцоў начыста. Пазбаўляе сілы зайцоў таксама мікроскапічна малы паразіт — кокцыдыя, якая скапляецца ў кішках і печані, у якіх і ўтварае белыя плямы і прыводзіць да сьмерці.

Хваробаў, так сказаць, унутранага парадку ў зайцаў вельмі шмат, — пералік іх можна знайсці ў паляўнічай літаратуры аб гэтым зьвярку, таму я спыняцца на пералічэньні іх, як найгалоўнейшых, узятых мною з гэтых-жа выданьняў ня буду, лічучы,

што для шмат якіх паляўнічых, пералічэнне ўсіх хваробаў зайца будзе мала цікавым.

Зайцоў ловяць усякімі петлямі, пасткамі, б'юць сланцамі, кражамі. Зайца зьнішчае воўк, рысь, лісіца, гарнастай, куніца, бадзяхыя кошкі, сабакі; ловіць сава, ястраб-дзедэравятнік, арлы; на зайцоў нападае нават варона. Калі ня зьнішчае, дык не дае пакою зайцу клешч, які абвешвае зайца ўлетку, нібы завушніцамі; асабліва церпіць бяляк, бо клешч знаходзіцца ў яловым гущчары.

З пералічаных зьвяроў больш за ўсіх зьнішчае зайца ліс, нападаючы на яго і ўначы і ўдзень.

Было ў студзені. Ясны марозны дзень хіліўся к вечару. Хаваючыся ад мароза ў кажухі, мы з прыяцелям сьнішаліся да хаты, падганяючы пугай і без таго добра бегшага коніка. Нашу ўвагу нечакана прыкаваў наступны малюнак: ад кустоў, з яру, выкаціў шарак на чыстае поле, за ім ліс. Пайшло спарборніцтва ў хуткасьці ног. Як не націскае заяц, адлегласьць між ім і лісам хутка скарачаецца, васьмь зайцу не ўцячы, але хуткія скідкі ў бок пад простым кутком, ліса адкідае інерцыя далёка ўперад за куток заяч'яга сьледа. Заяц у кустох, ліс толькі бачыў яго. Спасьлі зайца кусты. Ня солана хлябаўшы ліс хутка юркнуў у кусты, пачуўшы нашы пагражаючыя галасы, якімі мы і маглі яго падбадрыць толькі на адлегласьці 200 крокаў. І калі на долю паляўнічага застаецца мала зайцаў і ён чакае і не дачакаецца (бываюць такія годы), калі зальцеца яго „Флейта“, дык здзіўляцца ня приходзіцца, прыняўшы пад увагу ўсю, так сказаць, заячую горкую долю, гэта значыць яго хваробы і яго ворагаў.

Паляваньне з ганчакамі

Пакуль ня скончаны палявыя работы, не асыпаўся ліст з дрэў, ня прылёг моцна да зямлі, паляваньне з ганчакамі мала цікавае, не захапляючае, бо работа гончых тады вельмі ўскладняецца. Высокая трава, павішыя яшчэ пакрытыя лістам веткі, шчыльныя зарасьлі хмызьняком — мяшаюць ганчакам. Яны трацяць скоры сьлед, скальваюцца і г. д. Ды і заяц у гэтую пару, у асаблівасьці малады, ідзе пад ганчакі далёка ня так, як пазьней, увосень: часта западае, не ахотна пакідае выспы, робіць колы, няшырока па адных і тых жа мясцох. Апрача таго рана ўвосень бывае вельмі яшчэ цёплае надвор'е, што моцна адбіваецца як на рабоце, так і на вы-

носьлівасьці сабак. І заяц апошняга памёту не дайшоў яшчэ да поўнага ўзросту — браць такога зайца абсалютна няма карысьці.

Поле апусьцела, тады менавіта, і пачынаецца самае цікавае паляваньне па зайцу з ганчакімі.

Я чакаў нецярпяліва пакуль настане пара і ня выходзіў з ганчакімі, пакуль прырода ня прыме апісаны выгляд, ня ўзіраючы на тое, што закон ужо даў права ганчатніку сьмела „дуць“ у свой паляўнічы рог. Паляўнічы пал мой не знаходзіў роўна ніякага задавальненьня, пакуль яшчэ можна прыгожа зьняць бэкаса, узіць вальдшнепа, а то і вялізарнага чарныша з падстойкі на купністым парослым травой балоце. Паляваньне з гончымі трэба пачынаць у нас у кастрычніку не раней¹⁾. Заяц, як вядома, вядзе начное жыцьцё. З расьветам залягае, устае, будучы толькі патрывожаным. Таму выходзіць на паляваньне з ганчакімі па зайцу трэба як мага раней, каб з першымі проблескамі раньня быць на месцы паляваньня. У гэты час сабакі куды хутчэй знойдуць яшчэ гарачы сьлед з жыроўкі.

Бяляк трымаецца больш сырых месц, шарак — больш сухіх. У дажджлівую восень, калі ўсюды шмат вады, бяляка трэба шукаць у больш сухіх мясцох, увосень сухую бяляк ня будзе там, дзе няма паблізу вады. У сільны дождж бяляк з лісьцвянога лесу забіраецца ў самыя шчыльныя, густыя зарасьлі (ельнік, мажавельнік і інш.), а то выходзіць у поле, у хмызьнякі. Тое самае вытвараецца ў разгар лістападу, а то і ў сільны вецер, калі дождж ідзе вельмі доўга, бяляк пакідае лісьцвяныя лясы і забіраецца ў самыя шчыльныя хвойнікі. Малады гущчар ельніка, зьмешаны з беразьняком, дае зайцу прытулак у непагадзь, куды ён і сьпячаецца перабрацца. Выпадае сьнег, наступае стужа. Бяляк перабіраецца з хвойніка і іншых месц, дзе трымаўся ўвосень, у буйны пераважна зьмешаны лес, ухіляючыся чыстых бароў і живе тут паўзьлесу ў асіньніках і іўніках.

Шарак у добрае надвор'е ўвосень трымаецца заўсёды паблізку палёў, па жніўях на азімых, залягаючы то каля мяжы, то на ральлі, то ў хмызьнякох. Пры наступленьні зімніх стуж і глыбокага сьнега, шарак, як і было ўжо сказана, набліжаецца да жыльля чалавека і калі яго мала трывожыць — выбірае сабе месца для лежкі пад гумном, пуняй, у лазьні, пад плотам, агародам і г. д. У надвор'е дрэннае, ветранае і калі падае сьнег, шарак стараецца не класьціся на адкрытых мясцох, перабі-

¹⁾ У Беларусі паляваньне на зайцоў пачынаецца ў 1931 г. з 1 лістападу.

раецца ня край лясоў, у іншыя мясцы, захаваныя ад ветра.

Бязветранае надвор'е, пахмурнае, калі холадна і няма замаразкаў—лепшы час па чорнатропу з ганчакімі. Па мокрай зямлі ганчакі працуюць, так скажаць, без перабоя ня толькі па зайцу, але і па ўсякаму зьверу. Добры гон бывае і ў адлігу, калі сьнег ня глыбокі. Дробны асеньні дождж не перашкаджае гону і наогул пасьпеху паляваньня. За тое, сільны дождж псуе паляваньне канчаткова. У гэты час лепш прасядзець дома. Перашкаджае паляваньню і сільны вецер, калі не асыпаўся яшчэ ліст з дрэваў. Няма паляваньня з ганчакімі ў замаразкі, па грудзе, гэта значыць сьнегу яшчэ няма, а зямля замёрзла; тады сабака няўхільна рэжа сабе ногі да крыві. Тое самае атрымліваецца і пасьля адлігі па корцы сьнегу. З наступленьнем глыбокіх сьнягоў паляваньне з ганчакімі зусім немагчыма.

Ганчатніку трэба быць асабліва асьцярожным па белай ступе, гэта значыць па сьнягу, там, дзе ёсьць ці могуць быць ваўкі: воўк тады галодзен і кідаецца на сабак, пачуўшы гон. Ружэйнае паляваньне з ганчакімі дзеліцца на хадавое і нехадавое. Што такое паляваньне хадавое, тлумачыць ня трэба, адно слова гаворыць за гэта. Паляўнічы пускае свайго ганчакі, становіцца на вызначанае месца і чакае зьвера, які павінен прысьці на гэта месца (занятае паляўнічым). Месца, занятае паляўнічым, называецца лазам. Лаз—месца, праз якое заяц або наогул зьвер прывык хадзіць у спакойныя часы нікім не патрыможаны. Паляваньне такое для паляўнічага здаровага, рухомага, ня вельмі цікава.

Іншая справа паляваньне рухомае. Прышоўшы на выбранае паляўнічае ўгодзьдзе, паляўнічы пускае з шворкі свайго ганчакі і пачынае падзайздросліваць, ідучы сам па вядомаму напрамку, калі надзейнае месца, і вось-вось пагоніць ганчак,—сьпяшыць заяць месца, дзе няўхільна павінен прайсьці

заяц. Заяц ня ліс, ня воўк, пачуўшы голас чалавека ці сабакі, будзе ляжаць, пакуль ня ўбачыць яўную небяспеку, гэта значыць, пакуль да яго не наблізіцца на вядомую адлегласьць сабака ці паляўнічы. Таму хаджэньне паляўнічага па розных напрамках, ды яшчэ з сталым пасьвістаньнем, пакрыкваньнем, як я толькі што скажаў, дапамагае хутчэй знайсці зайца. Асабліва ў сухое надвор'е наогул або ў поўдзень, калі сьлед, так скажаць, выдахся.

Пры белай ступе, калі лёд на вадапоях тонкі, паляўнічы павінен быць асабліва вопытным. Паляўнічы трэба далей ад небяспечных месц, інакш можна патопіць сабак. Скрануты на вока заяц махнуў праз рэчку на лёду ў самай прорубі. Лёд вытрымаў толькі зайца. Сабака на ўсім хаду праваліўся пад лёд. Зайцу прысьваюць наўмысную хітрасьць. У даным выпадку ўгледзець тут хітрасьці нельга і наўрад ці думаў схітрыць заяц, які імчаўся ва ўвесь ход ад насядаючай сабакі.

Часта здаралася,—пашоў палкі гон і вразу замоўк. І колькі разоў, і ўсё на тым-жа месцы. Што такое, думаю? Толькі праз доўгі час загадка разгадваецца. Тоўстая бяроза, вырасшая нахільна ад карня, градусаў 35—40 служыла прытулкам зайцу: па ствалу ён узьбіраўся ўверх мэтры на 4 ад зямлі і там прылягаў. Лісьняы або барсуковы норы нарэшце служыць зайцу прытулкам ад гончых. Травяністыя купіны па балотах, пакрытых вадой дазваляюць зайцу перахітрыць яго ворагаў-гончых. Выпадкі такія можна аднесці да зайцавай хітрасьці, як працяваў індывідуальнай хітрасьці, якой не ўладаюць пагалоўна ўсе зайцы. Але такіх хітрацоў мала і калі яны перахітраць сабаку адзін раз, дык усяроўна пападуцца другі раз.

(Працяг у наступным нумары)

Ф. А. Лялін.

На барацьбу з стратамі ў трусагадоўлі

Кантрольныя работы з котнай самкай

У шмат якіх гаспадарках работа па спарваньню тусоў вядзецца па-старынцы. Большасьць трусаводаў дагэтуль адмаўляюць кантрольную злучку для праверкі цяжарнасьці самкі. Прычына адмаўленьня мае ніякіх падстаў і трымаецца на той думцы, што магчыма дваіное ацяжараньне самкі. Вынікам не дапасаваньня кантрольных работ зьяўляецца вялікі працэнт прагулу самак, што, з аднаго боку, паніжае прадукцыйнасьць гаспадаркі, і з другога—вядзе да страты каштоўнага часу ў баявы вытворчы паряд.

Звычайна ў студзені-лютым прыступаюць да спарваньня тусоў. Для гэтага, каб застрахаваць сябе ад прагула самкі, рэкамендуюць дзьве-тры садкі за адзін раз, або пакідаюць самку ў самца на некалькі гадзін падрад. Такая мера, апроча ізнурэньня вытворцаў, нічога не дае, і прагулы ў гэтых выпадках у вялікіх гаспадарках, у асаблівасьці пры першым акце, дасягаюць 75 проц. і больш?

Бывае, што ўся злучная кампанія праходзіць бяз вынікаў, у халастую. Даня з практыкі сьведчаць аб поўным пройгрышы першага акоту, калі самак,

якія акаціліся, менш 10 проц. і на столькі каштоўны для разьвядзеньня і вырашчваньня маладняка час упушчан.

У жывёлагадоўлі наогул прыняты кантрольныя паўторныя злучкі матак.

Ня раз водзяць кабыліцу на злучку ў пункт для таго, каб праверыць аплоднена яна ці не.

Зьмяншэньне прадукцыі ў выніку вялікага працэнта страты маладняка ад слабога разьвіцьця і хвароб паглыбляецца яшчэ прагулам ад няправільнай работы з пакрытай самкай.

Спарваючы самку і пакідаючы яе без кантролю на працягу месяца, мы рыскуем страціць, па-першае ад таго, што самка ад першай злучкі не адплоднілася і не акацілася праз трыццаць дзён, па-другое, ад таго, што, павялічваючы па выцяжэньню двух тыдняў пасьля злучкі рацыён кармленьня, прызначаны на разьвіцьцё і фарміраваньне плоду, тым самым закармливаем неаплодненую самку. Па выцяжэньню ж месяцу і па выўленьні прагала, мы рыскуем не дабіцца і другога аплодненьня з-за ажырэньня самкі.

Праводзячы кантроль шляхам падпусканьня самкі

да самца на 5-й дзень пасья злучкі, мы забясь-печваем акот на 50 проц., а потым, кантраліруючы на 15-ы дзень шляхам прашчупвання, мы павялічваем шансы акоту яшчэ на 40—45 проц. Такім чынам прагул на агульную колькасць матак у канечным выніку выявіцца ў разьмеры ня больш 5—10 процантаў.

Кантрольныя работы маюць яшчэ адзін станоўчы бок—яны даюць магчымасць у больш кароткі тэрмін выявіць бясплодных самак і зняць іх з вытворчасці.

Наступны прыклад з практыкі паказвае, што цяжка апладняема самка акацілася ў выніку кантрольных работ на 10 дзён раней, чым пры разьліку на самацёк.

1-I—самка злучана.

5-I пры кантрольнай злучцы самка зноў пакрылася.

10-I—кантроль на самца, лічачы 5-I за першую злучку. Самка зноў пакрылася.

15-I—самка прашчупана ад злучкі 1-I, ня дала вынікаў і зноў злучана.

20-I—кантраліравана, лічачы 5-ы дзень ад 15-I, зноў пакрылася.

25-I—прашчупана ад 10-I, ня дала нічога на прашчупванні, але пасаджаная да самца адбіла яго.

Належала меркаваць, што самка аплоднена пры кантроле 20-I. І сапраўды, самка гэта акацілася 20-II, гэта значыць праз 30 дзён пасья 5-й злучкі пры кантролі.

Калі кантрольныя работы не ўтвараліся, дык магло здарыцца, што самка не аплоднілася на працягу 2—3 месяцаў і была прызнана бясплоднай. У даным жа выпадку самка аказалася плоданосчай і, калі-б яна

ня была ў сапраўднасьці здольнай да аплоднення, дык гэта выявілася-б на працягу аднаго месяца.

Сутнасьць і тэхніка кантроля аплоджанасьці не ўяўляюць нічога складанага і кантрольныя работы даступны кожнаму трусаводу. Неабходна толькі вядомы навык пры прашчупванні, які вымагае да таго асьцярожнасьці і ўважлівых адносін да жывёлы.

Праз 15 дзён пасья першага спарвання, самку трэба прашчупваць. Для гэтага жывёлу садзяць да сябе галавой на столік або скрынку, прыслоненую да сьцяны, з такім разьлікам, каб зад жывёлы ўпіраўся ў сьценку і трус, адчуваючы перагароду, не стараўся-б вырвацца з рук.

Пры прашчупванні абедзьве рукі закладаюцца па абодвух баках жывата і робяць рухі адначасна абедзьвюма рукамі ўперад у напрамку да пахавай вобласьці і назад. Праводзячы рукамі такім чынам па жывату і лёгка надаўліваючы, прашчупвацца камочкі вялічынёй у грэцкі арэх.

Апэрацыю гэта трэба ўчыняць спакойна, не рабіць ніякіх раптоўных рухаў, каб не хваляваць жывёлы, асабліва нервовую ў гэтым пэрыядзе.

Самка, узятая з клеткі грубым чынам, хвалюецца вырываецца з рук, ускладняе і падаўжае работу трусавода.

Калі прашчупваньне не дало станоўчага выніку, самку трэба нанова пакрыць і пасья гэтага паўтарыць кантрольныя апэрацыі аж да таго моманту, калі цяжарнасьць будзе ў наяўнасьці.

Я шчыра рэкамендую дапасаваньне кантрольных работ, як абавязковае правіла для ўсіх гадавальных, каб тым самым надзяць прадукцыйнасьць трусагадоўлі.

Мар'я Эфрон.

Паразыты трусой і меры барацьбы з імі

З паразытных хвароб трусой асабліва заслугуюць увагу наступныя: кокцыдыоз, кароста вушэй, кароста скуры і страўнікава-кішэчныя рабакі. Гэтыя хваробы выклікаюць слабасьць, пахудзеньне і сьмерць. Другія паразыты, як напрыклад, блохі, вошы, кішэчныя глісты рознага віду, ня толькі прычыняюць мэханічна раздражненьне, але сваімі прадуктамі выклікаюць у заражаных жывёл адзнакі атручання, якое характарызуецца мацнеючай слабасьцю і пахудзеньнем.

Лячэньне гэтых хвароб трусой не павінна ўтварацца бяз удзелу ўрача. Лячэньне жывёл, заражаных як надворнымі, так і ўнутранымі паразытамі—справа ветэрынарнага ўрача, да яго і трэба зьвяртацца. Мэдыкаменты, якія дапасоўваюцца пры лячэньні ад знадворных і ўнутраных паразытаў часта бываюць вельмі атрутныя; таму пытаньне аб дозах, часамі і спосабах прыстасаваньня трэба аддаць вопытным урачам для вырашэньня. Што-ж датычыць мер, што папярэджваюць і захоўваюць ад заражэньня паразытамі іншых трусой, яшчэ здаровых, дык гэта справа іменна саміх трусаводаў. Пры гэтым трэба заўважыць, што меры папярэджваючыя, захоўваючыя, бываюць куды больш сапраўдны, чым лекавыя. Захаваньне і назіраньне за другімі трусамі зьяўляецца санітарнымі мерамі ў шырокім сэнсе гэтага слова. У выпадку зьяўленьня паразытнай хваробы такія меры павінны асноўвацца на веданні спосабу жыцьця, гісторыі

разьвіцьця паразытаў і спосабу пераноса іх ад аднае жывёлы на другую. Прымаючы меры супроць паразытаў, трусавод павінен мець на ўвазе, што шмат паразытных хвароб распаўсюджваюцца ад аднае жывёлы да другой непасрэдным датыканьнем (напрыклад, пры каросьце вушэй, каросьце скуры, пры пераносе вашэй і блох і інш. знадворных паразытаў) або праз заражэньне акаляючай мясцовасьці, асабліва пры датыканьні з выдзяленьнямі хворых жывёл (напрыклад, пры кокцыдыозе, некаторых рабаках у кішэчным тракце, пры якіх разам з экскрэмантамі вылучаюцца яечкі паразытаў).

Папярэджаньне каросты і розных скурных паразытаў складаецца ўперад за ўсё з ізаляцыі і лячэньня захварэўшых жывёл, або з забою такіх (пасья чаго труп трэба глыбока зарыць, або спаліць і потым дакладна прадэзынфікаваць памяшканьне).

Папярэджальныя меры супроць паразытаў, такіх як кокцыдыі і кішэчныя рабакі, складаюцца з дакладнай і частай чысткі памяшканьня; таксама разны пачатак ёсьць і ў экскрэмантах. Экскрэманты тельга ўжываць для ўгнаеньня глебы, на якой расьце корм для трусой, трэба спальваць або глыбока зарываць.

Знадворныя паразыты і паразыты скуры

Знадворныя паразыты жывуць на скуры, у скуры, або пад скурай, у ходах, якія маюць зносіны з па-

верхній ціла. Да гэтых паразытаў адносяцца на ступіны.

Кароста. Труссы маюць чатыры формы каросты, а іменна: дзве формы вушной каросты, якая ў трусаводаў называецца ракам вушэй і дзве формы агульнай каросты, якая называецца двума тыпамі кляшчоў. Кляшчы каросты вуха живуць між чашуйкамі і струпамі, якія або выклікаюцца як вынік паражэння паверхні корня, між тым як кляшчы, выклікаючы агульную каросту, праробліваюць ходы ў скуры; таму агульная частка каросты цяжэй вылечваецца, бо мэдыкаменты цяжэй даходзяць да кляшчэй, чым пры першай форме. Кляшчы памнажаюцца выдзяленьем яечак, якія адкладаюцца самкамі. Яечкі можна знайсці або пад струпамі, або ў ходах скуры, і найўнасьць іх у саскобах скуры зьяўляецца дастатковай гарантыяй для правільнага дыягноза каросты. З яечак выходзяць вусьні, якія маюць тую-ж форму, што і дарослыя кляшчы, і розніцца тым, што яны меншыя разьмерам і маюць толькі шэсьць ног, між тым як дарослыя—больш і 8 нагамі.

Вушная кароста. Вушная кароста выклікаецца ў трусой асобным відам кляшча, разьмерам ня больш 1 мм. Кляшчы гэтыя авальнай формы, ногі ў іх відаць знадворку края ціла, калі глядзець зверху. Хвароба, якую яны выклікаюць, называецца наскурнай каростай. Другая форма вушной каросты трусой вядома пад назвай скураеднай каросты і называецца другім відам кляшча. Гэты клешч менш, чым папярэдні від, мае доўгія ногі, якія відаць знадворку края ціла, авальнай формы. Што-ж датычыцца гісторыі разьвіцьця, дык яна такая-ж як і ў кляшча наскурнай каросты. Адзнакі абедзвюх форм вушной каросты аднолькавыя, але скураедная кароста вылечваецца лягчэй.

Адзнакі хваробы. У трусой вушная кароста галоўным чынам абмяжоўваецца паражэньнем вушэй, але запаліцельны працэс можа распаўсюдзіцца на абалонкі мозгу. У рэдкіх выпадках гэтая кароста была знойдзена на пясачы, шыі і нагах трусой. Кляшчы выклікаюць інтэнсыўнае раздражэньне, зуд і катар знадворнага слухавога праходу, прычым зьяўляецца выцяжэньне цынамонавага колеру гною з спэцыфічным пахам. Унутраная паверхня вуха пакрыта выцяжэньнем, якое запяклося, у выніку бактэрыяльнай інфэкцыі могуць быць балачкі на вушах. Паразыты часта пранікаюць у сярэдняе вуха, а то нават у нутранае вуха і ў апошнім выпадку выклікаюць сур'ёзнае нэрвовае захварэньне (растройство). Матаньне галавой—першая адзнака вушной каросты. У выніку раздражэньня, выклікаемага паразытам, захварэўшы трус звычайна хлопае вушамі і імкнецца задняй нагой дзёрці ўнутры вуха. Калі паразыт пранік у сярэдняе і ва ўнутранае вуха, галава трымаецца ў нахільным становішчы. У цяжкіх выпадках галава нахіляецца так, што ніжняя челюсьць аказваецца на вярху. Гэтая хвароба вельмі заразная і працягваецца доўга, бывае некалькі месяцаў. Ня глядзячы на тое, што дарослая жывёла, захварэўшая вушной каростай, добра есьць, яна моцна худее. Маладыя-ж труссы могуць вельмі скудзець пры вушной каросце, традыцыйна апэтыт, і гінуць у канвульсіях. У выключна цяжкіх выпадках запаленьне можа распаўсюдзіцца на абалонкі мозгу, і тады жывёла гіне ў кароткі тэрмін. Старыя

жывёлы куды больш вынеслівыя пры гэтай хваробе, чым маладыя.

Лячэньне. Лячэньне параўнаўча вельмі простае. Трэба дакладна вычысьціць вуха росчынам надтленніка вадароду, выняць коркі і струпы. Для разьмягчэньня корак трэба дапасоўваць масла, пасля якога коркі лёгка вымаюцца. Далей лячэньне складаецца ў дапасаваньні карболавага або крэзолавага масла (адна частка карболавай кіслаты або крэзолу і 20 частак алівы). Дапасаваньне такога лячэньня некалькі раз дастаткова для вылячэньня. Добрыя вынікі дае ўліваньне ў вуха 8 кропель зьмесіны масла, бэнзыну і газы, зьмешаных у роўных частках. Для вылячэньня гэты спосаб дастаткова дапасаваць два разы ў тыдзень.

Наступнае лячэньне, выпрабаванае пры вушной каросце ў трусой таксама дае добрыя вынікі. Рыхтуюць такі росчын: 1 частка іодаформу, 10 эфіру, 20 частак масла. Гэтым росчынам насычаюць вату і ўкладаюць яе ў хворое вуха, паўтараючы гэта праз 7 дзён. Можна паспрабаваць і такое лячэньне: 1 проц. росчыны карболавай кіслаты ў гліцэрыне або 5 проц. росчыны карболавай кіслаты ў касторавым масьле. Гэтыя сродкі дапасоўваюцца на ваче паўторна да поўнага вылячэньня. Неабходна выкінуць усю падсыцілку і салому з клетак, дзе знаходзіцца хворыя вушной каростай труссы, і потым дакладна ачысьціць клетку росчынам крэзолу. Калі ня прыняць гэтых папярэджаючых мер, дык хвароба пасля вылячэньня можа зноў паўтарыцца.

Скурная кароста. Кароста скуры ў трусой выклікаецца двума рознымі відамі кляшчэй. Адзін від выклікае форму, якая вядома, як зуднёвая кароста, другі від выклікае наскурную каросту.

Гэтыя два віды кляшчэй адпавядаюць формам каросты ў розных хатніх жывёл. Нярэдка ў трусой бывае кароста, пры якой камбінуюцца абодва віды гэтых кляшчоў або камбінуецца скурная і вушная кароста. Зуднёвы клешч, выклікаючы скурную каросту вельмі маленькі, прыблізна ў 0,1 мм. Ён робіць хады ў скуры; самка адкладае ў гэтых ходах яечкі, з якіх выходзяць вусьні. Бывае для вылячэньня кляшчэй недастаткова саскабліваньне паверхні скуры. Каб знайсці кляшча, трэба нажом зрэзаць кусок да крыві. Вельмі важна дыягнасыраваць зуднёвую каросту і наскурную сваячасова, бо лячэньне цяжкае і доўгае.

Адзнакі хваробы. Прысутнасьць кляшчэй выклікае вялікія зьмены ў скуры, залежачыя ад пранікненьня кляшча ў тканіну. Зьяўляецца сур'ёзны выпад і пры высыханьні атрымліваецца характэрны струп. Раздражэньне скуры, выклікаемае кляшчом, робіць зуд; у выніку расчосваньня зьяўляюцца балачкі, якія могуць інфіцыравацца. Зуднёвая кароста ў трусой зьяўляецца спачатку на канцы носа, потым можа перайсьці на вусны, шчокі, лоб, ногі, а потым распаўсюджваецца па ўсёму целу. Шэрсць выпадае, зьяўляюцца шэрыя, жаўтаватыя струпы, якія пакрываюць скуру. Зуднёвая кароста трусой вельмі заразная, і калі ня прыняць мер хутка, дык яна можа пагубіць на працягу некалькі тыдняў шмат жывёлы.

У апошняй стадыі хваробы жывёлы нічога не ядуць і моцна худеюць. Наскурная кароста таксама пачынаецца з носу, пераходзіць на вусны, лоб, вакол вачэй, на вушы, на канцовасьці і ўрэшце распаўсюджваецца па ўсёй скуры.

Лячэнне. Толькі вельмі каштоўных жывёл варта лячыць. Наогул жа лячыць апошніх ня варта. Як толькі ўстаноўлен дыягноз, хворую жывёлу трэба забіць, труп яе зарыць глыбока, або спаліць. Памяшканьне, якое займалі хворыя жывёлы, неабходна дакладна дэзынфікаваць гарачым рэчывам крэзолу і ўсю падсідку спаліць. Жывёлы, якія знаходзіліся ў заражаных клетках павінны быць ізаляваны і іх трэба трымаць некалькі тыдняў пад назіраньнем.

Пры жаданні дапасаваць лячэнне, неабходна адначасна хворым жывёлам даць добры корм і сьвежае паветра. Шэрсць каля заражанага месца павінна быць выстрыжана; коркі павінны быць размягчаны ўціраньнем зялёнага мыла з цёплай вадой і праз дзве гадзіны пасля гэтага змыты цёплай вадой. Рэкамендуецца таксама змазваньне струпоў і корак рыб'яй тлустасьцю. Потым трэба ўціраць

дакладна серкавую мазь, якая складаецца з адной часткі серкі і 3 частак тлустасьці, кожны дзень; на працягу ня менш 5 дзён. Рэкамендуецца таксама дапасоўваць наступную мазь, якой карыстаюцца пры лячэньні каросты ў другіх жывёл: па адной частцы дзэгця і зялёнага мыла і 5 частак сьпірытусу або адной часткі дзэгця, нафты і 6 частак газы. Трэці сродак: 2 часткі серкавага цвёта, 1 частка дзэгця, 1 частка поташа і 8 частак тлустасьці. Чацьверты сродак: 150 грам серкавага цвёту, 8 грамаў поташа і 50 грам тлустасьці. Пяты сродак: 1 частка серкавага цвёту, 1 частка настойкі ёду, 8 частак дзэгця і 8 частак праванскага масла.

Пасля змазваньня карослівага труса рэкамендуецца асобам, якія ўтваралі ўціраньне мазі і лячэньне труса, змазаць маззю свае ўласныя рукі, бо некаторыя формы каросты могуць вызваць лёгкае заражэньне чалавека.

Арганізаваць вопытнае калектыўнае норкаводзтва

Што можа даць гадавальнік норак

(З германскага друку)

Паўночна-амэрыканская норка перавышае па велічыні эўропэйскую норку і дасягае даўжынёю 55—60 см, з якіх 16—17 см ідуць на хвост. Тулава паўночна-амэрыканскай норкі напамінае выдру, выцягнутае, стройнае з некалькі кароткімі нагамі. Галава лепш сфармавана чым у выдры. Між пальцамі—перапонкі.

Паўночна-амэрыканская норка эўропэйская сродны і маюць так шмат агульнага па велічыні, складу тулава і колера меху, што неспэцыяліст ня зможа знайсці ніякай розьніцы між абедзьвюма норкамі, а між тым ёсьць вельмі вялікая розьніца, іменна ў меху. У Паўночна-амэрыканскай норкі мех значна гусцей і мякчэй, і колер як правіла, цёмна-цынамонова, арэхавы, хвост чорна-цынамоновага колеру, кончык падбародка белы.

Радзімай паўночна-амэрыканскай норкі трэба лічыць Паўночную Амэрыку і Канаду, дзе яна сустракаецца ў вялікай колькасці. У апошнія часы, паўночна-амэрыканскую норку пачалі разводзіць ў няволі. Вынікі аказаліся вельмі добрыя. Па вдароўі і якасьці меху, разьвядзеньне норак стаіць значна вышэй, чым амэрыканская трусагадоўля.

Перш, чым заняцца разьвядзеньнем якой-небудзь жывёлы, вядома, належыць пазнаць умовы і спосаб жыцьця, а таксама харчаваньне яго ў няволі.

Норка жыве галоўным чынам паблізу вазёр, прудой, рэк. Харчы норкам даюць рэкі і вазёры, поле, лясы і сенажаці; нават куратнікі і галубягні. На волі норкі харчуюцца ўсякімі рыбамі, устрыцамі, ракушкамі, ракамі, мышамі, падукамі, звычайнымі вадзянымі жабкамі, яшчаркамі, усялякімі маленькімі птушкамі, курамі, галубамі, маладымі зайцамі і г. д.

Калі ў няволі ўтрымліваемым норкам нельга даваць усё тое, што яны мелі на волі, то ня трэба забываць, што ўсё-ж такі ім даваць час ад часу жывую мыш, жывога вераб'я неабходна.

Аўтар гэтага артыкула быў на апошняй выстаўцы (1929 год) срабрыста-чорных лісц у горадзе Мілуск у штаце Вісконсін, і пазнаёміўся там з дырэктарам самага буйнога гадавальніка норак, і быў

запрошаны ім наведаць яго нарчатнік, дзе ён убачыў шмат чаго новага і навучальнага.

Г. Н. А. Іоханнес, дырэктар фірмы Іоханнес (нарчатнік знаходзіцца ў штаце Вісконсін, Порт-Вашынгтон), амэрыканец бяз усякіх перашкод паказаўшы свой нарчатнік, у процівалегласьць іншым амэрыканскім уласнікам, растлумачыў пабудову свайго нарчатніка, мэтады разьвядзеньня норак. Аўтар гэтага артыкула паведамляе, у найбольшай частцы ўзяты вопыт і практыку нарчатніка Іоханнеса.

Апрача нарчатніка у Порт-Вашынгтоне Іоханнес мае яшчэ два нарчатнікі. Нарчатнік у Порт-Вашынгтоне разьмешчаны прыблізна на тэрыторыі ў 12,5 гектараў, з якіх толькі частка была адведзена ўласна пад нарчатнік.

У нарчатніку было каля 500 пар норак. Вясною гэтага году быў першы пэрыяд нараджэньня маладняка; да канца гэтага пэрыяду фэрма лічыла атрымаць прыблізна ад 400 да 500 маладых. Для продажу на племя было меркавана вылучыць вельмі невялікую колькасць норак, так што Іоханнес лічыў з вялікай карысьцю вырашчваць норак на мех (па думцы аўтара гэтага артыкула таксама можна атрымаць вялікія прыбыткі ад разьвядзеньня норак для меху).

Разьвядзімыя ў гэтым гадавальніку норкі атрымоўваліся ад злучкі двух найлепшых парод, а іменна: цёмнай норкі Сквебека і норкі з выспы прынца Эдуарда. Іоханнесу ўдалося, дзякуючы вопытам злучкі, на працягу некалькіх год атрымаць стада, уладаючае найлепшымі якасьцямі кожнай з абедзьвюх рас.

Аўтарам было абгледжана некалькіх другіх амэрыканскіх і канадзкіх нарчатнікаў, але ніводзін ня быў так добра арганізаваны і абсталяваны, як памянёны вышэй.

Клеткі для норак

Для клеткі ўперад за ўсё будуюцца остаў з брускоў таўшчынёю ў 3×10 см, якія павінны быць устаноўлены ўперад, чым будзе нацягнута драцяная сетка; усе рамы разьмерам 1,20—1,40 мэтра ўшыркі, 1,30—1,40 мэтра вышынёй і 2,40—2,50 мэтра

даўжыні; у клетцы павінны быць вялікія, дзверы, настолькі вялікія, каб у яе можна было вольна ўваходзіць для назірання і для чысткі ўнутры клеткі. Калі остаў клеткі па вышэйпаказаных размерах гатоў, прыступаюць да абцягвання яго сеткай з жалезным, праз агонь ацынкаваным дротам і з дробнымі ячэйкамі; гату-ж сетку выцягваюць таксама наверх (столь) і, апрача таго, кладуць яе на зямлю.

Гнездавая скрынка

Гнездавая скрынка мае з надворку наступныя размеры: 55×65×55 см. Дошкі гэтай скрынкі павінны быць прыблізна ў 2,5—4 см таўшчыні, каб скрынка была вельмі моцнай; апрача таго раіцца акаваць вуглы скрынкі цынкам; такая скрынка можа ўяўне захаваць норку ад непагоды; скрынку трэба паставіць на 20—30 см ад зямлі, на моцныя чатыры падстаўкі, яшчэ лепш прыкруціць яе чатырма вітамі да іх. Крышка скрынкі павінна быць аднаскатная для лепшага стоку дажджавой вады. Крышка прымацоўваецца да скрынкі з аднаго боку дзвюма петлямі.

Такое прыстасаванне дазваляе адчыніць крышку для чысткі скрынкі і для абгляду яе. У скрынцы неабходна, вядома, зрабіць дзірку для праходу норкі ў яе і з яе. Дзірка гэта мае ў разрэзе каля 2,5—3 дэюймы, яна можа быць круглая або чатырохкутная, першая—лепш. Для моцнасці можна афарбаваць маслянай фарбай скрынку і дравяныя часткі загарадкі клеткі.

Г н я з д о

Само гнездо складаецца з дравяной скрынкі, сьценкі якой павінны быць таўшчынёй у 2—3 см. Разьмер яе наступны: вышыня 25 см, шырыня—25 см, даўжыня—30 см. Тут трэба не забыцца пабудаваць такую-ж круглую дзірку для выхаду норкі ў скрынку і з яе. Крышка павінна таксама лёгка падымца. Пры ўстаноўцы ўнутранай скрынкі (гнезда) у надворную трэба паставіць яе так, каб дзірка для ўваходу і выхаду норкі ня прыходзілася

адна за другой, але, каб яны былі з процівалеглага боку адна к другой, каб мінаваць скразьняка ў гнязьдзе.

Час спарвання

Пэрыяд спарвання пачынаецца ў канцы красавіка і канчаецца большай часткаю ў канцы мая. Само спарваньне адбываецца большай часткай пры наступленьні змроку, або раніцою. Калі самка дрэнна абыходзіцца з самцом і кусае яго, гэта верная адзнака, што самка прыняла самца і пасля гэтага трэба ўзяць яго з клеткі. Цяжарнасьць норкі працягваецца каля 42 дзён. Трэба памятаць, што ў гэты час самцы трэба даваць магчыма разнастайныя харчы, і апрача таго адзін або два разы ў дзень чашку цёплага, але не гатаванага малака. Вараная гародніна і фрукты, а то кусок рыбы ў прыдачу да звычайных харчоў—неабходны як для здароўя цяжарнай самкі, так і да разьвіцьця чакаемага ад яе прыплоду.

Звычайна норка ў першы год прыносіць чацьвёра дзяцей. У наступным годзе—пяць, бываюць памёты і ў 6-7-8, нават і 9 і 10 дзяцей.

Зьверавод, які яшчэ мала мае вопыту ў разьвядзеньні норак, можа спакойна пакладацца на самку ў вырашчваньні маладняка. У часы спарвання, цяжарнасьці і кармленьня самкай дзяцей трэба захоўваць поўную цішыню каля яе клеткі. Чым далей пакідаюць дзяцей у маткі, тым лепш яны разьвіваюцца, наогул раней васьмі тыдняў іх не бяруць ад маткі, калі стан яе здароўя дазваляе ёй карміць іх, дык іх пакідаюць з ёй да 10—12 тыдняў, у наступным пэрыядзе іх росту ня бывае ніякіх цяжкасьцяў для зьверавода, яны растуць і разьвіваюцца лепш, чым дзеці, аднятыя ад маткі ва ўзросьце ад 5—8 тыдняў.

Вырашчваньне маладняка

Калі дзеці адняты ад маткі лепш за ўсё іх разьвядзіць—самак асобна і самцоў асобна. Калі яны доўга заставаліся пры матцы, то вырашчваньне іх вельмі проста; у харчы ім апроч агародніны і раз-

мочамага ў малаку хлеба штодня даюць трохі сырага, рубленага мяса рагатае жывёлы з прыбаўкай чашкі малака.

Праз шэсьць месяцаў можна ім даваць той-жа корм, як і дарослым норкам.

Кармленьне норкі

Як было ўжо раней сказана норкам трэба даваць магчыма больш корму цёплакроўных жывёл у жывым стане. Чым больш такіх харчоў у норак, тым лепш яны разьвіваюцца, але, апроч таго, — што вельмі важна пры такім харчаваньні, мех норак робіцца лепш, калі норкі харчуюцца забітымі жывёламі (халодным кормам). Асабліва цяжарным самкам і маладняку трэба даваць магчыма больш такіх харчоў, — усякая дробная рыба, ракушкі і г. д. і ўсе жывёлы, якімі норкі харчуюцца на волі ахвотна паядаюцца імі і ў няволі. Калі нельга дастаць жывога корму для іх, можна дапасоўваць наступную сыстэму харчаваньня іх: уперад за ўсё сечанае сырое бычынае або конскае мяса, зьмешанае з расьцёртай агароднінай або касьцямі. Працэнтныя адносіны прыблізна павінны быць такімі: 60 проц. мяса, 20 проц. гародніны, фруктаў і г. д., 10 проц. касьцей ці касьцяной мукі і 10 проц. ячменю або пшаніцы, буйна змолатых; замест двух апошніх можна даваць чорствы хлеб. Сьвежая, чыстая вада, мяняемая два разы на дзень, павінна быць для іх заўсёды.

Рэнтабельнасьць нарчатніка

У Амэрыцы разьлікі ўтвараюцца на наступнай падставе:

Пакупная цана 5 пар вытворцаў па 200 даляраў — 1.000 даляраў, 10 клетак з усім абсталяваньнем па 20 даляраў — 200 даляраў, кармленьне і выдатак па догляду за норкамі ў дзень і на адну норку па 1 цэнт — 36,50 даляра, а ўсяго 1.236,50 даляраў. Амартызацыя 10 проц. — 123,65 даляра, разам — 1.360,15 даляра.

Прадаж маладых норак у колькасці 8 пар па 200 даляраў за пару — 1600 даляраў, так што ў першы год чыстага прыбытку можна лічыць 239,80 даляра. Па сканчэньні другога пэрыяду даход будзе значна вышэй.

Як правіла, лічаць ад кожнай пары атрымаць самае меншае чацьвёра дзяцей у год; у першы год было прадаана 8 пар норак, засталася 2 пары, пакінутых на племя, так што да пачатку другога пэрыяду было ў нарчатніку 7 пар норак вытворцаў.

Выдаткі на другі год былі наступныя: чатыры клеткі з усёй пабудовай па 20 даляраў — 80 даляраў, кармленьне, расход па догляду за чатырма норкамі ў адзін дзень — 1 цэнт — 51,10 даляраў, 10 проц. па-

гашэньня асноўнага ўкладзенага капітала 123,65 даляраў, а ўсяго 264,75 даляраў.

Дапусьцім, што ад сямі пар норак мы атрымаем чатырнаццаць пар маладняка, з якіх чатыры пары пакінем для сябе на далейшае разьвідзеньне, а дзесяць пар прадамо таксама па 200 даляраў за пару, таксама 2000 даляраў.

Параўнаем прыбытак з выдаткам і атрымаем на другі год прыбыль у 1.745,25 даляраў (2000 — 254,75 = 1745,25 даляраў). Прылічым да гэтай лічбы прыбытак ад першага году і атрымаем: (1600 — 1360) =

239,85 дал.

1985,10 дал.

Выдатак у першы год выявіўся ў 1360,15, выдатак у другі год 254,75, а ўсяго 1.614,90 даляраў. Продаж маладых норак за два гады даў 3600 даляраў.

З гэтага амэрыканскага разьліку мы бачым, што да пачатку трэцяга пэрыяду разьвідзеньня норак маецца 11 пар вытворцаў, апрача таго атрымана на 1985,10 даляраў больш, чым уклалі. Другімі словамі: 1) атрыманы ўкладзены капітал з процантамі, 2) зарабілі суму ў 1985,10 даляраў, 3) ёсьць 11 пар вытворцаў па 200 даляраў за пару і, апрача таго, нарчатнік з усёй пабудовай.

Увага. У гэтым разьліку каштоўнасьць выдаткаў па тэрмінах адной норкі ў дзень і на дагляд і ахову яе вылічаны ў разьмеры 1 цэнта, або 2 кап. Гэты разьлік — мінімальны і дае гадавы выдатак па гэтых артыкулах усяго 7 р. 30 кап. на галаву. Адзін толькі пракорм ліса за год можа быць зьведзены ў лепшым выпадку ў суме, блізкай да 36 руб., г. зн. у пяць разоў даражэй, чым норкі, ня лічачы выдатку на догляд і ахову. Каштоўнасьць пракорму адзін норкі таму трэба павялічыць у два або тры разы.

Апрача таго ў гэты разьлік на нормах не ўважшоў выдатак на адбудову знадворнага плоту, на дагляд і ахову. З тае прычыны, што гадавальнік вельмі малы і вядзецца ва ўмовах індывідуальнай гаспадаркі, дык аўтар скараціў да нуля дагляд па гэтых артыкулах, мяркуючы, што гэта работа па догляду будзе вытварацца між справай і ахова зьвяроў зьнізіцца аховаю ўсяе гаспадаркі і дадатковага выдатку не патрабуе.

Калі-ж зрабіць гэтыя папраўкі ў разьліку, дык даходнасьць наркаводзтва зьнізіцца, але ўсё-ж застаецца рэнтабельнай і гэта зьяўляецца цікавым для будучага калгаснага наркаводзтва.

Трэба асабліва ўлічыць, што абсталяваньне гадавальніка норак клеткамі абыйдзецца куды дзешавей і самі клеткі, перасовачныя, гэта значыць, у выпадку неабходнасьці (напрыклад, пры няўдалым выбары вучастку, пры перадачы гадавальніка другому калгасу) увесь гадавальнік можа быць перанесены на другое месца, чаго нельга зрабіць з лісіным гадавальнікам, дзе прыстасоўваюцца клеткі стацыянарнага тыпу.

В. Генерозаў.

Узяць усё лепшае з вопыту наркаводзтва ў капіталістычных краінах.

ПА ТАВАРЫСТВАХ І ЯЧЭЙКАХ

Гнойнік ускрыт

Камісіяй з прадстаўнікоў Белкахотсаюзу і Р.С.І, пры рэвізаванні дзейнасці праўлення Крычаўскага куставога т-ва паляўнічых выкрыла растраты і злачынствы. Старшыня праўлення Гулік растраціў 2092 руб. грамадзкіх грошай (на карцёжную гульню і п'янства). Пастановай агульнага сходу паляўнічых Гулік выключан з саюзу паляўнічых і аддадзен пад суд.

Справа ня толькі ў тым, што выкрыты злачынец і растратчык, а ў тым, што праўленне гэтага т-ва бяздзейнічала, дзякуючы чаму не магло папярэдзіць тых злачынстваў, якія рабіліся ў Крычаве. Там трусагадоўля вялася т-вам так, што кожны трус з красавіка па жнівень абышоўся т-ву па 80 руб. 40 кап. толькі на кармленне і догляд. Узьнікае пытанне, ці мог трус паесці за такі час на такую суму грошы прадуктаў. Накладанне на тавары даходзіла да 100 проц., камандыровачныя вылічваліся направа і налева, практыкаваліся фіктыўныя рахункі. Ад працы Гуліка т-ва мае страту ў 4.500 руб.

Дырэктывы Белкахотсаюзу Гулікам ня выконваліся, за выключэннем той, дзе былі паказаны арыентацыйныя стаўкі, згодна якой ён і вылічваў сваёй жонцы стаўку толькі за тое, што яна яго жонка.

Нарыхтоўкі пушніны выкананы на 30 проц., крата на 5 проц., промтавары размяркованы Гулікам між сваім сямействам на ўсе 100 проц.

Ячэйкамі ніхто ня цікавіўся. Справаздачы амаль ня было, наогул уся работа т-ва вельмі ў дрэнным становішчы.

Будзем чакаць суда над Гулікам.

Сябра Раўкамісіі.

Крычаўскія бюракраты сарвалі нарыхтоўку дзічы

У гэтым годзе спажывецкае т-ва Крычава адмовілася прымаць дзічыну на той падставе, што ім нібы невядомы ўмовы Белкахотсаюза і Белкаапсаюза, аб дзічнарыхтоўках, а таксама цэны на дзічы. Паляўнічым, якія прывозілі на здачу дзічыну, прышлося выкінуць яе вон. Шмат было патрачана часу пакуль угаварвалі бюракратаў з кааперацыі, а дзічына загнілася.

Бабчонак.

Камарынскае т-ва спадзяецца на самацён

У рабоце Камарынскага райтаварыства паўнейшы самацён. Нарыхтоўкі дзічы і пушніны ня толькі ня выкананы, але зусім і не праводзіліся. Імі ніхто ня цікавіцца. Пляны не даведзены да паляўнічых ячэек. Большасць ячэек зусім не працуе, бо імі ніхто ня кіруе.

Уся праца праўлення зводзіцца да таго, што крама гандлюе на 20 руб. у дзень.

Трусагадоўля знаходзіцца ў самым дрэнным становішчы: клетак для трусаў няма. Маладыя трусцы ад дрэннага дагляду гінуць. Ужо падохла каля

20 штук. Акты на іх не складаюцца і тушкі на вэтэрынарны пункт для ўстанаўлення хваробы не перадаюцца.

Кіруючыя раённыя ўстановы і арганізацыі зусім забыліся аб існаванні ў Камарыне саюзу паляўнічых і ніякай падтрымкі т-ву не даюць.

Неабходна ліквідаваць устаноўку апартуністых на самацён у рабоце Камарынскага т-ва. Белкахотсаюз павінен аживіць дзейнасць гэтае арганізацыі.

Паляўнічы.

Бязлітасна змагацца з браканьерамі

У Лёзьнянскім раёне паляванне праходзіць бяз усякіх тэрмінаў як сябрамі т-ва, так і іншымі грамадзянамі як законнымі спосабамі, так і незаконнымі.

Вось факты. На разумоўскіх сенажацях пачалі касіць рана і „па выкасілі“ качак. 20-га ліпеня прышлі паляўнічыя з стрэльбамі, але дзічы ўжо ня было. Старшыня т-ва знаў аб гэтым браканьёрстве, але ня прыняў ніякіх мер да аховы качак.

На буюскіх сенажацях паляўнічыя павыбілі качак яшчэ да 20 ліпеня, учыніўшы сапраўднае паляванне (мусіць пабаяліся, каб і тут не „павыкасілі“! Рэд.) Браканьеры і дагэтуль ня выключаны з саюзу.

Паляванне на цецярукоў гр. Брэмза было распачата 20 ліпеня. Старшынёй райтаварыства тав. Гурлоўскім гэтая справа таксама была замята, бо ён да браканьера Брэмзы 1-га жніўня ездзіў на паляванне.

Разам з паляваннем на цецярукоў адчынілася „псовае“ паляванне на зайцаў. Па лесе былі чутны паляўнічыя рагі, галасы ганчакоў; тварылася нейкая вакханалія. Паляўнічыя в. Б.-Сутокі, в. Гарэлікі гр. Лапіных з в. Валавягі, гр. Галенкаў і іншыя, якія палявалі з ганчакамі, ня прыцягнуты да адказнасці.

Кожны дзень у райтаварыстве чутны звесткі аб браканьёрстве. Гавораць, што загадчык паляўнічага саўгасу ў Добрамьсьлі т. Барташ наганьвае ў гаспадарцы ганчакоў.

Аб'явім бязлітасную барацьбу браканьерам усіх катэгорый.

Ведаючы.

З браканьёрствам трэба рашуча пакончыць

У рэдакцыю паступаюць звесткі, што ў гэтым годзе асабліва расьперазаліся браканьеры ўсіх катэгорый і масьцей. Тут і браканьеры бязьбілетнікі, і браканьеры, з білетамі, якія ня лічацца з тэрмінамі палявання і браканьеры нават, кіраўнікі паляўнічых гаспадарак, старшыні саўгасаў і калгасаў. Апошняя катэгорыя браканьераў вельмі шкодна для паляўнічай гаспадаркі, бо яны бяруць на сябе ролю ня лічыцца з існуючымі ўрадавымі законамі і ўстанаўляюць тэрміны палявання ў раёне калгасу ці саўгасу па свайму жаданню. Напрыклад, старшыня калгасу Зарэчча, Заслаўскага раёну Марынчык адчыніў паляванне на Зарэчанскім балоце на водаплаваючую дзічыну 19 ліпеня. Марынчык, відаць,

кіраваўся тойдумкай, што 20 ліпеня прыедуць гарадзкія паляўнічыя—рабочыя, таму трэба павыбіць дзічыну раней іх.

Такіх прыкладаў у гэтым годзе шмат. Але, калі мы, уся паляўнічая грамадзкасць ня будзем паведамляць аб такіх ганебных выпадках, ня будзем сурова караць ворагаў народнай гаспадаркі, каб другім не павядна было, а дадзім магчымасць браканьерам рабіць у сваім раёне ў галіне паляўнічай гаспадаркі „аўтономную рэспубліку“, аўтономную паляўнічую гаспадарку, ня лічачыся з існуючымі законамі і інтарэсамі ўсёй нашай гаспадаркі, дык паляванне будзе занепадаць.

Паляўнічая маса павінна сачыць за браканьерамі і, ня глядзячы на асобы, паведамляць у належныя органы для суровага пакарання браканьераў.

Усіх, памянёных у заметках гэтага нумару часопісі, браканьераў, Белкахотсаюз павінен выключыць з саюзу паляўнічых з канфіскацыяй прыладаў палявання і аддачы пад суд. Толькі такія меры будуць мець уплыў на парушыцеляў законаў Савецкага ўраду.

Мік. Цөлеш.

Рэалізуем пазыку „Трэці рашаючы“ сярод паляўнічых

* 12 ліпеня паляўнічыя Слуцкага раёну ў ліку 300 чалавек падпісаліся на пазыку „Трэці рашаючы год пяцігодкі“ па 5 руб. кожны. Да жніўня гэтыя грошы—сумай 1500 руб. сабраны і здадзены.

* 19 ліпеня паляўнічыя Ўзьдзенскага раёну падпісаліся на 3.000 руб. на пазыку „Трэці рашаючы год пяцігодкі“ і выклікалі на саўспароніцтва іншыя раённыя т-вы паляўнічых.

Да канца пяцігодкі піводнага ваўка ў лясох Беларусі

Хроніка аблаў

* Слаўнянская ячэйка паляўнічых асачыла на 9 жніўня ваўкоў. З прычыны ня цвёрдай дысцыпліны і дрэннай пастаноўкі работы Талачынскага раённага т-ва паляўнічых не сабраліся і аблава не адбылася. Талачынскі РВК, с.-с. і раённае т-ва паляўнічых павінны быць зацікаўлены зьнішчэннем ваўкоў і наладзіць работу па зьнішчэнню ваўкоў.

Паляўнічы К.

* У Стара-Дароскім раёне шмат ваўкоў. Па словах нашага карэспандэнта.— „Няма ратунку ад ваўкоў“. Ячэйкамі было праведзена чатыры аблавы, але дзякуючы дрэннай арганізацыі справы і няўдчы паляўнічых—забіта ваўкоў мала.

Астракоў.

* У ваколіджах ст. Талькі, Пухавіцкага раёну навіраецца шмат ваўкоў. За адну пяцідзёнку ваўкамі зьнішчана 7 цялят і каля 70 авечак.

Паляўнічыя 14 і 23 жніўня ўчынілі дзве аблавы. Аблавамі кіраваў добры „ваўчатнік“. Паляўнічыя зьявіліся добра. На першай аблаве забіта 4 маладых ваўчаняты, а на другой—толькі старая ваўчыца. Трэба адзначыць што с.-с. не дапамог паляўнічым. Нават ня даў загоншчыкаў.

Н.

* У Пакорнаўскім с.-с. Слуцкага раёну таксама наглядаюцца ваўкі. За адну ноч у кадгасе Случ ваўкамі зарэзана 5 авец і 6 паранена. Такія выпадкі здараюцца амаль кожную ноч. Аднак, паляўнічыя бязьдзейнічаюць. Неабходна арганізаваць аблавы.

Рачвы Янка.

ШАЕКАРЭКТЫВЫ

Заўвагі і папраўкі да артыкулаў аб бабрах біалёга Н. Ф. Патцэра „Качка і паляванне на яе“ Ф. А. Ляліна.

1. Зусім няверна, што „ўрапейскі бобр захаваўся выключна ў СССР“ (стар. 9 „Бобр—валюта“): ён ёсць і ў Нямеччыне, і ў Нарвегіі і ў Францыі.

2. Няверна, што „на СССР бобр застаўся толькі ў Беларусі Варонскай акрузе“ (там-жа): ён ёсць і на УССР на р. Цецераве, Уборці і інш., ёсць і на Паўночным Урале.

Аўтару гэтай часткі артыкулу грэба было-б лепш справіцца з літаратурай, тым больш, што якраз аб пашырэнні бабра ў Старым свеце і ў Амерыцы друкаваліся артыкулы ў гэтай-жа самай часопісі „П. Б.“

Нельга прыводзіць без аднаведнай крыткі, тым больш біалёгу розныя апавяданні „у адзін голас“ і шмат хто гаворыць, а тым больш, накітаат таго, што „на жыўца злавіў бабра“, альбо „зьядае рыбу ў жакох“, а адзін раз напілі аб'едзенага лясца з сьлядамі бабра ў яго“ (курсіў наш).

Цікава запытацца ў падаваўшага ў друк гэты матар'ял, аб якіх „сьлядох бабра ў аб'едзенага лясца ідзе гутарка?“

Павінен запэўніць яшчэ раз, што ні па даных нямецкіх біалёгаў (Dr. Mertens) ні па даных амерыканскіх даследчыкаў (E. K. Wagrek V. Ballej) і ні маімі назіраннямі над падопытнымі бабрамі, што ўтрымліваюцца пры заалёгічнай лябараторыі ўніверсітэту, а таксама аналізамі бабровых экскрэменту ў запаведніку і ў іншых мясцох харчаваньне баброў рыбаю не сьцьвярджаюцца і ўсе сьцьвярджэнні аб гэтым рыбакоў—маюць адносіны толькі да выдры.

Цікава пры гэтым адзначыць, што тыя-ж рыбакі,—якія так добра ведаюць „сьлед бабра“, што нават пазнаюць яго „на аб'едзеным лясчы“ і на перагрызеным нітках жакоў,—калі ім удаецца забіць бабра і калі іх за гэта прыцягваюць да адказнасці, аказваюцца заўсёды „памыляліся“ і думалі, што гэта „выдра“ і што бабра ніколі ня бачылі і г. д.

Ці можна-ж такія „ўгрунтаваньня“ дадзеныя публікаваць у масавай часопісі без аднаведнай крыткі, тым больш, што аўтар павінен быў ведаць існуючыя адваротныя назіранні аб складу ежы бабра, публікаваныя ў спецыяльнай і папулярнай літаратуры.

Я прапанаваў бы ўсім, хто зацікавіцца гэтым пытаннем і асабліва рыбалавам, што абывававаюць бабра ў паяданьні рыбы і біалёгам, якія гэтаму вераць—дасылаць мне ў зовлёгічную лябараторыю БДУ астачу „аб'едзеных лясчоў са сьлядамі бабра“ ці экскрэменты бабра, у якіх будуць знойдзены астачы рыбы, ракаў ці іншых жывёл.

3. У артыкуле Ляліна „Качка і паляванне на яе“ (на старонцы 22, № 6) сказана, што „чырок гнявдуецца ў нас амаль усюды, за выключэннем Крыму і Украіны“. Гэта няверна, бо на Украіне гэта звычайны гнездавальны від. Незразумелым анахронізмам сыстэматыкі гучыць слова ў тым-жа артыкуле (стар. 19), дзе гаворыцца аб „не драпежных“ качках.

Проф. А. У. Фядзюшын.

Памылі друк

У нумары 6 „Паляўнічы Беларусі“ у артыкуле „Бабры ў былой Магілёўшчыне“ ўкралі наступныя памылі:

1. На стар. 9: Вмехаў я ня ў 1926 г., а 1930 годзе. 2. На старонцы 10 левая калёнка, 18 радок зверху, замест „не ўдаецца“—трэба чытаць: „не ўдалося“. 3. Старон. 11, правая калёнка, 15 радок зверху, замест „бабры ў гэтай мясцовасці не мясцовыя“,—трэба чытаць: „бабры ў гэтай мясцовасці магчыма не мясцовыя“. 4. 13 старон., левая калёнка, 29 радок зверху, замест „хатка гэта знаходзіцца“—трэба чытаць: „хаткі гэтыя знаходзяцца“. 5. Там-жа, радок 17 знізу, замест р. „Топка“—трэба чытаць: „топка“.

Лепшым прэмія

У мэтах выяўлення лепшай пастаноўкі працы ў райтаварыствах і выканання дырэктывы партыі і ўраду па загатоўцы пушніны, мехсыравіны, дзічы і г. д. Белкахотсаюз абвясціў конкурс з выдачай каштоўных прэмій як таварыствам і ячэйкам, так і асобным паляўнічым.

Чырвоная дошка

За выкананьне і перавыкананьне заданья па пушных нарыхтоўках, Белкахотсаюзам занесены на чырвоную дошку наступныя райтаварыствы паляўнічых:

Чашніцкае выканала на 485 проц., Копыльскае—350 проц., Гарадокскае—350 проц., Віцебскае—320, Крупскае—320, Аршанскае—305, Горацкае—250, Слуцкае—220, Заслаўскае—200, Магілёўскае—120, Койданаўскае—160 проц.

Чорная дошка

За невыкананьне заданья па пушных нарыхтоўках Белкахотсаюзам занесены на чорную дошку наступныя райтаварыствы:

Нараўлянскае выканала на 8 проц., Клімавіцкае—на 10 проц., Старобінскае—12 проц., Бярэзінскае—14 проц., Парыцкае—15 проц.

Першы ўсесаюзны зьезд па ахове прыроды і разьвіцьці прыродных багацьцяў СССР

2 гады таму назад на адбыўшымся ў Маскве першым Усерасійскім зьездзе па ахове прыроды была прынята рэзалюцыя аб неабходнасьці хутчэйшага скліканьня па гэтаму-ж пытаньню Усесаюзнага зьезду. У выкананьне гэтага рашэньня і завяршэньня вынікаў работы 1-га Усерасійскага зьезду і склікаецца гэты Усесаюзны зьезд, якому прыдаецца надзвычайнае значэньне, паколькі склікаецца ён у момант найвялікшага напружаньня ўсіх сіл краіны па сацыялістычнай перабудове народнай гаспадаркі. Як ужо відаць з самае назвы, гэта будзе зьезд ня толькі па ахове прыроды, але і па пытаньнях разьвіцьця прыродных багацьцяў СССР.

Галоўнай задачай зьезду будзе—разьвязаць праблему па шчыльнейшай увязцы вымаганьняў народнай гаспадаркі з задачамі аховы, разьвіцьця і выкарыстоўваньня прыродных багацьцяў з мэтай выяўленьня скрытых яшчэ ў прыродзе рэсурсаў. З газетных звестак мы амаль кожны дзень знаём аб новых вялізарных посьпехах, дасягеньнях у апошнія часы цэлым радам вынаходцаў савецкіх вучоных як у галіне горных разьведак (дасьледаваньні Хібінскіх масываў, новыя залежы каменнага вуглю, жалеза, нафты, каляровых мэталюў—у Казакстане, Сібіры, на Дальнім Усходзе і г. д.), так і ў галіне адкрыцьця новых рэсурсаў жывёльных і расьлінных

(разьвіцьцё рыбных промыслаў, выкарыстоўваньне новых пушных аб'ектаў, адкрыцьцё каўчуканосаў, валакністых і іншых тэхнічных расьлін).

Але, бязумоўна, непамерна большая колькасць прыродных багацьцяў яшчэ толькі закрута навуковымі дасьледаваньнямі, або застаецца зусім не адкрытай і чакае сваіх дасьледчыкаў. З гэтага пункту погляду зьезду належыць надзвычайна важная і ганаровая роля—ня толькі садзейнічаць разьвіцьцю і абагачэньню ўжо адкрытых крыніц натуральнага сыр'я, але і шчыльна ахоўваць ад несваячасовага знішчэньня ўсе тыпы дзікай прыроды з іх нявыяўленымі, пакуль што, магчымасьцямі, з мэтай найбольш хутчэйшага іх вывучэньня і выкарыстоўваньня.

Для ажыцьцяўленьня паказанай задачы зьезд намячае правесці тэрыторыяльнае плянаваньне сядзі запаведнікаў з тым, каб у іх было магчымым ахоўваць вучасткі дзікай прыроды ва ўсіх зонах Саюзу—тундры, тайзе, зьмешаных лясоў, лесастэпу, стэпу і пустэчы; у кожнай з гэтых зон ёсьць свае выпрацаваныя тысячагодзьдзямі расьлінныя і жывёльныя савобчэствы, сурова прыспасобленыя да жыцьця ў даных умовах. Сярод гэтых натуральных савобчэстваў ёсьць бязумоўна вельмі шмат каштоўнейшых, карысьнейшых для чалавека відаў, але яшчэ ня вывучаных, не разгаданых навукай у сэнсе іх магчымага ў бліжэйшым будучым практычнага значэньня.

Вось для захаваньня такіх, някрунутых пакуль чалавекам вучасткаў прыроды, дзе маглі-б захавацца і вывучацца ня вывучаныя пакуль аб'екты прыроды і патрэбны паказаныя тэрыторыяльныя запаведнікі ва ўсіх прыродных зонах неаб'ятнага Савецкага Саюзу, бо ва ўсіх іх могуць быць важнейшыя ў будучым—гаспадарчыя аб'екты.

У папярэднім праграме зьезду, намечаны шмат якія праблемы, звязаныя з паляваньнем і паляўнічай гаспадаркай, у прыватнасьці будзе рад дакладаў па пытаньнях акліматызацыі шмат якіх відаў паляўнічай фаўны, па пытаньнях прамысловага зьвевародзтва, тэрмінах учыньня паляваньня, аховы пералётных птушак на шляхох пралёту і ў мясцох іх зімовак і г. д.

Асобная ўвага будзе адведзена рабоце запаведнікаў і пытаньню падвышэньня іх культурна-асьветнага і гаспадарчага значэньня. З гэтаю мэтай ёсьць меркаваньні найшырокім чынам разьвіць экскурсійную іх ролю.

Пасьля зьезду намечаны экскурсіі членаў зьезду ў дзяржаўныя прыморскія запаведнікі Украіны і ў дзяржаўны крымскі запаведнік.

Зьезд будзе наладжан на Украіне, на тэрыторыі украінскага стэпавага запаведніка „Чаплі“ (быўшая Асканія Нова, у былой Таўрычаскай губ.).

Па меркаваньні БАН ад БССР у якасьці дэлегата мяркуецца камандыраваць на зьезд праф. Фядзюшына, які выступіць там з дакладам аб становішчы справы аховы прыроды і перспэктывах яе разьвіцьця ў БССР.

Ім жа будзе дастаўлен для выстаўкі пры зьездзе рад экспаматаў, ілюструючых біолёгію бабра, прыроду запаведніка і Палесься.

Эканамічная разруха ў гарадох Заходняй Беларусі

Эканамічны-гаспадарчы крызіс ахапіў увесь капіталістычны сьвет. Няма ніводнай буржуазнай краіны адкуль-бы не данасіліся сыгналы вялікага беспрацоўя, голаду і жабрацтва. Асабліва ў тых краінах, якія яшчэ да так званай стабілізацыі капіталу ўтрымліваліся на замежных займы і дапамогу. У львінай долі гэта датычыцца беларускай Польшчы, дзе прамысловасць гарматаў і куляў пастаўлена на значную вышыню, але дзе фабрычныя трубы тэкстылю, скуры і інш. галін ня дымяць.

Голад, жабрацтва і беспрацоўе пануюць ва ўсіх кутках акупіраваных польскім фашызмам гарадох, мястэчках Заходняй Беларусі.

Яўрэйская амэрыканская буржуазная газэта „Тог“ піша: „няма яшчэ такога гораду ў Польшчы, дзе-б галадалі так, як у Вільне“.

Каб ілюстравалі канкрэтнымі лічбамі цяжкі крызіс у Вільне, мы прывядзем некаторыя лічбы з Варшаўскай бундаўскай газэты „Фолкс Цайтунг“.

На працягу апошняга месяца ў Віленскім краю ліквідаваліся 4 гарбарні, 4 тартакі, 7 млыноў, 1 папяровая фабрыка, 8 цагельняў, 2 шкло-гуты, 13 краўцовых варштатаў, 8 сталяран, 11 шавецкіх варштатаў, 6 сьлясарных і 20 іншых варштатаў, 45 гандлёва-прамысловым прадпрыемствам калёніяльнаспажывецкіх крам пагражае крах. З прычыны запасы чанасьці за тавары крамы падлягаюць ліцызаваньню (аукцыён).

Прыкладам паслужыць другі горад Беласток, які да вайны быў вялікім індустрыяльным цэнтрам тэкстылю і скур, працаваў для экспарта ня толькі для Расіі, але пасылаў свае тавары ў далёкія краіны, як Індыя і Кітай. З згубленьнем расійскага рынку Беласток эканамічна адмірае. Пасьля вайны беластоцкія фабрыканты і купцы пачалі шукаць рынкі, якія-б менш ці больш змаглі-б замяніць расійскія, але яны мала што зрабілі. Прадказаны польскага міністра фінансаў Грабскага аб тым, што ў другім пасья Лодзі тэкстыльным цэнтры Польшчы—Беластоку 5 фабрычных труб ня будуць дыміць, ажыцьцявіліся. Замест 2300, а да вайны 10000, зараз працуюць ня больш 1600 прадзільных станкоў.

Вялікае беспрацоўе, голад, жабрацтва ахапіла даўнейшы індустрыяльны Беласток. Тая дапамога, якую давала Беластоцкае зямляцтва ў Амэрыцы скончыла-

ся таксама як і дапамога Джойнта. Ня толькі індустрыяльныя прадпрыемствы церпяць цяжкі крызіс, ён таксама адчуваецца ў другіх галінах жыцьця. У яўрэйска-сьвецкіх школах настаўнікам ня выплачваюць іхні заробак.

Польскі буржуазны друк адкрыта прызнае, што ў бліжэйшыя месяцы эканамічнае становішча будзе намнога раз горш.

Польскі друк штодзённа друкое заметкі пра самагубствы па прычыне беспрацоўя. Працоўныя масы гэтых двух гарадоў зусім згубілі надзею на лепшае жыцьцё. Маткі ўносяць сваіх дзяцей да магістратаў з прычыны голаду і пакідаюць на вуліцу. Людзі, якія згубілі надзею калі-небудзь атрымаць працу і хлеб, кідаюцца з 3-га паверху, страляюцца, вешаюцца, выпіваюць атруту і г. д.

Становішча рабочае клясы надта пагаршаецца. Ня прыходзіць і дню, каб у тым, ці іншым горадзе ня было-б выступленьняў беспрацоўных.

Сялянскі рух атрымлівае ўсё больш і больш рэвалюцыйны характар. Ня глядзячы на тое, што весткі аб рэвалюцыйным руху на вёсцы мала пападаюць у друк, усё часцей і часцей атрымліваем весткі аб масавых антыпадатковых выступленьнях сялян. Маючы месца за апошні час масавы пераход бедных сялян Заходняй Беларусі на Савецкую тэрыторыю, каб шукаць працы ў дастатковай меры ілюструе безнадзейнае жыцьцё працоўных мас і абнішчаныя вёскі.

Усё гэта зьяўляецца вынікам парадкаў фашысцкай улады на акупіраванай Заходняй Беларусі, дзе замест працы, хлеба, зямлі і школ даюць працоўным карныя экспэдыцыі, казэматы і беспрацоўе.

Рэвалюцыйная хваля пралетарыяту і працоўнага сялянства размывае ўласнасьць паноў і фабрыкантаў, ня глядзячы на здраду і правакацыю ППС—вернай слугі капіталу і сумесна з імі Бунду, які даўно ўжо згубіў свой уплыў на яўрэйскіх рабочых і працоўных. Час пралетарскай рэвалюцыі ў беларускай Польшчы надыходзіць усё бліжэй і бліжэй.

Толькі пралетарская рэвалюцыя дасьць пралетарыю і працоўнаму сацыяльнае і нацыянальнае вызваленьне з-пад гнёту польскага фашызму.

Б.

ВЫКАНАЕМ НАШ ІНТЭРНАЦЫЯНАЛЬНЫ АБАВЯЗАК

Рэвалюцыйныя рабочыя і працоўнае сялянства Польшчы і Заходняй Беларусі пад кіраўніцтвам КПП і КПЗБ вядуць упартую барацьбу за зьнішчэньне фашысцкага ладу, за вызваленьне працоўных мас Заходняй Беларусі з-пад ярма беларускіх акупантаў, за абарону сацыялістычнага будаўніцтва ў СССР ад пагрозы інтэрвэнцыі.

Польскі фашысцкі ўрад зьверскі распраўляецца з рэвалюцыйнымі рабочымі і сялянамі, шляхам карных экспэдыцый, масавых забойстваў і катаваньняў рэвалюцыянераў, прыраўненьнем палітэўняволеных да крымінальных злачынцаў, увядзеньнем палявых судов для рэвалюцыянераў. Польскі фашызм вырваў з радыў рабочае клясы 10000 рэвалюцыйных рабочых і сялян і трымае іх у палоне ў турмах і казэматах.

Сотні тысяч рабочых БССР патрабуюць безадкладнага спыненьня крывавага зьдзекаў над працоўнымі і палітэўняволенымі ў турмах беларускай Польшчы. З усіх куткоў БССР—заводаў, калгасаў саўгасаў, ад сялян аднаасобнікаў, навуковых працаўнікоў і пралетарскага студэнцтва даходзяць пратэсты і паступаюць тысячы рублёў адлічэньняў на дапамогу рэвалюцыянерам Польшчы. Працоўныя масы БССР даказваюць і дакажуць на справе аб сваёй гатоўнасьці выкананьня пралетарскага інтэрнацыянальнага абавязку—салідарнасьці з рэвалюцыйнымі рабочымі і сялянамі Польшчы і Заходняй Беларусі.

ЦК МОПР БССР, улічваючы вялікі энтузіязм працоўных мас савецкай Беларусі да справы дапамогі рэвалюцыянерам у іх барацьбе з фашызмам, да справы ўздому ударнай работы на прадпрыем-

ствах, калгасах і саўгасах, заключыў дагавор з Наркамфінам Беларусі на рэалізацыю пазыкі „3-га рашаючага сярод аднаасобнікаў БССР на 3800000 руб., сярод якіх вельмі слаба рэалізавана пазыка. Для гэтага ЦК МОПР БССР мабілізуе ўвесь свой актыў на штурм прарыву па рэалізацыі пазыкі сярод аднаасобнікаў.

ЦК МОПР БССР, прыступаючы да гэтай вялікай баявой палітычнай задачы заклікае ўсе арганізацыі МОПР'у, увесь актыў неадкладна ўключыцца ў гэтую важнейшую работу, на паспяховае правядзенне ў жыццё рэалізацыі пазыкі сярод аднаасобнікаў.

Усе работнікі райфінаддзелу, райашчадкас, райбанкаў і райвыканкомаў павінны мабілізавацца разам з мопраўскім актывам на ліквідацыю прарываў па рэалізацыі пазыкі сярод аднаасобнага сэктару. Фінработнікі павінны быць застрэльшчыкамі па дапамозе мопраўскім упаўнаважаным рэалізаваць пазыку сваёй практычнай і інструкцыйнай дапамогай.

Усім прадпрыемствам і ўстановам, якія вядуць шэфства над вёскай трэба арганізаваць выезды брыгадзіраў у якасці мопраўскіх упаўнаважаных для рэалізацыі пазыкі сярод аднаасобнікаў, галоўным чынам у выхадныя дні.

Уся работа павінна праводзіцца шляхам масавага растлумачэння сярод працоўнага сялянства—аднаасобнікаў і калгаснікаў—задачи мабілізацыі ўнутраных рэсурсаў на будаўніцтва 518 і 1040. Патрэбна шырока інфармаваць працоўнаму сялянству аб палітычным значэнні набывання пазыкі 3-га рашаючага, што зьяўляецца неабходным для паспяховага выканання пяцігодкі, што зьяўляецца баявой задачай па ўзмацненню абароназдольнасці савецкай краіны выражэннем братэрскай салідарнасці з рэвалюцыйнымі рабочымі і сялянамі Польшчы і Заходняй Беларусі ў іх барацьбе з капіталізмам і фашызмам.

Цудзін.

ПА КРЫВАВЫМ ШЛЯХУ

Прэзідэнтам польскай фашысцкай рэспублікі выдан чарговы крываваы дэкрэт аб увядзенні па ўсёй тэрыторыі Польшчы ваенна-палявых судов. Пад гумаваю фармулу гэтага закону можна падвесці ўсе дзеянні, накіраваныя супроць існуючага ладу і ў першую чаргу, зразумелая рэч, дзеянні рэвалюцыйнага характару.

Па сутнасці гэтага крывавага закону сацыял-фашысцкі „Работнік“ піша наступнае:

„Ваенна-палявыя суды будуць адбывацца без следства. Дапрое вядзе асабіста пракуратат пры дапамозе паліцыі, альбо судов. Акт абвінавачвання павінен быць уручан падушману ў два дні пасля яго арышту. Прыгавор суду павінен быць вынесены аднагалосна. Злачынствы, за якія ў звычайным судзе пагражала кара катаргі будуць карацца ў ваенна-палявым судзе карай сьмерці. Злачынствы, за якія ў звычайным судзе пагражае іншая кара, чымс катарга, ваенна-палявым судом будуць карацца катаргай ад 10 да 15 год.

Такім чынам у фашысцкай Польшчы можна ня толькі без усякіх судов закатаваць палітзьявольных, але па законнаму прыгавору ваенна-палявых судов без следства за 2—3 дні расстрэльваць рэвалюцыянераў. Без следства ў надзвычайным парадку, за ўдзел рабочага ў забастоўцы, ці дэманстрацыі ваенна-палявы суд будзе засуджваць па закону на катаргу да 10—15 год.

Чым выклікана за апошні кароткі час цэлая сэррыя крываваых законаў польскага фашысцкага ўраду супроць рэвалюцыйнага руху?!

Польскі капіталізм сьціскаюць абдугі эканамічнага крызісу, які перарастае ў гаспадарчую разруху.

Ваенна-фашысцкую дыктатуру голаду, беспрацоўя, галечы з кожным днём усё мацней і мацней захлёствае хваля рэвалюцыйнага руху.

Пад напорам гаспадарчай разрухі, пад напорам полымя рэвалюцыйнага руху,—польская фашысцкая буржуазія пайшла па крывавым шляху фізычнага знішчэння катаваньнямі ў вострагах палітзьявольных, па шляху ваенна-палявых судов—па шляху расстрэлаў без следства рэвалюцыянераў.

Калі прасачыць сучаснае катастрафічнае становішча гаспадаркі фашысцкай Польшчы, якая валіцца ў пропасць крызісу, калі прасачыць нарастанне рэвалюцыйнага руху, дык зразумелым становіцца тая жахлівая лютасць законаў польскай фашысцкай буржуазіі, якая ўсімі метадамі тэрору хоча затрымаць польскі Кастрычнік—адцягнуць сваю нямінную пагібель.

Але эканамічны і гістарычны працэс вядзе да перамогі пралетарскай рэвалюцыі, пакідаючы ў гісторыю ўсе найлюцейшыя законы аджываючых класаў, якія імкнуліся і імкнуцца зараз крывавамі расправамі над рэвалюцыйнымі рабочымі і сялянамі захаваць сваё панаванне.

І таксама, як лютымі катаваньнямі палітзьявольных і ваенна-палявымі судамі не ўдалося затрымаць рэвалюцыю ў былой Расіі, так ня ўдасца Пілсудскаму такімі-ж і больш мацнейшымі метадамі тэрору спыніць пераможны марш, пад кіраўніцтвам загартаванай у баёх з дыктатурай тэрору гераічнай КПІ, Чырвонага Кастрычніка ў Польшчы.

Ян Гон.

**Крывавай дыктатурай фашыстам ня ўтрымаць
свайго панавання.**

Расьце хваля вызвалення працоўных мас.

ФАШЫСТОЎСКІ ЎРАД ПІЛСУДЗКАГА АСУДЖАЕ ПРАЦОЎНЫЯ МАСЫ НА ГАЛОДНУЮ СЬМЕРЦЬ.

Гэта ня першы выпадак

(Нарыс)

Пад вечар Альжбэта звачвалася дахаты. Яна нясла на руках малое дзіцё, ахінаючы яго старой хусткай. Трымаючыся за спадаіцу маці ледзь варушылі нагамі сямігадовы Уладзік са сваёй на год младшай сястрой. Сёняшні выхад за горад, каб выпрасіць хоць кавалак хлеба на вячэру ня прынёс карысьці. У вёсцы не давалі, бо вясковай беднаце самой няма чаго есці, а багацеі і блізка не дапусчалі да сваіх сядзіб жабракоў.

Ужо ня першы раз, калі Альжбэта ішла дамоў галодная і з такімі-ж галоднымі дзецьмі: яна ведала, што дома холадна, брудна, а галоўнае няма чаго даць дзецям на вячэру. Напэўна ўжо зьвярнуўся муж Стэфан, не адшукаўшы і сёння работы—худы, хмуры і сярдзіты. Хоць-бы якая надзея на заробак. Абы што рабіць толькі мець-бы кавалак хлеба. Але ня гледзячы ні на якія пашукі знайсці работы не ўдавалася. Біржы былі запоўнены беспрацоўнымі. Прадпрыемствы не наймалі рабочых, а больш выкідвалі на вуліцу працаваўшых здаўна.

Наперадзе была безнадзейнасьць. Страшнымі вачыма глядзела галодная сьмерць.

Сутарэнне, куды ўвайшла Альжбэта, мела няпрытульны выгляд. Цьвілыя, вільготныя, нібы заплэваныя сьцены, два драўляных ложка без падушак, пакрытыя нейкім шмацьцём, голы стол, з пахілымі ножкамі, печка нятопленая на працягу многіх дзён сьведчылі аб панаваньні тут бядоце, аб бесканцовым горы, якое прыходзілася цягнуць гаспадарам гэтага сутарэння.

Насустрэч Альжбэце і дзецям з ложка ўзняўся Стэфан. Альжбэта здзівілася: асунуты ад голаду твар Стэфана, акутваўся ветлай ухмылкай радасьці. Стэфан схопіў на рукі перапалоханага Уладзіка.

— Заўтра ў нас будзе хлеб.

Для Альжбэты мужніны словы прагучэлі, як памілаваньне над прыгаворанымі да сьмяротнай кары.

— Ты не жартуеш, Стэфан?—ціха запытала Альжбэта, баючыся, каб не парушыліся, ня зьніклі зноў гэтыя хвіліны радасьці.

— Заўтра будзе хлеб,—паўтарыў Стэфан,—я знайшоў работу на расьпіловачным заводзе.

Альжбэта ня верыла, што нарэшце скончыцца галоднае існаваньне. І толькі тады супакоілася, калі Стэфан падрабязна расказаў, як яму выпадкова пашанцавала і як яго залічылі рабочым на дравяны склад расьпіловачнага заводу пана Бісьпінга. Паклаўшы дзіцё на ложак Альжбэта яшчэ доўга гаварыла з мужам, забыўшыся нават пра Уладзіка і Ядзю, якія заснулі галоднымі, але з надзеямі, што заўтра будзе хлеб.

Ноч была спакойная, ціхая. Сутарэнне спала. Зрэдка толькі варушыўся на ложку Уладзік і спрасоньня шаптаў засмаглымі губамі:

— Мамка, хлеба... Хоць маленькі кавалак...

Альжбэта чула шопат сына, але неварушылася, укутвала галаву падранай коўдрай і ціха плакала. Гэта былі сьлёзы ня першай ночы за ўсё сваё гарапазнае жыцьцё.

Ранідой заклікаючая музыка гудкоў даляцела і да сутарэння. Стэфан ускочыў з ложка. Нешта прыемнае заказытала ўнутры. Гудкі клікалі на работу. Якраз гэтым заклікам яны гучэлі два гады таму назад, калі Стэфан працаваў токарам. Тады ён кожную раніцу, адпраўляючыся на работу сьнедаў, браў абед і хоць працаваў па 12 гадзін, але ведаў, што заробіць на ежу і сабе, і жонцы, і дзецям. А цяпер...

— Э, ды што там... махнуў рукой Стэфан і пасьпешна накінуў на галаву заношаную шапку.

Устала і Альжбэта. Яна правяла мужа на вуліцу, не гаворачы ні слова, бо разуменьне таго, што муж трэці дзень ня еўшы стане на работу, клалася цяжкім каменем на сэрца, на адчуваньне.

Гэтым днём Альжбэта з дзецьмі не пайшла за горад. Прыбірала сутарэнне, рыхталася да сустрэчы мужа, які павінен прынесці чаго-кольвек з ежы. Уладзік з Ядзёй да поўдня не ўставалі з ложка. Яны ўжо не прасілі есці. Ведалі, што ва ўсім сутарэнні ня знойдуць ні крошкі хлеба. Адна надзея была на Стэфана. Яго чакала сям'я як збавіцеля.

У чаканьні марудна цягнуўся дзень. Звуліцы даносіўся тупат ног, шум, гоман... Вуліца гарадзкой ўскраіны поўнілася буднічным клопатам.

Нарэшце за дзвярыма сутарэння пачуліся чыесці хуткія крокі.

— Татка, татка...—кінуліся да дзвярэй дзеці, але застылі, здзівіўшыся нечаканасьцю.

У дзвярох вырасла постаць незнаёмага чалавека. Зьбялеўшая Альжбэта трымаючы на руках малое дзіцё, накіравалася на сустрэч. Але незнаёмы, не падыходзячы бліжэй, апавясьціў:

— Стэфан Анджыеўскі памёр, забярэце труп...

І незнаёмы выйшаў з сутарэння. А над упаўшай маткай на падлозе галасіла трое абшарпаных галодных дзяцей беспрацоўнага.

На заўтра мясцовая польская гавэта сярод гарадзкой хронікі надрукавала кароткія пэтытныя радкі: „Учора на тартaku пана Бісьпінга памёр у часе працы рабочы Стэфан Анджыеўскі. Прычынай сьмерці, як заключыў доктар, зьвіўся працяжны голад. Да ўчорашняга дня Анджыеўскі быў беспрацоўным“.

Гэта ня першы выпадак.

Сабакагадоўля

Справаздача

1-й Рэчыцкай раённай выстаўкі сабак, 14 чэрвеня 1931 году

У Рэчыцкім раёне, як паказала гэта выстаўка, ёсць добрыя сабакі, але яны выміраюць і без тэрміновых мер, аб якіх я буду гаварыць ніжэй, уперад гэта справа не пасунецца, а будзе за-непадаць.

Усёго на 1-й раённай Рэчыцкай выстаўцы экспертызе было прад'яўлена 53 сабакі, пераважна ганчакі. Сабакі былі разбіты па пародах і расцэньваліся толькі ў адной адкрытай класе. Ня ведаю чаму, але класы малодшага ўзросту ня было, а таксама ня было класы смычкоў, пар, стай.

Рускія ганчакі

Выжляцы

- № 41 „Трызвон“, 1 г. 6 м., баграны з лёгкім чапраком, уласнік Птулеўскі В. С., вёска Каравадзічы. Вельмі моцны, высока-пародны, з правільнымі рычагамі і гонам выжлец. Адзін яго недахоп—перад лапы чуць у разьмёце і галава магла-б быць па сэрні, з больш цёмным вокам. Прысуджаецца 1 вялікая срэбная медаль.
- № 46 „Марс“, 2-х восеняй, чапрачны, належыць Сасноўскаму П. Д., Рэчыца. Тыпічны, моцны, з добрай галавой, вухам і вачмі. Правільны гон. Да недахопаў адношу вельмі чырвоны падпал для рускага ганчачка і мае невялікі падгрудчак—усе гэтыя якасьці не ад рускага ганчачка... Трохі відная перасьлежына сьпіны—упаўне аднак дастоен ВСМ, якая яму і прысуджаецца—2 вялікая срэбная медаль.
- № 18 „Палёт“, 11 месяцаў, пад лёгкім чапраком. Належыць Чыжыку А., гор. Рэчыца. Малады, яшчэ ня зусім складзены, але вельмі прыкметны выжлэнак, вельмі пародная, тыпічная галава, перад нагі і лапы добрыя. Слабаватая яшчэ сьпінка. Заднія ногі простыя. З узростам і пры лепшым кармленьні (худы) бязумоўна палепшыцца і будзе ня кэпскі вытворца. 1-я малая срэбная медаль.
- № 40 „Урал“, 1 г. 9 мес. Зусім багравы пад лёгкім чапраком, уласнік Сташук І. В. Рэчыца. Кругом на від добры, вельмі пародны выжлец. Розніца—калодка, сьпіна, гон, ногі і лапы, але мае „шпучую“ (бульдожжу) чэлюсьць, што не дае магчымасьці паставіць гэтага выжлеца на павіннае месца. За бульдожжыну яго трэба было-б пакінуць без узнагароды, але прымаючы пад увагу тое, што апрача гэтага, праўда, буйнага недахопу, выжлец вельмі добры—я знаходжу магчымым даць яму высокую ўзнагароду і прысуджаю яму 2-ю малую срэбную медаль.
- № 8 „Мільтон“, 2-х восеняй. Чапрак-Тэмпеля. Здавальняючая калодка, добрыя ногі і лапы, добры гон, трохі сыравата, з пераломам, галава—3-я малая срэбная медаль.
- № 7 „Яры“, 4 восеняй, чапрак, Вейкуна Н. Б., мястэчка Васілевічы. Вельмі добры, з добрай галавой, з вухам, вокам, выжлец, добрая калодка, перад лапы трохі ў разьмёце, а горш за ўсё, што выжлец мае „шпоры“, што яўна сьведчыць аб прымесьці польскай крыві. Калі-б ня было прыбылых пальцаў—выжлец быў-бы куды далей уперадзе. 4-я малая срэбная медаль.
- № 20 „Марс“, 2 восеняй, чапрак Зямніцкага А. М., г. Рэчыца. Даволі тыпічны, з найлепшай сьпіной выжлец, недастаткова рэбраў, светлаватае вока, заднія ногі-каровіна. 5-я малая срэбная медаль.
- № 51 „Кэрзон“, Уласнік Абрамовіч Н. А. Рэчыца. Ня кепская, але трохі брылястая галава. Вока сьветлае, сьпіна добрая, магло-б быць больш рабра. Слабаватая бабка. Заднія ногі добрыя. Першая бронзавая медаль.

- № 38 „Набат“, 1 г. 5 мес. Чапрачны, уласнік Эгурскі К. І.—і Дюрдэво—ладны выжлец, але вельмі чырвоны падпал і круглае вялікаватае вуха—яўны прызнак прымесьці польскага ганчачка. Трохі задоўгі гон і трохі падуздават. 2-я бронзавая медаль.
- № 43 „Марс“, 4 восеняй, з трохі відным чапраком, уласнік Вевяроўскі. Някеспская галава і вельмі добра зьбітая калодка. Гон нікудышны. Слабая бабка і лапы ў разьмёце і распушчаны. Заднія ногі—каровінай. 3-я бронзавая медаль.
- № 4 „Міорд“ Баграны, вярней жоўты, мае прымесьць дварнягі—знят з рынгу.

Рускія гончыя

Выжляўкі

- № 53 „Веста“, 8 восеняй, чапрачная, уласнік Сэпмель Ф. М. Васількова, Блесткая, пародная выжлоўка, усюды добрая, адзін яе недахоп—невялікі падгрудчак і... яе асаністасьць, што выкаікае некаторую вяласць выжлоўкі. Першая вялікая срэбная медаль.
- № 22 „Діана“, 2-х восеняй, чапрачная, уласнік Уруцін І. Г. Рэчыца. Вельмі тыпічная, з добрай галавой і калодкай выжлоўка. Пярэднія лапы трохі ў разьмёце і слабавата бабка, у апошнім добрая. 2-я вялікая срэбная медаль.
- № 5 „Туля“, 7 восеняй, чапрачная, уласнік Сарокін Н. Ф. Рэчыца. Тыпічная пародная выжлоўка, але выстаўлена ў беспарадку, худая, уласнік заявіў, што ёй ня 7, а 3 гады, але зусім зьздэньныя зубы і вяласць гавораць за тое, што ёй ня менш 6-7-8 восеняй. Калодка выжлоўкі, колькі дазваляе судзіць адцягнутыя грудкі, і сьпіна добрыя. Добрая галава і вока, вуха чутачку за вяліка і пярэднія лапы ў разьмёце. Наогул вельмі пародная выжлоўка. 1-я срэбная медаль.
- № 21 „Роза“, 3 восеняй, чапрачная, уласнік Карака М. С., в. Сеўдскае—даволі тыпічная, з добрай сухой галавой, выжлоўка. Вуха трохі задоўга, хця і правільнае—трохкутнікам і добра ляжыць. Заднія ногі і лапы добрыя. Пярэднія ў разьмёце. Недататкова падшэртка (прымесьць польскага ганчачка)—другая малая срэбраная медаль.
- № 26 „Роза“, 4-х восеняй, чапрачная, уласнік Каліта В. І. г. Рэчыца. Добрая выжлоўка, з добрай галавой і калодкай. Чуць нізкапярэда. Трохі звальвае гон і падлыжавата—3-я срэбраная медаль.
- № 47 „Альма“, 1 год, Баграная, з лёгкім чапраком, уласнік Варонін А. М., в. Рудня. Ладна зьбітая выжлоўка, але вельмі напалохана, ня ўмее хадзіць на шворцы і не даецца глядзець. Галава магла-б быць сушэй. З узростам павінна паправіцца, 4-я срэбраная медаль.
- № 1 „Пальма“, 3 восеняй, баграная, з лёгкім чапраком, уласнік Пічык Д. А., г. Рэчыца. Вельмі тыпічная з віду выжлоўка, калодка добрая, добрыя ногі і лапы. Усю справу пусе шпучая чэлюсьць і звальвае гон. 5-я малая срэбраная медаль.
- № 12 „Дора“, 3 восеняй, чапрачная, уласнік Леванёнак М. в. Алізаравічы. З найлепшай сухой тыпічнай галавой выжлоўка, але дробная косьцю і распушчана. Перад лапы чуць у разьмёце. 1-я бронзавая медаль.
- № 31 „Палазка“, 3 восеняй, баграная, з лёгкім чапраком, уласнік Капнянок Ф. Вельмі моцная, з найлепшай калодкай выжлоўка, пярэднія ногі у разьмёце. Светлаватае вока і светлы нюх. 2-я бронзавая медаль.

№ 23 „Вісла“, 3 восеняй, чпрачная, уласьнік Глушанін С. Ф., г. Рэчыца. Дробная, не ў парадку. Правіслая сьпіна. Галава добрая, найлепшае выразае вока, вуха на храшчы. Перад лапы ў разьмёце. 3-я бронзавая медаль.

№ 19 „Пальма“, 10 месяцаў. Нывыразнай масьці, бес пародная—знята з рынгу. Уласьнік Брэзь, м. Васілевічы.

Англа-рускія ганчакі

Выжляцы

№ 37 „Саздааль“, 3 восеняй, чорна падпалы, уласьнік Шыхавец М. І., в. Дзюрдзела. Ладны ў рабочых ладах, выжлец. Аднак, трохі расьцягнут і закаротак шыпец. У апошнім добры. 1-я вялікая сярэбраная медаль.

№ 32 „Марс“, 3 восеняй, чпрачны, падпалы, уласьнік Казачкоўскі М. Ф., г. Рэчыца. Моцны, у тыпу польскага ганчака выжлец. Трохі затоўсты (прыбрушсты) і слабаватая бабка,—у апошнім добры. 2-я вялікая сярэбраная медаль.

№ 39 „Шомбер“, 3 восеняй, чорны падпалы, уласьнік Сёкач І. І., г. Рэчыца. Моцны, з добрай галавой у калодцы выжлец. Заднія ногі каровінай. Парэднія лапы ў разьмёце, але сьціснуты ў камок, моцныя. Сечаны гон. 1-я малая сярэбраная медаль.

№ 27 „Пірат“, 3 восеняй, чорныя падпалы, уласьнік Кушэль П. Б., в. Бабічы. Драбнаваты, але з найдешч зьбітай калодкай выжлец. Пярэднія ногі і лапы добрыя. Ня кепскі гон. Заднія ногі простыя. 3-я малая сярэбраная медаль.

№ 15 „Дунай“, 2 восені, чорныя падпалы, уласьнік Палявы К., в. Слабада. Моцны, з добрай калодкай, але простапелчы выжлец, нікуды нягодны гон, лапы ў разьмёце. 1-я бронзавая медаль.

№ 33 „Райф“, 3 восеняй, чорныя падпалы, уласьнік Лунін А., в. Аляксандравічы. Моцны, з добрай сьпіной і калодкай выжлец. Слабая бабка, падуздаваты, звален гон. 2-я бронзавая медаль.

№ 16 „Бойка“, 3 восеняй, чорныя падпалы, уласьнік Радчук В. М., в. Елізаравічы. Выжлец моцны з добрай калодкай, але гон вельмі нягодны і лапы ў разьмёце. 3-я бронзавая медаль.

№ 49 „Вільгон“, 2 восеняй, чорныя падпалы, уласьнік Лемяшкоў В. В., в. Дзярэжын. Хаця і з добрай галавой, але дробны, з распушчанымі лапамі і няважным гонам выжлец. 4-я бронзавая медаль.

№ 42 „Верны“, 3 восеняй, чорныя падпалы, уласьнік Макароўка І. Я., г. Рэчыца. Добрая галава, але малаватае вуха. Слабаватая почка. Ногі і лапы моцныя. Ня вельмі добры гон. 5-я бронзавая медаль.

№ 13 „Барс“, 1 год, чорныя падпалы, уласьнік Гічык В. А., в. Дуброва. Выжлец з добрай галавой і сьпіной. Мала рабра (з узростам напавіцца). Падлыжаваты, нікуды ня варты гон. 6-я бронзавая медаль.

№ 36 „Рэкс“, 2 восеняй, чорныя падпалы, уласьнік Пішчук Ф. Д., в. Дзюрдзела. У тыпе польскага ганчака выжлец, але дробны косьцю, недастаткова грудзі, адвісла зад, галава нядурная, вока добрае. 7-я бронзавая медаль.

№ 35 „Жулік“, Кашыцкага
№ 44 „Чэк“, Міхальчука
№ 25 „Барбос“, Астапенка
№ 10 „Пірат“, Салапцова
№ 9 „Бучы“, Сьмеяна

Пакінуты без узнагароды, як ня тыпічныя, мала пародныя, ніякай каштоўнасьці для сабакагадоўлі неўяўляючыя.

Польска-рускія ганчакі

Выжлоўкі

№ 6 „Грава“, 6 восеняй, чорна падпалы, уласьнік Таран Н. в. Горваль. Вельмі добрая, з найлепшай галавой і калодкай выжлоўка. Ногі і лапы добрыя, моцныя з добрымі (касымі) рычгамі. Адзіны недахоп — нізкапародная. 1-я вялікая сярэбраная медаль.

№ 14 „Муха“, 4 восеняй, чорныя падпалы, уласьнік Чудкоўскі І., в. Горваль. Нядурная, з добрай калодкай выжлоўка, трохі кароткашчока. Перад лапы трохі ў разьмёце і невялікая каровіна, у апошнім добрая. 1-я малая сярэбраная медаль.

№ 34 „Лютра“, 2 восеняй, чорныя падпалы, уласьнік Кашыцкі Т., в. Раманаўка. Выжлоўка тыпу польскага ганчака, але не хапае (для польскага) шпор, вельмі моцная, з найлепшай польскай гончай галавой. Слабаватая сьпіна, перад лапы ў разьмёце. 2-я малая сярэбраная медаль.

№ 3 „Вісла“, 1 г. 6 мес., чорныя падпалы, уласьнік Тулупаў С., в. Копыль. Вострашчокая выжлоўка, сьпіна з перасьпелай шыпай, слабавата. Недастаткова рабра (з узростам можа раздасца). Заднія ногі добрыя, вуха і добрае вока. Бронзавая медаль.

№ 28 „Вісла“—Мяшкова П.
№ 11 „Пройда“—Радчука
№ 17 „Дора“—Смаляна

Беспародныя. Яўна выяўленыя тыпы помесі ўсіх кравай сабачых. Зняты з рынга.

Ірляндзкія сэтэры

Сучкі

№ 45 „Дзіана“, 6 месяцаў, уласьнік Вараб’ёў, в. Дземіякі. Сука напамінае ірляндца старога тыпу. Мае дазволеныя белыя плямы, аднак ня вельмі пародная: дрэўна адзета, бедна косьцю, мала тыпічная. Адзінае, што добра ў гэтай сабаці—гэта галава з найлепшым вокам. 1-я бронзавая медаль.

№ 48 „Дока“, 4 гады, уласьнік Сасноўскі П. Дробная з не тыпічнай галавой. Калодка ня дрэўная. Парочныя ногі і лапы, святлыя адкосы на гачах і прыр—з на цяжкай прысуджаю ёй 2-ю бронзавую медаль.

Сэтэр-Гардон

Кабель

№ 2 „Пірат“, 5 поле, уласьнік Аляхавец А. П., г. Рэчыца. Даволі тыпічная галава, але вельмі мястэе вуха. Вока вельмі добрае. Нывыразны падпал. Грудзі добрыя. Слабая почка, і наогул зад слабаваты, бязмускульны. Пиро аблезлае. Лапы ў разьмёце. Бронзавая медаль.

Ангельскі Пойнтэр

Кабель

№ 30 „Боб“, 1 год, кофэйна-рэмны, уласьнік Нельскі М. В., г. Рэчыца. Вострашчока, з нікуды нявартым (загнутым) прутам, вуха на храшчы. Наогул, нейкая недарэчнасьць з найлепшага роду пойнтэраў. Без узнагароды.

Нямецкая Аўчарка

Кабель

№ 50 „Ральф“, Шэры, уласьнік Ануфрэйчык Н. Г., г. Рэчыца. Добра зьбіты шчанюк, на добрых нагах і з моцнай сьпіной, але па малодасьці (6 мес.) экспертызе не падлягае, а запісаў яго і ў справядзачу тут толькі таму, каб ведалі, што нават і ў такім аддалёным месцы, як Рэчыца працяўляецца інтарэс да гэтага найлепшага сабакі — нямецкай аўчаркі. Трэба думаць, што ў недалёкім будучым мы ўбачым і „Ральфа“ на Усебеларускай выстаўцы, дзе спецыялісты па аўчарках адзінаць гэтага шчанюка па заслугах.

Хочацца зьважыць у канцы справядзачы, што ўзровень рэчыцкіх сабак сярэдні, але ва ўсіх выпадках лепшы, чым таго можна было чакаць. Беды аддзел выжлаў (іх і няма ў Рэ-

чыцы). Няшмат і англа-рускіх. Прыходзіцца здзіўляцца, як гэта да гэтага часу ў Рэчыцу не пранік на столькі добра зарэкамэндаваўшы сябе англа-рускі ганчак.

За тое адвад рускіх ганчакі вельмі добры, але трэба агаварыцца, што на ўсіх рускіх ганчакіх, выстаўленых на гэтай выстаўцы, лўна відны „сьляды іх варкі ва ўласным саку“, — парочныя чалюьці, сьветлыя вочы і г. д. Усё гэта аднакі выміраньня і хочацца верыць, што рэчыцкія таварышы паляўнічыя не дапусьцяць канчаткова вырадаўца або расчынціца ў агульнай маю мала пародных сабак сваіх рускіх, а зараз-жа прыльюць ім сьвежай крыві.

Мне адасца, што перш-на-перш Рэчыцы хапіла-б двух смычкоў рускіх гончых добрых, ня зрэдных іхнім рускім, крывёй. Такіх ганчакі можна дастаць і трэба дастаць, бо, бязумоўна, што калі гончых можна дастаць і трэба дастаць, калі ня будзе прыліта сьвежая, чужая кроў да гэтых найлепшых сабак, яны вырадаўца канчаткова. Мне перадавалі, што адвін з віцебскіх ганчатнікаў А. Д. Мінакоп мяркуе прадаць свайго маладога рускага (ад Случайнага і Займы б. цёмніка Белкахотсаюза). Гэты выжлец, якога я судзіў у гэтым годзе на Віцебскай выстаўцы — вельмі падыходзіць па тыпу да Рэчыцкіх рускіх і трэба думаць, ён сыграў-бы ў Рэчыцы вялікую ролю у асьвяжэньні крыві мясцовага рускага ганчакі. Адно трэба паверыць: паходжаньне Займы — маткі „Карая“. Калі мне памяць не зьмяняе, яна куплена з Гомельскага раёну і трэба праверыць, ці няма ў ёй вроднай крыві з Рэчыцкімі сабакамі. Праўда, бацька гэтага Карая — Случайны паходзіць ад хлебнікуўскіх сабак і ўдляе сабой зусім новую кроў. Ва ўсякім выпадку я-б настайцельна раіў рэчыцкім таварышам набыць 1—2 пары рускіх гончых для аднаўленьня сваіх, нядрэнных рускіх гончых, якіх, аднак, лўна вырадаюцца.

Не магу ня раіць таварышам рэчыцкім паляўнічым завесьці ў сябе англа-рускіх гончых, якіх, як вышэй сказаў, зарэкамэндавалі сябе даўно, як найлепшыя рабочыя сабакі, к таму-ж на ёнешні дзень англа-рускі ганчак зьяўляецца найбольш чыста-кроўным ганчакі і ва ўсякім выпадку параўнаўча больш кроўны, чым сучасны рускі ганчак, Павінен, аднак, сказаць, што зроблены пачатак на шляху разьвядзеньня англа-рускіх гончых трэба прызнаць няўдалым па-першае таму, што пачатак зроблен ня з выжлоўкі (якую пры адсутнасьці выжляца можна было-б дзе ўгодна павязьць), а з выжлеца, а па-другое таму, што выжлец набыты, як відаць з прыведзенай вышэй ацэнкі, добрым вытворцам лчыцца ня можа, калі ён будзе і нядрэнным работнікам.

Урэшце хацеў-бы пажадаць рэчыцкім таварышам, якіх ўзяліся за адбор лепшых сабак, не забываць ніколі пра палявыя якасьці сабак, а выявіць паляўнічоў можна толькі на спробе, а не на выстаўцы. Вось чаму і трэба не абмяжоўвацца аднымі

выстаўкамі, а разам з імі, нават часьцей іх праводзіць палявыя спрэбы, на якіх адбіраць для пароды лепшых па рабоце і крыві.

Судзьдзя — Барташ.

Райтаварыствы і ячэйкі!

Памятайце, што кожны паляўнічы павінен удзельнічаць у распаўсюджваньні сваёй часопісі. Арганізуйце і разгарнеце масавую работу па падпісцы на

„ПАЛЯЎНІЧЫ
БЕЛАРУСІ“!

УВАГА ВАЛЮТНАМУ ТАВАРУ

Набліжаецца зімовы сезон загатоўкі пушніны і мехавой сыравіны. Да новай загатоўчай кампаніі ўрадам дадзена цвёрдае заданьне дзяржаўным загатоўцелям на чале з Усесаюзным аб'яднаньнем „Саюз пушніна“—і адпаведным відам каапэрацыі—Хлебажывёлаводсаюзу, паляўнічай каапэрацыі, спажывецкай каапэрацыі і інтэгральным саюзам—павысіць тэмпы пушна-мехавых заготовак, усіліць збор пушніны з тым, каб палепшыць снабжэньне працоўнага насельніцтва і фарсіраваць вываз за мяжу.

Ужо ў мінулую кампанію, калі аб'ём пушных заготовак быў ніжэй, чым намечана плянам на працягваю кампанію,—пушназагатоўкі займалі ў нашай народнай гаспадарцы адно з першых месцаў і прыраўніваліся ўрадам к хлебазагатоўкам. Зараз гэты вучастак набывае яшчэ большае эканамічнае значэньне.

Але апрача сваёй высокай удзельнай вагі, у агульным гандлёвым баянсе краіны, пушная справа мае вялікае гаспадарча-палітычнае значэньне. Першы савецкі пушны аукцыён у сакавіку гэтага году ў Ленінградзе даў ёй гэта з усёй перавыкананасьцю.

Ня глядзячы на тое, што гэты першы ня толькі ў пэрыяд савецкай улады, але і наогул ў гісторыі нашай краіны, аукцыён быў арганізаваны ў пэрыяд, калі навакол ва ўсіх капіталістычных краінах адбывалася навала „дэмпінгавага“ паходу супроць савецкага саюзу,—на аукцыён прыбыло 128 гандлёвых прадстаўнікоў буйнейшых замежных пушна-мехавых фірм з усіх краін зямной кулі, закупаўшых на аукцыёне на некалькі мільёнаў залатых рублёў пушніны.

Другі пушны аукцыён, які будзе арганізаваны ў Ленінградзе ў будучым годзе, абяцае даць яшчэ большы гаспадарча-палітычны эфэкт. І зараз трэба належным чынам падрыхтавацца да яго: загатоўці пушнага тавару больш колькасцю і лепшага па якасьці, каб выручыць больш золата для патрэб

нашай калектывізацыі і прамысловасьці. Гэта адказная задача стаіць ў парадку гаспадарчага дня і павінна быць абавязкова выканана ў найбольш поўным відзе. Вялікую ролю ў справе выканання гэтай задачы могуць і павінны адыграць нашы калгасы.

Вялікі размах калектывізацыі адчыняе зусім выключныя магчымасьці ў галіне заготовак пушніны і мехсыравіны, запасы якіх на нашых калгасных палёх у нашых лясох і вадаёмах маюцца ў вялікай колькасці.

Для таго, каб атрымаць гэтыя агромністыя багачыні і ператварыць іх у крыніцу прыбытку для калгасніка і дзяржавы, трэба толькі арганізаваная плянамерная работа. У сувязі з гэтым урадам дано заданьне ўсім праўленьням калгасаў заключыць кантракты з дагавары з дзяржаўнымі і каапэрацыйнымі загатоўцелямі па загатоўцы калгаснікамі розных відаў пушніны. Для гэтай мэты калгаснікам выдаюцца авансы грашыма, паляўнічымі і баявымі прыпасамі, таварамі шырокага ўжывання, хлебам і фуражом і ім забяспечваецца таксама бесперапынная работа на промыслах, бо яны звальняюцца ад працгужпавінасьці і ад скарыстаньня іх на іншых работах кампанейскага парадку.

Зараз справа толькі за калгаснікамі-паляўнічымі, якія павінны тэрмінова арганізавацца ў арцелі, брыгады і разьвіць сваю работу так, каб самім атрымаць найбольшую карысьць і даць карысьць дзяржаве. А магчымасьці ў гэтай галіне неабмежаваны.

Трэба дадаць, што, бязумоўна, неабходна таксама садзейнічаць мясцовых партыйных і грамадзкіх арганізацый, бо ў мінулую кампанію пляны пушна-мехазаготовак ня былі выкананы галоўным чынам з прычыны недастатковай увагі гэтай справе з боку мясцовай грамадзкасьці.

У гэтым годзе такая недапушчальная зьява ня можа быць цяжкім.

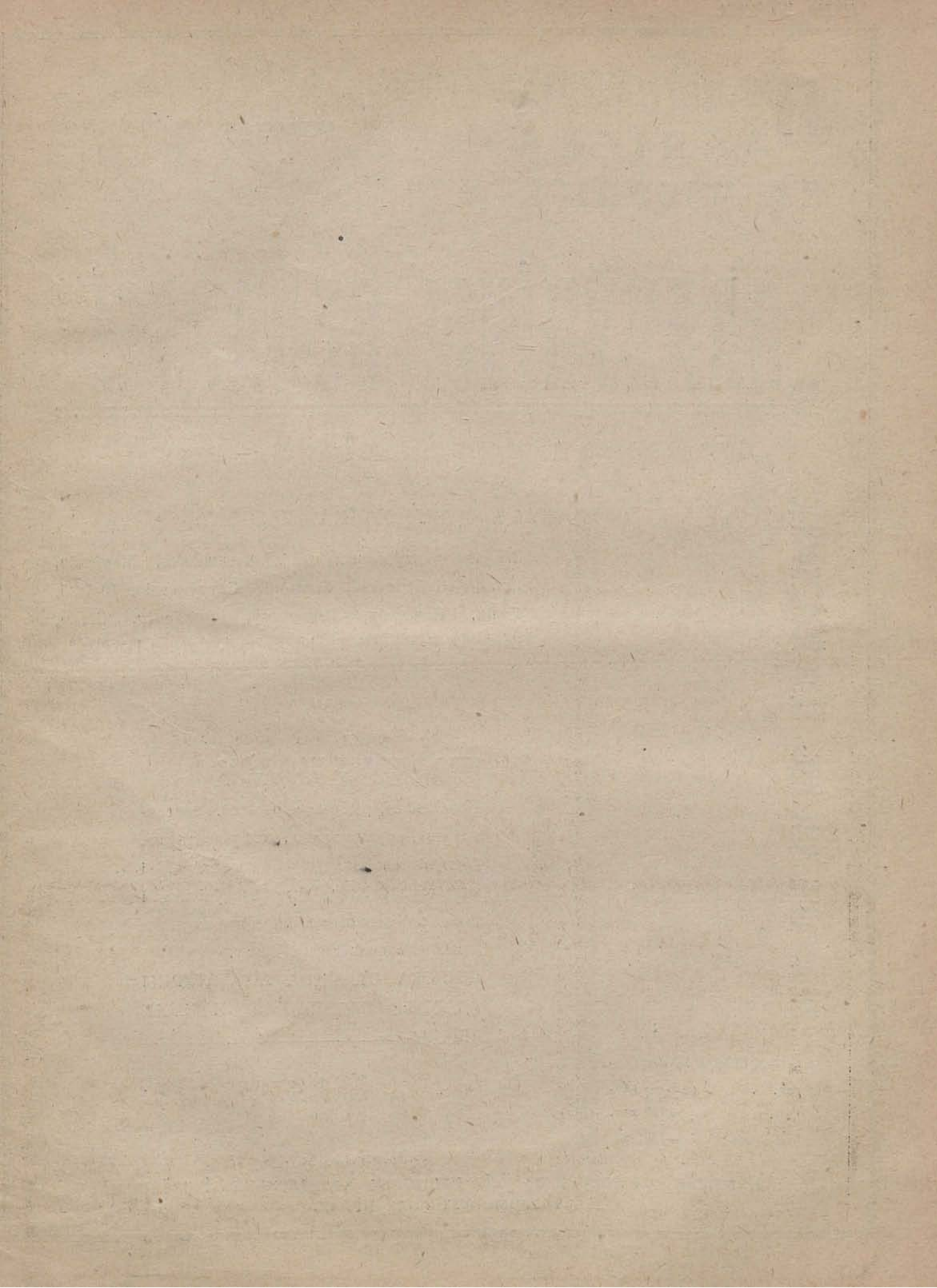
Усесаюзнае аб'яднаньне „САЮЗПУШНІНЫ“.

**ЗГОДНА ПАЛАЖЭНЬНЯ
АБ ПРАВІЛАХ ПАЛЯВАНЬНЯ—
ПАЛЯВАНЬНЕ НА ЛІСУ І ЗАЙЦА У БССР**

ПАЧЫНАЕЦЦА З 20-ГА КАСТРЫЧНІКА

**РАЙТАВАРЫСТВЫ І ЯЧЭІКІ ПАЛЯЎ-
НІЧЫХ ПАВІННЫ САЧЫЦЬ ЗА ЗАХА-
ВАНЬНЕМ ГЭТАГА ТЭРМІНУ. ■ ■ ■ ■**

**ПРАЦЯГВАЕЦЦА
ПАДПІСКА
НА ЧАСОПІСЬ**

1596

„ПАЛЯЎНІЧЫ БЕЛАРУСІ“

Орган беларускага прамыслова-кааперацыйнага саюзу паляўнічых

ВЫПІСВАЙЦЕ, ЧЫТАЙЦЕ, РАСПАЎСЮДЖВАЙЦЕ!

СКЛАД СУПРАЦОЎНІКАЎ ЧАСОПІСІ:

Знаўцы паляўніцтва: праф. Федзюшын, Маркевіч, Есіпаў, Зубароўскі, Качыоні, Пятрункевіч, Вініцкі, Лялін, Пячонкін, Генэрозаў, Рохманін, Штам, Сацінскі, Чэлішчаў, Салін, Лаўроў, Патцёр і Інш.

ШТО АДБІВАЕ ЧАСОПІСЬ?

Паляваньне, рыбны промысел, зьвераводства, аруж. тэхніку, сабакагадоўлю, будаўніцтва паляўнічай гаспадаркі і калгасбудаўніцтва, быт паляўнічага і рыбака. У кожным нумары даецца агляд замежнага паляўнічага друку.

ШЫРОКА СТАВІЦЦА ЛІТАРАТУРНЫ АДДЗЕЛ: АПАВЯДАНЬНІ, НАРЫСЫ, ВЕРШЫ.

ПАДПІСНАЯ ЦАНА:

на год . . . 2 руб. — кап.
на 1/2 года . . . 1 руб. 20 кап.
асобны нумар . . . — 30 кап.

Падпіска прымаецца ва ўсіх паштовых аддзяленьнях і раённых таварыствах паляўнічых.